

**Vilniaus universitetas
Komunikacijos fakultetas
Žurnalistikos institutas**

**Laura Levinskaitė
Žurnalistikos programos studentė**

**Aplinkosauginė informacija Lietuvos žiniasklaidoje ir jos įtaka pilietinės
visuomenės plėtotei**

Magistro darbas

Vadovas: lektorė Danguolė Skarbalienė

Vilnius, 2006

Pildo bakalauro/ magistro baigiamojo darbo autorius

Laura Levinskaitė

(bakalauro/ magistro baigiamojo darbo autoriaus vardas, pavardė)

**APLINKOSAUGINĖ INFORMACIJA LIETUVOS ŽINIASKLAIDOJE IR JOS ĮTAKA PILIETINĖS VISUOMENĖS
PLĖTOTEI**

(bakalauro/ magistro baigiamojo darbo pavadinimas lietuvių kalba)

ENVIRONMENTAL INFORMATION IN THE LITHUANIAN MEDIA AND IT'S IMPACT TO THE DEVELOPMENT OF A CIVIC SOCIETY

(bakalauro/ magistro baigiamojo darbo pavadinimas anglų kalba)

Patvirtinu, kad bakalauro/ magistro baigiamasis darbas parašytas savarankiškai, nepažeidžiant kitiems asmenims priklausančių autorių teisių, visas baigiamasis bakalauro/ magistro darbas ar jo dalis nebuvo panaudotas kitose aukštosiose mokyklose.

(bakalauro/ magistro baigiamojo darbo autoriaus parašas)

Sutinku, kad bakalauro/ magistro baigiamasis darbas būtų naudojamas neatlygintinai 5 metus Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto studijų procese.

(bakalauro/ magistro baigiamojo darbo autoriaus parašas)

Pildo bakalauro/ magistro baigiamojo darbo vadovas

Bakalauro/ magistro baigiamąjį darbą ginti

(irašyti – leidžiu arba neleidžiu)

(data)

(bakalauro/ magistro baigiamojo darbo vadovo parašas)

Pildo instituto/ katedros, kuriojančios studijų programą, reikalų tvarkytoja

Bakalauro/ magistro baigiamasis darbas įregistruotas

(instituto/ katedros, kuriojančios studijų programą, pavadinimas)

(data)

(instituto/ katedros reikalų tvarkytojos parašas)

Pildo instituto/ katedros, kuriojančios studijų programą, vadovas

Recenzentu skiriu

(recenzento vardas, pavardė)

(data)

(instituto/ katedros vadovo parašas)

Pildo recenzentas

Darbą recenzuoti gavau.

(data)

(recenzento parašas)

Referato lapas

Levinskaitė, Laura

Le 382 Informacija apie aplinką Lietuvos žiniasklaidoje ir jos poveikis pilietinės visuomenės plėtotei : Magistro darbas / Laura Levinskaitė; mokslinis vadovas I. D.Skarbaliėnė ; Vilniaus universitetas. Komunikacijos fakultetas. Žurnalistikos institutas. – Vilnius, 2006. – 89, [2] lap. : lent. – Mašinr. – Santr. angl. – Bibliogr.: p. 71–76 (56 pavad.).

UDK 316.77: 502.3

Pilietinė visuomenė, aplinkosauginis sąmoningumas, aplinkosauginio sąmoningumo lygmenys, informacija apie aplinką

Bakaluro darbo objektas – informacija apie aplinką Lietuvos žiniasklaidoje.

Darbo tikslas – Ištirti ar žiniasklaidoje pateikiama aplinkosauginė informacija sudaro prielaidas pilietinės visuomenės plėtotei.

Pagrindiniai darbo uždaviniai: Atlikti su aplinka ir jos apsauga susijusių publikacijų periodiniuose leidiniuose, TV laidų, radijo laidų turinio ir žurnalistikos žanrų analizę bei nustatyti, į kokį visuomenės aplinkosauginio sąmoningumo lygmenį dažniausiai yra orientuotos publikacijos bei laidos; atlikti su aplinka ir jos apsauga susijusių informacinio ir analitinio žanro publikacijų, TV laidų, radijo laidų turinio analizę bei nustatyti, kokiais ir kiek informacijos šaltinių dažniausiai vartoja žurnalistai; ištirti, kokį poveikį informacija apie aplinką turi visuomenei ir kaip įtakoja jos pilietiškumą; ištirti redakcijų pilietiškumą aplinkosauginių temų atžvilgiu.

Naudojantis dokumentų analizės, bibliografiniu ir lyginamuoju *metodais* bei kiekybine mokslinių publikacijų analize, prieita prie *išvados*, kad aplinkosauginių temų klausimas aktualus buvo tik Sąjūdžio laikotarpiu. Šiuo metu Lietuvoje aplinkosauginės žurnalistikos klausimais atlikta vos vienas tyrimas.

Praktiškai neskiriama dėmesio į aplinkosauginės žurnalistikos teoriją. Iki minimumo sumažėjo šios srities tyrimų. Po 2002 metų nepasirodė publikacijų aplinkosauginės žurnalistikos mokslo metodologijos klausimais. Tą sąlygojo žurnalistikos mokslininkų nesidomėjimas šios srities temomis.

Bakaluro darbe nustatyti produktyviausi autoriai. Didžiąją publikacijų dalį paskelbė Vakarų šalių autoriai. Konstatuojama, kad didelį stimulą mokslinei veiklai davė vis prastėjanti aplinkos būklė visame pasaulyje ir didėjanti poreikis apie tai informuoti visuomenę.

Žurnalų ir mokslo darbų publikacijų analizė parodė, mokslinių publikacijų aplinkosauginės žurnalistikos juose praktiškai nėra. Mokslinių publikacijų metodologinė analizė parodė, kad skurdus

taikomų mokslinio pažinimo metodų spektras. Vengiama mokslinių diskusijų. Ateityje reikėtų dar labiau ir laiku atsiliiepti į aplinkosauginės informacijos poreikius, dėmesį sutelkti į naujų informacijos technologijų įtakos aplinkosauginės informacijos sklaidai tyrimą ir kt.

Bakalauro darbas *gali būti naudingas žurnalistams, besispecializuojantiems aplinkos apsaugos srityje*, komunikacijos Darnaus Vystymosi kontekste dėstytojams, aplinkos apsaugos specialistams, dažnai bendrajantiems su žinaišklauda bei studentams, besidomintiems aplinkosaugine žurnalistika.

TURINYS

ĮVADAS.....	6
1. ŽINIASKLAIDOS ĮTAKA PILIETINEI VISUOMENEI.....	8
2.1 Pilietinės visuomenės samprata.....	8
2.2 Pilietinės visuomenės bruožai	9
2.2 Žiniasklaidos vaidmuo pilietinės visuomenės plėtotei.....	10
3. ŠVIEČIAMOJI ŽURNALISTIKOS FUNKCIJA.....	12
4. APLINKOSAUGOS TEMŲ AKTUALUMAS PILIETINĖJE VISUOMENĖJE.....	15
4.1 Aplinkosaugos svarba visuomenės gyvenime.....	15
4.2 Direktyvos, konvencijos, susitarimai	16
4.3 Orhuso konvencija, jos įgyvendinimas Lietuvoje	17
5. INFORMACIJOS ŠALTINIAI.....	19
5.1 Informacijos šaltinių vaidmuo žurnalistikoje.....	19
5.2 Šaltinių vartojimas, konstruojant informacinių/analitinių žanrų publikacijas	22
5.3 Informacijos apie aplinką šaltinių problema	24
6. APLINKOSAUGINIS SĄMONINGUMAS IR JO REIŠKĖ PILIETIŠKUMUI	26
6.1 Aplinkosauginio sąmoningumo koncepcija	26
6.2 Aplinkosauginio sąmoningumo lygmenys	28
6.3 Aplinkosauginio sąmoningumo reikšmė pilietiškumui.....	31
7. TYRIMO METODOLOGIJA IR BAZĖ.....	33
8. REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS	37
8.1 Informacija apie aplinką ir bei aplinkosauginis sąmoningumas	37
8.2 Informacijos apie aplinką šaltiniai	54
8.3 Lietuvos gyventojų apklausa.....	59
8.4 Redakcijų pilietiškumo tyrimas.....	65
IŠVADOS.....	69
9. BIBLIOGRAFINIŲ NUORODŲ IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS.....	71
10. Priedai.....	77
Summary	78

ĮVADAS

Viena iš žiniasklaidos misijų – ugdyti pilietinę visuomenę: perduoti žinias apie politinius, kultūrinius, socialinius įvykius, motyvuoti aktyviai dalyvauti aptariant ir įgyvendinant įvairaus lygmens sprendimus.

Masinė komunikacija laikoma viena efektyviausių priemonių, perduodant pranešimus bei visuomeninę informaciją daugeliui žmonių. Tas pats taikoma ir aplinkosauginei informacijai. Empiriniai tyrimai remiasi žiniasklaidos įtakos studijomis – žiniasklaidos informacijos turinio analize, auditorijos motyvacijos, požiūrių ir įvairių charakteristikų analize. Tačiau empiriškai įrodyti žiniasklaidos įtaką visada buvo problematiška.

Vienas iš aspektų pilietiškumo skatinimui – aplinkosauginės informacijos žiniasklaidoje pateikimas, skatinant žmones veikti aplinkos apsaugos labui.

Aplinkos apsauga, ekosistemų gyvybinės pusiausvyros palaikymas yra esminis veiksnys ir ekonomikos, ir socialinei plėtrai užtikrinti. Kita vertus, aplinkos problemų prevenciją lemia visuomenės aplinkosauginis sąmoningumas ir žmogaus veikla įvairiais lygmenimis: dalyvaujant politinių sprendimų svarstyme, profesinėje veikloje ir pasirenkant asmeninį gyvenimo būdą.

Žmogaus veikla vis labiau keičia aplinką. Senka žemės išteklių – nafta, dujos, anglis. Aplinkos problemos pasiekė visuotinį mastą – oro tarša, ozono sluoksnio koncentracijos mažėjimas, upės ir jūras teršiančios nuotekos... (Orhuso konvencija Lietuvoje. Teisės aktų rodyklė)

Todėl aplinkos problemos, aplinkai palankios ekonomikos ir asmeninio gyvenimo būdo ugdymas – viena iš sričių, kur žiniasklaida galėtų įgyti daugiau įtakos visuomenės pilietiškumo didėjimui.

Tikslas:

Ištirti ar žiniasklaidoje pateikiama aplinkosauginė informacija sudaro prielaidas pilietinės visuomenės plėtotei.

Tyrimo objektas:

Publikacijos aplinkosaugos tema dienraščiuose “Lietuvos rytas”, “Kauno diena”, “Verslo žinios”, savaitraščiuose “Veidas”, “Ekstra” bei “Žaliasis pasaulis” bei Atgimimo laikotarpio 1988m. “Komjaunimo tiesoje”.

Informacija apie aplinką “5 kanalo” televizijos laidoje “Pradėk nuo savęs” ir Lietuvos Radijo (LR) laidoje “Vienkartinė planeta”

Informacijos apie aplinką šaltiniai “Veide” ir Ekstroje”, TV laidoje “Pradėk nuo savęs” bei LR laidoje “Vienkartinė planeta”

Apklausoje dalyvavusių tiriamųjų Lietuvos visuomenės atstovų grupė.

Tirtų leidinių bei laidų redaktoriai, autoriai.

Hipotezė:

Informacija apie aplinką, pateikta įvairiose lietuviškose žiniasklaidos priemonėse iš principo turėtų būti visuomenei prieinama ir atpažįstama, parengta, naudojantis kompetentingais informacijos šaltiniais, pateikta atsižvelgiant į aplinkosauginį žmonių sąmoningumą, bei skatinanti žmones veikti aplinkos labui, tuo stiprindama jų pilietiškumą.

Pagrindiniai uždaviniai šiame darbe:

1. Atlikti su aplinka ir jos apsauga susijusių publikacijų, TV laidų, radijo laidų turinio ir žurnalistikos žanrų analizę bei nustatyti, į kokį visuomenės aplinkosauginio sąmoningumo lygmenį dažniausiai yra orientuotos publikacijos bei laidos.

2. Atlikti su aplinka ir jos apsauga susijusių informacinio ir analitinio žanro publikacijų, TV laidų, radijo laidų turinio analizę bei nustatyti, kokiais ir kiek informacijos šaltinių dažniausiai vartoja žurnalistai.

3. Ištirti, kokį poveikį informacija apie aplinką turi visuomenei ir kaip įtakoja jos pilietiškumą.

4. Ištirti redakcijų pilietiškumą rašant aplinkos apsaugos klausimais.

Tyrimo metodai:

Tyrimas atliktas, naudojantis turinio ir žanrų analize, kiekybiniais informacijos apie aplinką šaltinių skaičiavimais ir lyginimu, dokumentų analize, apklausos (anketavimo) metodais.

Darbo mokslinė ir praktinė vertė:

Darbas reikšmingas tuo, kad informacijos apie aplinką šaltiniai, jų sąsaja su aplinkosauginiu sąmoningumu bei reikšmė pilietinės visuomenės plėtotei Lietuvoje tiriama pirmą kartą. Lietuvoje yra atliktas tyrimas: „Ekologinė sąmonė ir masinė komunikacija: visuomenės nuomonės apie aplinkosaugą konstravimas žiniasklaidoje“, bet informacijos apie aplinką įtaka pilietiškumo pasireiškimui dar nėra tirta.

Darbe remiamasi Suomijos projekto „Aplinkosauginio sąmoningumo ir aplinkosauginio švietimo didinimo visuomenėje strategija Baltijos jūros regiono valstybėse“ (Strategy guidelines for improving public awareness and environmental education in the Baltic Sea area) vykdyto 1999 m. rezultatais.

1. ŽINIASKLAIDOS ĮTAKA PILIETINEI VISUOMENEI

2.1 Pilietinės visuomenės samprata

Svarstant įvairiausias valstybės, visuomenės pažangos, darnaus vystymosi klausimus dažnai vartojama pilietinės visuomenės sąvoka. Tarp gausių kriterijų, pagal kuriuos galima atskirti susiklosčiusias pilietinės visuomenės sampratas, vienas akivaizdesnių – tai pilietiškumo, kylančio iš valstybės ir pilietinės visuomenės santykio aiškinimo supratimas (Poviliūnas, 2001).

Pastaraisiais metais tiek publicistikoje, tiek ir mokslinėje literatūroje siektina visuomenės organizavimo ar organizavimosi forma, vadinama ne demokratine, bet pilietine visuomene (Gudonienė).

Mokslininkų veikaluose, kuriuose bandoma apibrėžti šią sąvoką, išryškėja dvi tendencijos, kurių viena paplitusi Vakarų, kita Rytų Europos šalyse. Vakarų parlamentinės, liberaliosios demokratijos tradicija visada pripažino pilietinės visuomenės pirmumą ir autonomiją valstybės atžvilgiu, o Rytų (ir Vidurio Rytų) Europos šalys buvo apibūdinamos kaip pajungiančios pilietinės visuomenės interesus valstybės interesams.

Pilietinės visuomenės Vakarų ir Vidurio Rytų Europoje problemos iš esmės yra pasitikėjimo visuomenėje kūrimo problemos (Seligman, 2004)

Kanados filosofijos ir politikos mokslų profesorius Charles Taylor (1990) iškelia pilietinės visuomenės idėją kaip sudėtinę bet kokios šiuolaikiniame pasaulyje vykstančios kovos už laisvę dalį. Jo suformuluotos trys pilietinės visuomenės prasmės:

1. Pilietinė visuomenė egzistuoja, ten kur gali steigtis laisvos, neesančios valstybės įtakoje, asociacijos.
2. Pilietinė visuomenė egzistuoja ten, kur ji gali save struktūruoti, koordinuoti savo akcijas per taip pat nepriklausomas nuo valstybės organizacijas.
3. Asociacijų visuma gali žymiai apriboti ar „iškreipti“ valstybės politikos eigą. Tai alternatyva arba papildymas antrajai prasmei. *

Pilietinės visuomenės samprata numato aktyvų piliečių dalyvavimą visuomenės reikaluose. Pagrindiniais pilietinės dorybės požymiais laikomi *domėjimasis visuomeninėmis problemomis ir pasiryžimas dalyvauti jas sprendžiant* (Poviliūnas, 2001). *

A. Poviliūnas įvardija dvi Lietuvoje susiklosčiusias pilietinės visuomenės sampratas. Viena jų pilietiškumą sieja su patriotizmu, tautinėmis vertybėmis, tautine valstybe bei tokiomis pilietinėmis institucijomis kaip Bažnyčia, religija, gimtoji kalba, o antroji - su privačiais *piliečių interesais*, rinkos

* Galima teigti, kad Vakaruose egzistuoja autonomiškos asociacijos, nepriklausomos nuo valstybės ir turinčios įtakos viešajai politikai. Bet taip pat egzistuoja ir „korporatizmo“ reiškinys, kai tokia asociacija įtraukiama į valstybės veiklą (pvz., fašistinė Italija). Valstybės, tokios kaip Švedija, Olandija, Vakarų Vokietija į valstybės reikalus yra įtraukusios prekybos sąjungas, darbdavių asociacijas. Tačiau yra asociacijų, kurios valdžiai įtaką daro lobizmo ar viešųjų kampanijų pagalba.

laisve, *žmogaus teisėmis*. Pilietinė visuomenė padeda mobilizuoti visuomenės plėtros resursus, kurie yra nepasiekiami politinei valdžiai, ji gali atlikti *švietimo* funkciją ir ugdyti demokratinei santvarkai svarbius įgūdžius, ji yra svarbi, nors ir nepakankama demokratinės santvarkos prielaida.

Bendraudami ir bendradarbiaudami, žmonės sukuria pilietinių institucijų tinklą, kuo tas tinklas tankesnis, tuo brandesnė pilietinė visuomenė (Poviliūnas, 2001). 2005 metų duomenimis, Lietuvoje veikė apie 2500 aktyvių nevyriausybinų organizacijų (nisc.lt)

Palyginus Europos mastu (Europos Vadovų Taryba (EVT), 1999 m. duomenys) pilietiškai aktyviausios Europos šalys yra Švedija (56 proc. gyv.), Olandija (49 proc. gyv.), Didžioji Britanija (42 proc. gyv.), Graikija (40 proc. gyv.).

2.2 Pilietinės visuomenės bruožai

Apžvelgus teoretikų Adam Seligman, Leonido Donskio, Charles Taylor, A. Šliogerio darbus ir susiteminus turimą informaciją, buvo iškiriami pilietiškumo kriterijai:

Patriotizmas (filosofas A.Šliogeris sako, kad pats pirminis ir giliausias pilietiškumo pagrindas yra būtent patriotizmas),

Pilietinis aktyvumas (aktyvumas, kylantis iš piliečių interesų ir galimybės savarankiškai daryti sprendimus. A.Šliogeris Lietuvos studentiją ir jaunimą politiniu ir pilietiniu požiūriu vadina absoliučiais moliuskais), orumas (pilietinės visuomenės žmogus būti savarankiškas, laisvas ir jaučiantis savo vertę, pasitikintis savimi, savo nuožiūra savo gyvenimą tvarkantis žmogus),

Geros istorijos žinios (L.Donskis knygoje „Pilietinė visuomenė ir jos priešai: autoritetas, tiesa ir viešoji erdvė XXI amžiaus pradžios Lietuvoje“ akcentuoja J. Basanavičiaus žodžius: „Istorijos nežinantieji visada lieka vaikais“),

Organizuotumas (bendrus reikalus tvarkyti piliečiai gali išmokti tik gyvendami pilietinėje visuomenėje), teisė ginti savo interesus, raštingumas, pagrindinių teisių žinojimas, karinės tarnybos atlikimas, sąžiningas mokesčių mokėjimas, dalyvavimas rinkimuose (A. Šliogeris: pasyvių piliečių pilietiškumas iš esmės pasireiškia tik vienaip – balsavimu per rinkimus. Rinkimai vykstantys šalyse kaip: Bangladešas, Iranas, Filipinai, Afrikos džiunglių šalys, yra gryniausia komedija, karikatūriškas Vakarų pamėgdžiojimas todėl, kad tose iš esmės despotiškose šalyse nėra aktyvių piliečių.)

Šie kriterijai labai artimi Roberto Dahlo ir Arendo Lipharto demokratijos bruožams. Tai laisvė kurti organizacijas ir jose dalyvauti, žodžio laisvė, rinkimų teisė, teisė gauti valstybinę tarnybą, politinių vadovų teisė varžytis dėl paramos ir rinkėjų balsų, alternatyvūs informacijos šaltiniai (Laisvoji spauda), laisvi ir sąžiningi rinkimai, institucijos, prižiūrinčios, kad valdžios veikla parilausytų nuo balsavimo ir kitų pasirinkimo išraiškų (Seligman, 2004).

Vienas iš pilietinės visuomenės ugdymo ir stiprinimo būdų – Lietuvos švietimo ir mokslo ministerijos 2004 m. bendroji pilietinio ugdymo programa. Jos vieni iš pilietiškumo ugdymo aspektų yra žmogaus gebėjimas susirasti **pilietiniam gyvenimui reikalingą informaciją**, gebėjimas skaityti, analizuoti ir vertinti informaciją pateiktą žiniasklaidoje. Todėl žiniasklaida ugdymo procese turėtų būti naudojama kaip priemonė socialinėms problemoms nagrinėti (smm).

Klasikinės pilietinės visuomenės teorijos akcentuoja tris elementus: pilietinį, socialinį ir politinį. Visi šie elementai apima tiek valstybės, tiek ir individo teises ir pareigas. O tam būtinas priėjimas prie informacijos. Pilietinė informacija plačiąja prasme suvokiama kaip tokia, kuri yra susijusi su individo ir valstybės santykiais. Siauresne prasme pilietinė – tai informacija apie teises ir informacija, reikalinga demokratinei kontrolei (Gudonienė).

Bendrojoje pilietinio ugdymo programoje pabrėžiama, kad gamtos mokslų ir pilietinio ugdymo pagrindiniai saitai – ekologiniai gamtos ir kultūros klausimai. Pilietinio požiūrio į juos ugdymas yra bendras abiejų dalykų uždavinys (smm).

Jungtinių tautų konferencijos Deklaracijoje apie aplinką ir plėtrą 1992 m. Rio De Žaneire patvirtintos deklaracijos 10 principas skelbia, kad “aplinkos problemos efektyviausiai sprendžiamos atitinkamame lygmenyje dalyvaujant visiems tuo suinteresuotiems piliečiams. Šalies mastu kiekvienam asmeniui užtikrinamas tinkamas būdas gauti viešose valstybės institucijose kaupiamą informaciją apie aplinką, įskaitant ir informaciją apie pavojingas medžiagas bei veiklą bendruomenėje, suteikiama galimybė dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose. Valstybių pareiga platinti informaciją, gerinti bei skatinti visuomenės informavimą bei veiklą. Turi būti sukurtas efektyvus mechanizmas pasinaudoti teismo bei administraciniais dokumentais, įskaitant kompensacijas bei aplinkosaugos priemones” (Darbotvarkė 21, 2001, 14 psl.).

Šis principas sutampa su Orhuso konvencijos tikslu – skatinti ir įteisinti visuomenės dalyvavimą priimant sprendimus aplinkosaugos klausimais. Taigi, konvenciją galima laikyti teisiniu įrankiu pilietinės visuomenės plėtotei.

2.2 Žiniasklaidos vaidmuo pilietinės visuomenės plėtotei

Politologas L. Bielinis teigia, kad viena iš didžiausių individo terpių yra kasdienė informacija, o svarbiausias užsiėmimas – televizijos žiūrėjimas, radijo klausymas ir laikraščių skaitymas, todėl tai, kas ten randama, tampa jo pasaulėžiūros pagrindu. Vadinasi, žiniasklaidos pranešimai neišvengiamai formuoja socializacijos agentą bei jo nuomonę. Tai reiškia, kad visuomenė žiniasklaidos „veidrodyje“ neatsispindi, bet žiūrėdama į tą „veidrodį“, o tiksliau – į televizoriaus ekraną, derinasi prie pamatyto vaizdo, tampa panaši į tai, kas vaizduojama. Žmonės tampa atspindys to, ką mato (Bielinis, 2002).

Tik profesionali ir kompetentinga žiniasklaida ir žurnalistai gali suformuoti pilietinę visuomenę. Žiniasklaida turi skatinti piliečių *dalyvavimą* visuomeninėje sferoje, įgalinti juos prisidėti

prie visuomeninių debatų ir visuomeninės politikos formavimo. Žiniasklaida turėtų taip pat skatinti atstovaujančių organizacijų funkcionavimą ir atskleisti jų vidinius procesus viešajam žvilgsniui ir viešosios nuomonės vertinimui (Curran, 1991).

Žiniasklaida turi atstovauti visų žmonių interesams ir poreikiams, nepaisant jų socialinių, religinių ar rasinių skirtumų. Žiniasklaidos priemonės turi būti atviros kiekvienam, norinčiam išreikšti savo nuomonę. Tai vienas iš esminių pilietinės visuomenės požymių (Jakubowicz, 1996).

Dennis ir Merril teigia, kad visuomenės informacijos priemonės stipriai įtakoja visuomenės gyvenimą, todėl profesionalaus žurnalisto veikla pilietinėje demokratinėje visuomenėje turėtų būti orientuota į pilietiškumo sampratos ugdymą. Kiekvienos profesijos požymis yra „*veiklos rūšis, kurios svarbiausias tikslas – tarnauti visuomenei*“ (Dennis, Merrill 1997, p. 174). Apie žurnalisto profesionalumą galima spręsti pagal jo profesinės atsakomybės suvokimo lygį, supratimą, kokią socialinę įtaką visuomenei gali padaryti vienas ar kitas pranešimas, žinia, publikacija.

Pasak teoretikų, patys žurnalistai neturi spręsti bendruomenės problemų, *jie turi skatinti bendruomenės gebėjimą jas spręsti ir sukurti tam sprendimui palankias sąlygas* (Sutkutė, 2004).

Gaudamas **informaciją**, visuomenės informavimo priemonių vartotojas adaptuojasi socialinėje aplinkoje. Socialinė žurnalistikos funkcija užtikrina, kad demokratinės valstybės piliečiai skatinami mokytis, rinktis ir įsitraukti į visuomenėje vykstančius procesus kasdieniniame gyvenime, o ne abejingai ar neadekvačiai stebėti bei reaguoti į įvykius.

Patį **pilietinės informacijos poreikį** nustatyti gana sunku, nes individai gali ir nesuvokti tokio poreikio: dėl to, kad šalyje nepakankamai išplėtota demokratija, individai pilnai nesuvokia savo teisių ir įsipareigojimų, arba jie nežino, kad informacija padėtų išspręsti kokias nors problemas. Taigi galima skirti subjektyvų pilietinės informacijos poreikį – suvokiamą piliečių, ir objektyvų – kai informacija iš tiesų jiems padėtų, nors jie to ir nežino. Objektyvaus pilietinės informacijos poreikio patenkinimas suteikia galimybes aktyviam, jei reikia – kritiškam individo dalyvavimui šalies politiniame, socialiniame ir ekonominiame gyvenime (Gudonienė).

Pilietinės žurnalistikos uždavinys yra sukurti demokratinę visuomenę kartu su savarankiška žiniasklaida, kuri atstovautų plačiosios visuomenės interesams ir tuo pačiu metu skatintų demokratizaciją šalyje (Kreft - Burman, 2002).

Donella Medows (sustainability institute) išskiria šias pilietinės žiniasklaidos ypatybes: **politikos skaidrumo užtikrinimą, visų visuomenės grupių interesų atstovavimą, skatinimą prisidėti prie visuomenės politikos formavimo ir įgyvendinimo**. Ji taip pat išskiria šiuos dabartinės žiniasklaidos aspektus: fragmentiškumą, orientavimąsi į įvykius ir faktus, neatskleidžiant giluminių priežasčių ir sąryšių; stereotipų palaikymą, sudėtingų reiškinių paprastumą; deklaruojamą objektyvumą, kuris ribojasi su cinizmu ir skeptišku požiūriu; desperaciją, neskatinančią veiklos: žiniasklaidos pateikiamos problemos – be galimybių, kliūtys – be sprendimų; konservatyvumą

(nuolatinį negatyvių bei marginalinių reiškinių eskalavimą, kuris nepalankus naujoms idėjoms ir stiprina status quo; dėmesio sutelkimą į jau žinomus asmenis ir institucijas.

Suteikiant žurnalistams daugiau pačios aktualiausios aplinkosauginės informacijos, parašytos “žurnalistiniu” stiliumi, tai galėtų pagelbėti jiems aplinkosauginius aspektus įtraukti į savo reportažus ir straipsnius. Taip pat aplinkosauginio švietimo srityje reikėtų inicijuoti daugiau asmeninių kontaktų ir mokymo kursų (Kreft – Burman, 2002).

Apžvelgus pasaulio ir Lietuvos teoretikus ir susiteminus turimą informaciją, buvo išskirti tokie pagrindiniai kriterijai, apibūdinantys pilietinę visuomenę:

1. Domėjimasis visuomeninėmis problemomis ir pasiryžimas dalyvauti jas sprendžiant.
2. Organizuotumas/tinklas.
3. Gebėjimas susirasti pilietiniam gyvenimui reikalingą informaciją, gebėjimas skaityti, analizuoti ir vertinti informaciją pateiktą žiniasklaidoje.

Pagrindiniai žiniasklaidos vaidmens pilietinės visuomenės plėtotei aspektai:

1. Politikos skaidrumo užtikrinimas
2. Visų visuomenės grupių interesų atstovavimas
3. Skatinimas prisidėti prie visuomenės politikos formavimo ir įgyvendinimo

3. ŠVIEČIAMOJI ŽURNALISTIKOS FUNKCIJA

Gera žurnalistika - tikslus pranešimas apie įvykį skaitytojui, žiūrovui ar klausytojui. Ajovos universiteto (JAV) psichologijos ir kalbos patologijos profesorius Wendel Johnson pabrėžia: “Pranešimas yra rašymas kažkam apie kažką... perduodant patirtį tam tikroje srityje” (Mencher, 1991p. 134). Pranešimo metu yra perduodamos žinios. *Teisė žinoti* yra labai svarbi, gal net svarbiausia pilietinė teisė (Merril, 1997). D. Merril įsitikines, kad laisvoje visuomenėje, kurioje galioja spaudos laisvė, spauda *privalo* tikėti tokios pagrindinės teisės egzistavimu, ji privalo labai rimtai atlikti savo darbą; t.y. *informuoti* skaitytojus apie visuomenės gyvenimą. Jeigu žmonės turi teisę žinoti, tai spauda, kaip ir vyriausybė, turėtų atsakyti už šį žinių teikimą, jai tenka svarbi pareiga ją realizuoti – rūpintis, kad žmonės galėtų gauti informaciją (Merril, 1997). Labai svarbi spaudos informacijos funkcija – gebėjimas įgyti analizės elementų, komentaro bruožų (Nugaraitė, 1992). Informacija yra signalas, kuris pasako apie sistemos būklę joje esantiems, taip pat – signalas, kuris pakeičia nuomones, valdančias informacijos srautus, galinčius keisti pasaulį (Meadows, 1992).

Teisę žinoti įgyvendina šviečiamoji žurnalistikos funkcija. Šviečiamoji žurnalistikos funkcija susideda iš *aiškinamosios* ir *auklėjamios* funkcijų. Žurnalistikos enciklopedijoje šios dvi funkcijos apibūdinamos taip:

Aiškinamoji žurnalistikos funkcija – žurnalistinė veikla, kuria siekiama padėti žmonėms *geriau orientuotis* sudėtingame politiniame, kultūriniame, ekonominiame, socialiniame gyvenime, paaiškinti visuomenei konkrečių įvykių, reiškinių ar procesų esmę, ištakas, priežastis bei pasekmes. Nušviesdama valstybinės valdžios, socialinių institucijų ir atskirų žmonių veiklą, žurnalistika ne tik apibendrina rezultatus, statistinius duomenis ir faktus, bet ir atskleidžia įstatymų pažeidimus, nusikaltimus, piktnaudžiavimus valdžia, smerkia nusikaltusius, gina nuskriaustuosius.

Auklėjamoji žurnalistikos funkcija – žurnalistinė veikla, susijusi su *žmonių sąmoningumo ir taurių idealų ugdymu, polėkių ir teigiamų motyvų skatinimu*, siekiant pažangių visuomenės tikslų, taip pat *viešosios nuomonės formavimu*. Pateikdama faktus, atskleisdama įvykių prasmę, aiškindama procesus ir reiškinius, žurnalistika padeda žmonėms susivokti konkrečioje situacijoje, suprasti ir teisingai įvertinti savo padėtį, nustatyti savo veiksmų tikslus, kryptis ir pobūdį, o įvykius esminiams pasikeitimams politiniame, ekonominiame, socialiniame ir kultūriniame visuomenės gyvenime - ir teisingai persiorientuoti. Žurnalistika taip pat parodo ir kryptingai veikia žmonių reakciją į naujus įvykius, procesus, reiškinius, t.y. išreiškia ir informuoja *viešąją nuomonę*, ugdo teigiamas žmonių savybes.

Maxwell McCombs ir Donald Shaw priėjo prie išvados, kad pati svarbiausia VIP (viešosios informacijos priemonių) įtaka yra jos *informacinė – mokomoji* funkcija (McCombs ir Shaw, 1997). Pranešdami apie pastangas taupant energiją, perdurbant atliekas, saugant vandenį *kitose visuomenėse*, žurnalistai gali atlikti naudingą *šviečiamąją* aplinkosauginės žurnalistikos funkciją (Detjen, 1992).

Autoriai Donald Roberts ir Choristine Bachen gana santūriai pareiškė: “Paskutiniame dešimtmetyje pamatėme, kaip atgimė tikėjimas milžiniška visuomenės informavimo priemonių įtaka žmonių suvokimui, mąstymui ir pagaliau poelgiams (Roberts ir Bachen, 1997).

Suteikdama teisę žinoti, žiniasklaida tuo pačiu metu daro ir didelį poveikį visuomenei. Vokietė Noelle- Neumann išskiria:

- *Informavimo priemonių savybė būti visur* – galimybė visuomet visur suspėti, dominuoti informacinėje aplinkoje. Kartais VIP yra tokios visur esančios, kad sunku nuo jų pasislėpti ir likti be informacijos.
- *Žinių kaupimasis* – reiktų žvelgti plačiau ir matyti ne atskiras, fragmentiškas naujienas, o jų bendrą poveikį per laiką. Dažnas žinių kartojimas stiprina jų daromą poveikį (Noelle-Neumann, 1997).

Žurnalistas privalo tiksliai nustatyti, kas būtent gali sukelti didžiausią auditorijos susidomėjimą ir paskui viešosios informacijos srautą organizuoti taip, kad patys svarbiausi, atitinkantys konkrečius poreikius duomenys auditorijai būtų pateikti patraukliai ir patogiausiu laiku (Urbonas, 2004).

Vienas iš būdų rašant sukelti visuomenės susidomėjimą – pagalvoti apie to, kas vyksta pasekmes žmonėms: efektą, kurį sukels įstatymais nustatytas didesnis amžius, nuo kurio galima pradėti

vartoti alkoholį studentams ir barų savininkams, žmogžudystės poveikį nužudytojo šeimai (Mencher, 1991).

Be aiškinamosios ir auklėjamosios Jim Detjen išskiria **advokataujačią** aplinkosauginės žurnalistikos funkciją. Mokslininkai teigia, kad žurnalistai turėtų tapti savotiškais “advokatais”, skatinant visuomenę imtis prevencijos dėl globalinio atšilimo, besitęsiančio ozono sluoksnio, saugančio gyvybę, plonėjimo, viršutinio dirvos sluoksnio ir miškų mažėjimo, vandenynų degradacijos, ir iki 2020 metų prognozuojamo 1 mln. rūšių išnykimo (Detjen, 1992). Aplinkosaugos žurnalistų debatai apie šios srities žurnalistikos advokatavimą ir objektyvumą – yra svarbu, bet tai gali sukelti redaktorių įtarimus, kurie yra budrūs ir balansuoja tarp savo asmeninių interesų tenkinimo ir žurnalistų, kurie nėra objektyvūs tų interesų atžvilgiu (Dennis, 1992).

Knygos “The end of nature” autorius, taip pat žurnalo “The New Yorker” bei dienraščio “The New York times” žurnalistas Bill McKibben rašo, kad netgi pats puikiausias aplinkos krizių nušvietimas šiandien negali išsilaikyti – jėgos, nukreiptos prieš ekosistemų ardymą yra galingos, giliai įsišaknijusios ir kai kuriais atvejais, negrįžtamos. Bet neabejotina, kad šis labiausiai žavintis, protą įtempiantis ir svarbus aplinkosauginis žurnalizmas, kuris vystysis bėgant metams, ir kad mes turime juo užsiimti rimtai jeigu norime turėti šansą šiame pasaulyje tiek, kiek mes jame gyvename. (McKibben, 1990)

Socialiai orientuotas žurnalistas laiko save advokatu, tam tikrų socialiai nuskriaustų, nepajėgiančių ginti savo interesus visuomenės grupių atstovu. Tokia žurnalistika tapatinasi su atstovaujamojų vertybėmis ir principais. Ji nepretenduoja į absoliučią tiesą ir nesijaučia išipareigojusi neutralumo principui (Gajauskaitė, 2004). Su advokato vaidmens koncepcija siejasi pilietinė žurnalistika (Civic Journalism). Pagal ją tradicinę žurnalistą orientaciją ir naujienų atrankos kriterijus turi pakeisti žurnalistika, orientuota į piliečių problemas ir besistengianti jas išspręsti (ypač būdinga regioninei spaudai). Pilietinė žurnalistika skatina žmones aktyviai dalyvauti viešajame gyvenime (Gajauskaitė, 2004).

Piliečių teisę žinoti įgyvendina šviečiamoji žurnalistikos funkcija, susidedanti iš dviejų aiškinamojo ir auklėjamojo aspektų. Aiškinamoji žurnalistikos funkcija – žurnalistinė veikla, kuria siekiama padėti žmonėms geriau orientotis sudėtingame politiniame, kultūriniame, ekonominiame, socialiniame gyvenime, auklėjamoji žurnalistikos funkcija – žurnalistinė veikla, susijusi su žmonių sąmoningumo ir taurių idealų ugdymu, polėkių ir teigiamų motyvų skatinimu, siekiant pažangių visuomenės tikslų, taip pat viešosios nuomonės formavimu. Mokslininkai teigia, kad žurnalistai turėtų tapti savotiškais “advokatais”, tuo prisidėdami prie advokataujačios aplinkosauginės žurnalistikos funkcijos, skatinant visuomenę imtis aplinkosauginių problemų prevencijos globaliu mastu. Vienas iš būdų sukelti visuomenės susidomėjimą rašant apie aplinkosaugą – viešosios informacijos srautą

organizuoti taip, kad patys svarbiausi, atitinkantys konkrečius poreikius duomenys auditorijai būtų pateikti patraukliai ir patogiausiu laiku.

4. APLINKOSAUGOS TEMŲ AKTUALUMAS PILIETINĖJE VISUOMENĖJE

4.1 Aplinkosaugos svarba visuomenės gyvenime

Aplinkosauginis teisingumas yra fundamentali žmogaus teisė

Jesse Jackson, Vaivorykštės Sąjunga (Rainbw coalition)

2005 m. vasario 23d. Kenijoje, Nairobyje vykstančioje Jungtinių Tautų surengtame pasauliniame Aplinkos ministrų forume, pristatydamas Lietuvos aplinkosaugos strategiją, Aplinkos ministras Arūnas Kondrotas pabrėžė **visuomenės**, ypač augančios kartos, **informavimo ir švietimo darnaus vystymosi klausimais svarbą**. (manoukis.lt)

Pagrindinė problema šiandien - neatskiriamas konfliktas tarp ekonomikos ir gamtos apsaugos, ypatingai tarp ekonomikos augimo ir **darnaus vystymosi** (Cahn, 1990).

JAV Vinskonsino valstijos laukinės gamtos valdymo/reguliavimo profesorius Aldo Leopold yra pasakęs, kad gamtos apsauga yra harmonijos būseną tarp žmogaus ir žemės.

1962 m. garsi Amerikos biologė bei rašytoja Rachel Carson įdiegė į žmonių protus vieną paprastą principą, kad aplinkos kokybės blogėjimas kurioje nors vienoje vietoje, turi **nenumatomas pasekmes visur**, kad mes patys esame aplinkos dalis ir negalime nuodyti žemės, jos vandenių ar oro, ko galutiniame rezultate nuodijamės mes patys. Ši akivaizdi tiesa, duoda šiek tiek prieskonio mūsų vis dar besitęsiančiam įsitikinimui, kad žmogus gali kontroliuoti gamtą ir, kad mes galime išgyventi savo išradingumo dėka. Šitas įsitikinimas yra išsaknijęs Vakarų kultūroje dar nuo Franco Bekono laikų, ir šio “optimizmo” nelaiminga kaina atmeta bet kokius to žlugimo įrodymus bei palieka atvirą galimybę – kad mes galime, visiškai netikėtai peržengti socioekologinę bedugnę, iš kurios išlipti jau gali ir nebepavykti.

2004 m. spalio 22d. aplinkosauginės organizacijos Pasaulio Gamtos fondas skelbtoje ataskaitoje teigiama, kad žmonės sunaudoja 20 proc. **išteklų** daugiau, nei žemė jau spėja atkurti. (manoukis.lt)

Pagrindinė organizacijų, esančių aplinkosaugos visuomenės viduje misija yra skatinti saugoti, tausoti savo planetos gamtos **resursus**. Kad tai pasiektų, visuomenė turi įsipareigoti tai padaryti plačiu mastu (Stover, 1990).

Vienas iš 2004 m. spalio 22d. aplinkosauginės organizacijos Pasaulio Gamtos fondas skelbtos ataskaitos autorių Jonathan Loh sakė: “Subalansuotas gyvenimas ir aušta jo kokybė nėra nesuderinami. Tačiau turime liautis švaistę gamtos **išteklis** ir atkurti pusiausvyrą tarp išteklių naudojimo besivystančiose ir išsivysčiose šalyse (manoukis.lt).

Aplinkosaugos etika pakeičia žmogaus *Homo sapiens* kaip žemės užkariautojo rolę, besiskundžiančiu dėl piliečių skaičiaus ant jos. Tai įpareigoja visą visuomenę būti atsakinga. (Cahn, 1990).

Nepanašu, kad ateities kartos toleruos mūsų atsakomybės trūkumą dėl žemės natūralaus palikimo, kuris palaiko mūsų egzistavimą (Carson, 1990).

Pagaliau, aplinkosaugą palaikanti bendruomenė ir žiniasklaida yra pasiruošusi pripažinti, kad aplinkos problemų suvokimas egzistuoja ir plinta tarp žemas pajamas gaunančių žmonių, rasių bendruomenėse, tarp suinteresuotų grupių (grass roots groups), socialinio teisingumo ir **pilietinių teisių** organizacijų. Pokyčiai gali pasireikšti kaip tautos **aplinkosauginis judėjimas**, vadinasi būtų atkreiptas dėmesys į prioritetus projektuojamus į žmonių aplinkos išvalymą ir išsaugojimą (Stover, 1990).

O ar yra pateikiami sprendimai, kaip spręsti esamą aplinkosaugos situaciją?

Sprendimas, kurį pasiūlė Schumacheris (vyriausiasis Britanijos Anglies departamento ekonomistas ir vadovas) trumpai būtų toks: palikti dabartinę situaciją ir pradėti ieškoti galimybių plėtoti naują gyvenimo būdą, paremtą pastovumu bei naujais gamybos bei vartojimo metodais. Jis pasiūlė, kad “išmintinga” ekonomika turi būti paremta darbu, technologijomis ir nuosavybės struktūra žmonijos lygmenyje, kur tik įmanoma (Cahn, 1990).

4.2 Direktyvos, konvencijos, susitarimai

Nuo 1992 iki 2005 m. Lietuva yra pasirašiusi 27 tarpvyriausybinių bendradarbiavimo aplinkosaugos srityje sutartis su šiomis valstybėmis/vyriausybėmis: Estija, Latvija, Flandrijos vyriausybė, Rusija, Lenkija, Baltarusija, Danija, Austrija, Slovakija, Kazachstanas, Prancūzija, Šiaurės šalimis, Jungtinėmis Amerikos Valstijomis.

Yra pasirašytas daugiašalis tarpvyriausybinius susitarimas tarp Danijos, Estijos, Suomijos, Vokietijos, Islandijos, Latvijos, Lietuvos, Norvegijos, Lenkijos, Rusijos ir Švedijos dėl apsikeitimo radiacijos monitoringo duomenimis (am.lt)

1995 – 2003 yra ratifikuota arba prisijungta prie 18 konvencijų. Iš jų:

JT Bendroji **klimate kaitos** konvencija, JT **Ozono sluoksnio apsaugos** konvencija (Vienos konvencija), JT **Biologinės įvairovės** konvencija, JT **Tolimųjų tarpvalstybinių oro teršalų pernašų** konvencija, JT Konvencija dėl pelkių, turinčių tarptautinę reikšmę, ypač vandens ir pelkių paukščių apsaugai (Ramsaro konvencija), ET Europos laukinės gamtos ir natūraliųjų biotopų apsaugos konvencija (Berno konvencija), JT Pavojingų atliekų tarpvalstybinių pervežimų bei jų tvarkymo kontrolės konvencija (Bazelio konvencija), **Baltijos jūros aplinkos apsaugos** konvencija (Helsinkio konvencija), JT Tarpvalstybinių vandentakių ir tarptautinių ežerų apsaugos ir panaudojimo konvencija,

JT Poveikio aplinkai įvertinimo tarpvalstybiniame kontekste konvencija (Espoo konvencija), JT Konvencija **dėl teisės gauti informaciją**, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais (Orhuso konvencija), JT Nykstančių laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvencija (Vašingtono konvencija), JT Migruojančių laukinių gyvūnų apsaugos konvencija (Bonos konvencija), ET Europos kraštovaizdžio konvencija, JT konvencija **dėl patvarių organinių teršalų**, BJVT (Baltijos jūros vastybių taryba) Daugiašalis susitarimas **dėl pasikeitimo radioaktyvumo monitoringo duomenimis**, JT Konvencija dėl kovos su dykumėjimu, JT Roterdamo konvencija dėl sutikimo, apie kuri pranešama iš anksto, procedūros, taikomos tam tikroms pavojingoms cheminėms medžiagoms ir pesticidams tarptautinėje prekyboje.

4.3 Orhuso konvencija, jos įgyvendinimas Lietuvoje

Orhuso konvencija - svarbus žingsnis, norint pagerinti priėjimo prie aplinkosauginės informacijos bei pilietiškumo ugdymo situaciją. Šios konvencijos pilnas pavadinimas - „Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais“(am).

Konvenciją 1998 m. Danijoje, Orhuso mieste pasirašę 35 Europos valstybių aplinkos ministrai, tarp jų ir Lietuvos Aplinkos ministras Danius Lygis, susitarė, kad jų šalyse visiems žmonėms nepriklausomai nuo jų pilietybės ar tautybės bus užtikrinta teisė gauti iš valstybės įstaigų informaciją apie aplinką, dalyvauti sprendimų priėmimo procedūrose ir teikti savo pasiūlymus, ginti savo pažeistas teises nepriklausomose ir nešališkose institucijose (Orhuso konvencija Lietuvoje. Teisės aktų rodyklė, 2001).

Konvencija – tarptautinė sutartis, reguliuojanti tarpvalstybinius santykius. Valstybiniu teisės aktu konvencija tampa ją ratifikavus parlamente (Lietuvoje – Seime). Rengiantis ratifikavimui, būtina peržiūrėti nacionalinius įstatymus bei kitus teisės aktus ir juos pakeisti, jeigu jie neatitinka konvencijos nuostatų (Orhuso konvencija Lietuvoje. Teisės aktų rodyklė, 2001). Lietuvoje ši konvencija ratifikuota 2001 m. Liepos 10 d., pasirašyta 2003 m. Gegužės 23 d. (am).

Orhuso konvencija įgyvendina 3 žmogaus teises dalyvauti priimant sprendimus aplinkosaugos srityje: *teisę žinoti, teisę dalyvauti, teisę į teisingumą* (Orhuso konvencija, teisės aktų rodyklė, 2001).

1. *Teisė žinoti* – žmogus turi teisę laisvai gauti informaciją apie aplinką, kuria disponuoja valstybės institucijos. Patikima ir savalaikė informacija suteikia galimybę visuomenei dalyvauti priimant sprendimus, galinčius turėti poveikį aplinkai ir žmogaus sveikatai. Konvencija reglamentuoja visuomenės teisę gauti informaciją apie aplinką (Konvencija, 4str.) bei valstybės institucijų informacijos apie aplinką rinkimą ir platinimą (Konvencija, 5 str.).

2. *Teisė dalyvauti* – žmogus turi teisę pareikšti savo nuomonę ir teikti pasiūlymus priimant sprendimus, kurių pasekmės gali paveikti aplinką ir gyvenimo sąlygas. Suinteresuotos visuomenės dalyvavimas, savo ruožtu, padeda siekti geresnės priimamų sprendimų kokybės. Konvencija reglamentuoja visuomenės dalyvavimą priimant sprendimus dėl konkrečios veiklos (Konvencija, 6 str.), rengiant planus, programas bei formuojant politiką aplinkosaugos srityje (Konvencija, 7 str.), ir rengiant vykdomojo pobūdžio teisės aktus (arba) bendrojo pobūdžio privalomuosius norminius aktus (Konvencija, 8 str.).
3. *Teisė į teisingumą* – visuomenė gali veiksmingai naudotis teise gauti informaciją apie aplinką ir dalyvauti priimant sprendimus, jeigu valstybė gina pažeistas žmogaus teises. Siekiant pilietinės visuomenės svarbu, kad kiekvienas žmogus būtų kompetentingas ir padėtų Vyriausybei įgyvendinti aplinkos apsaugos įstatymus bei kitus teisės aktus. Konvencija reglamentuoja visuomenės teisę kreiptis į teismą, jeigu pažeistos jos teisės ar įstatymai (Konvencija, 9 str.)

Kad efektyviai didintų visuomenės dalyvavimą bei aplinkosauginį sąmoningumą, aplinkosauginė informacija visuomenei turėtų būti pateikta remiantis šia konvencija.

Informacija, žinios yra būtina neatskiriama visuomenės aplinkosauginio sąmoningumo ugdymo sudėtinė dalis. Informacijos apie aplinką sąvoka darbe ir apibrėžta būtent remiantis Orhuso konvencija (Konvencija, 2 str., 3 sk.): tai “bet kokia rašytinė, vaizdo, garso, elektroninė ar kitokia materialia forma saugoma informacija apie:

- a) aplinkos elementų, tokių kaip : oras, atmosfera, vanduo, dirvožemis, žemė, kraštovaizdis, ir gamtos objektų būklę, biologinę įvairovę ir jos komponentus, įskaitant genetiškai modifikuotus organizmus, bei šių elementų sąveiką;
- b) veiksnius, tokius kaip: medžiagos, energija, triukšmas ir radiacija, bei veiklą arba priemones, įskaitant administracines priemones, susitarimus aplinkosaugos srityje, politiką, įstatymų leidybą, planus ir programas, turinčius arba galinčius turėti poveikį išvardytiems a punkte aplinkos elementams, taip pat išlaidų ir rezultatų bei kitą ekonominę analizę ir prielaidas, susijusias su priimamais sprendimais aplinkosaugos srityje;
- c) žmonių sveikatos ir saugos būklę, gyvenimo sąlygas, kultūros objektų ir statinių būklę, tais atvejais, kai jai daro įtaką arba gali daryti įtaką aplinkos elementų būklė arba per šiuos elementus b punkte išvardyti veiksniai, veikla arba priemonės”.

Orhuso konvencijoje pateiktas informacijos apie aplinką apibrėžimas šiame darbe yra suskirstytas į 6 pagrindines temas, kurios išskirtos skyriuje “Darbo metodologija ir bazė”.

Negalėjimas pasiekti aplinkosauginės informacijos ir nežinojimas, kad yra tokia teisė į šią informaciją, turi didžiulę įtaką kasdieniniame piliečių gyvenime ir dirbant (Kreft - Burman, 2002).

Esminė, be pertekliaus aplinkosauginė informacija piliečiams padeda suvokti ne tik tuo metu esančią situaciją, bet didinti sąmoningumą ir efektyviai naudoti naujausią informaciją aplinkos apsaugos klausimais (Kreft - Burman, 2002).

Įvairūs tarptautiniai susitarimai rodo, kad aplinkos apsaugos sritis yra taip pat svarbus aspektas, ypač 1992 – 2005 metų laikotarpyje. Per šį laikotarpį aplinkos srityje ratifikuota arba prisijungta prie 18 tarptautinių konvencijų, daugiausia iš jų Jungtinių Tautų organizacijos.

Orhuso konvencija - svarbus žingsnis, norint pagerinti priėjimo prie aplinkosauginės informacijos bei pilietiškumo ugdymo situaciją. Orhuso konvencija įgyvendina 3 žmogaus teises dalyvauti priimant sprendimus aplinkosaugos srityje: *teisę žinoti, teisę dalyvauti, teisę į teisingumą*.

Esminė, be pertekliaus aplinkosauginė informacija piliečiams padeda suvokti ne tik tuo metu esančią situaciją, bet didinti sąmoningumą ir efektyviai naudoti naujausią informaciją aplinkos apsaugos klausimais.

5. INFORMACIJOS ŠALTINIAI

5.1 Informacijos šaltinių vaidmuo žurnalistikoje

Gera, neeilinė, neplaninė žurnalistinė medžiaga atsiranda tada, kai atveriate savo protą netradiciniams šaltiniams ir objektams, mąstymui, peržengiančiam tradicinę žurnalistų naujienų straipsnio traktuotę (Randall, 1998). Iš šio pastebėjimo matyti, kad publikacijos profesionalumas ir poveikis skaitytojui labai priklauso nuo to, kokie informacijos šaltiniai yra naudojami. Žurnalistikos enciklopedijoje **informacijos šaltinis** apibūdinamas kaip bet kuri *sistema*, kurianti informaciją, arba *objektas*, turintis informacijos, kuri gali būti perduodama kitai sistemai, asmeniui. Informacijos sistema – informacijos vartotojų, informacijos masė, darbuotojų, metodų bei priemonių, skirtų informacijos procesams realizuoti, organizuoti visuma (Žurnalistikos enciklopedija, 1997).

Apibendrinant, galima teigti, kad **informacijos šaltinis** – tai pirminė duomenų bazė, pagrindas, autentiškas objektas, vieta iš kurios surenkame autentiškus faktus, detales, nuomones.

Kiekvienam žurnalistui prieš pradėdamas kalbėtis su šaltiniais jį konceptualizuojant kiekvieną būsimą istoriją, svarbu atsakyti į 3 klausimus:

1. Kokiai auditorijai skirta ši istorija? Daugybines auditorijas dar vadinamos tarpininkais.
2. Kokią informaciją reikalinga pateikti istorijoje, kad žmonės suvoktų apie ką galvoti?

(journalism.org).

Pvz., jei straipsnis apie aplinkosauginius įstatymus, kaip pilietis galėtų suprasti, kad tai veikia ir jį?

Kokios informacijos dar trūksta? Ar galima matyti ryšį tarp vietos problemų ir tarkime, Azijos ekonominės krizės? Toks požiūris turi kitą privalumą. Jis skatina ne tik mąstyti apie savo auditoriją, jis skatina permastyti savo šaltinių sąrašą, prieš einant kalbėtis su jais. Panašu, kad žurnalistų šaltinių sąrašas dažniausiai nėra pakankamai platus (journalism.org).

Informacijos šaltiniai yra **pagrindiniai** ir **papildomi**. Pagrindiniu laikome šaltinį, iš kurio žurnalistas sužino įvykio faktą bei paaiškinimą. Kuomet publikuojame vien atsakingo asmens atsakymą į klausimą, be intarpų ir papildomos informacijos, užtektų ir tokio šaltinio. Tačiau pradėjus tyrimą, ruošiant išsamesnę informaciją, tam tikrą įvykio apžvalgą, netgi išplėstinę žinutę, būtina atrasti papildomą šaltinį, visiškai nesusijusį su pagrindiniu. Veikiausiai, iš jo galime gauti originalią įvykio versiją arba tikslesnių žinių. Antrojo šaltinio reikėtų ieškoti daugiau, negu vieno (Vaišnys, 1992).

Vieni iš galimų šaltinių, naudojamų spaudos žurnalistikoje, yra **materialieji** šaltiniai. Analizuodami oficialius bei tarnybinius dokumentus, oficialius pranešimus, žurnalistai atskleidžia visokias negeroves ir tikrus nusikaltimus (korupcijos, mafijos, lobizmo atvejus) verslo, ekonomikos ir vyriausybės veiklos srityje (Urbonas, 2004).

Randall pateikia šaltinių rūšis, kurie apeliuoja į **netradicinius** šaltinius :

Akademiniai žurnalai ir geltonoji spauda – tokių publikacijų skelbimas dažnai esti nesubalansuotas, tačiau vienas tikslas garantuotas – jie pasiekia **netradicinius** šaltinius. Kai kurie geriausi straipsniai į paviršių išplaukia iš tokių šaltinių.

Specializuoti leidiniai - vedamajame ir skelbimuose turi būti kokia nors tema, dominanti paprasto laikraščio skaitytojus.

Kiti laikraščiai – daug gerų straipsnių galima parašyti, aptikus kokią nors žinutę kitame leidinyje, ją ištyrus ir nustatčius, kad ta tema ar klausimu yra daug daugiau medžiagos, negu pateikta jų paskelbusiame leidinyje.

Klasifikuoti skelbimai – čia dažnai komunikuoja įvairiausi visuomenės sluoksniai, kuriems žurnalistai nepriklauso: pvz., egzotinių gyvūnėlių kontrabandininkų grupės, skelbiančios savo prekes retų gyvūnėlių skelbimuose.

Informacijos „papildymas“ – tai stulbinamai apleistas straipsnių šaltinis. Yra trys pagrindiniai medžiagos papildymo būdai: analizuojant smulkius pranešimus, jie gali išsivystyti į kažką didesnę; atidžiai nagrinėjant pranešimus tuoj po kokio nors įvykio; uždelstas tyrimas, praėjus daug laiko po kokio nors įvykio (Randall, 1998).

Pseudošaltiniai – tai informacija iš fiktyvių (pramanytų šaltinių), pvz., meninių kino filmų. (Mencher, 1991).

Žmogiškieji šaltiniai dažnai yra mažiau patikimi negu materialieji šaltiniai, jie gali turėti asmeninį interesą, nemoka stebėti įvykių ir kartais pasako tai, kaip jiems atrodo arba tai, ką reporteris

nori girdėti. Naudojantis žmogiškaisiais šaltiniais, reikia rasti žmogų labiausiai kompetentingą suteikti informaciją – atitinkamos valdžios institucijos pareigūną, įvykio liudininką (Mencher, 1991).

Politikai – šie žmonės turėtų būti pagrindiniai reporterių kontaktai. Jų teikiama medžiaga dažnai bus naudinga jiems patiems, bet jei žurnalistai sugebės tai atpažinti, straipsnis nuo to nė kiek nenukentės.

Policija ir kitos skubios pagalbos paslaugos - akivaizdus, labai produktyvus šaltinis, ypač provincijos laikraščiu.

„*Teisingo žmogaus*“ reputacija – jei turite reputaciją teisingo, besilaikančio pusiausvyros žurnalisto, kuris nebijo rizikuoti, kad sąžiningai atliktų savo pareigas, pas jus eis žmonės ir teiks jums medžiagą. (Randall, 1998)

Internetas lemia žymiai didesnio kiekio alternatyvių naujienų šaltinių pasirinkimo galimybę. Iki internetinio pasaulio, apribotas erdvės ir laiko, pateikdavo ribotą informaciją. Paprastai yra kelios televizijos, keli laikraščiai, iš kurių galima rinktis. Internetas atveria alternatyvų galimybes. Jei sakoma, kad žiniasklaida visuomet turi būti opozicijoje valdžiai, tai internetinė žiniasklaida, jei nori būti populiari, turi būti opozicijoje tradicinei žiniasklaidai, kad tie, kurie yra nepatenkinti televizijų, laikraščių pozicija, ieškotų informacijos ir interpretacijų naujienų portaluose. Tačiau čia iš karto galime pamatyti pavojus. Šis alternatyvių žinių noras susijęs su gandų mechanizmu. Gandai irgi pusiau oficiali informacija. O internetas gandams skliti yra puiki terpė. Taigi internetinė žiniasklaida atveria naujas galimybes **pilietinei visuomenei**, tačiau taip pat slepia naujus manipuliacijos pavojus (Savukynas, 2004).

Kiti informacijos šaltiniai (Urbonas, 2004):

Norėdamas gauti reikiamų empirinių duomenų, konkrečių faktų būsimajam kūriniiui, žurnalistas taiko įvairius sociologinio tyrinėjimo ir informacijos rinkimo metodus: **sociologinę apklausą, stebėjimą, socialinį eksperimentą. Žurnalistinis tyrimas** dažniausiai atliekamas, norint išsiaiškinti, ką vadovaujantis asmuo, kompanija ar valstybinė organizacija slepia arba nori nuslėpti nuo visuomenės. Geras žurnalistinis tyrimas – tai kruopštus kasdieninis įvairios medžiagos rinkimas konkrečiais verslo ar ekonomikos klausimais. Pradėjęs žurnalistinį tyrimą, žurnalistas pirmiausia ieško žmonių, kurie galėtų jam suteikti rūpimos informacijos. Jis taip pat analizuoja viešai skelbiamą informaciją apie jį dominančios įmonės ar kampanijos darbo rezultatus, visus prieinamus rašytinės ir spausdintinės informacijos šaltinius apie tų organizacijų ar su jomis susijusių konkrečių asmenų veiklą (Urbonas, 2004).

Skirtumą tarp žmogiškųjų ir fizinių šaltinių bei jų santykinį patikimumą labai gerai yra apibūdinęs Kenneth Clark, britų rašytojas ir kritikas: „Jei aš turėčiau atsakyti, kas parodo tiesą apie visuomenę, Baltųjų rūmų ministro kalba ar pastatai, statyti jo valdymo metu, aš labiau tikėčiau pastatais“.

5.2 Šaltinių vartojimas, konstruojant informacinių/analitinių žanrų publikacijas

Žurnalistai yra labai priklausomi nuo savo šaltinių. Tai aksioma, kad reporteris negali būti geresnis, negu jo šaltiniai (Mencher, 1991).

Žurnalistikos kryptis ir žanrai lemia šaltinių pasirinkimo specifiką. Labai svarbus aspektas, į kurį turėtų atsižvelgti žurnalistas, pasirinkdamas šaltinius – tai jis turi aiškiai žinoti, kas (kokia auditorija) skaitys jo publikaciją, klausys, ar žiūrės jo reportažą.

Naujienu kiekis didėja nežmoniška progresija, tuo tarpu žurnalistai naudoja vis tuos pačius informacijos šaltinius. Tai reiškia, kad šaltiniai gali pradėti manipuliuoti žurnalistais bei nusistatyti sau bendravimo su žiniasklaida taisykles. Todėl žurnalistai ypatingai turi būti atidūs ir atkreipti dėmesį į manipuliuojančią auditoriją dienotvarkės bei spragas savo istorijose.

Todėl prieš rašydamas rengdamas kiekvieną reportažą, žurnalistas turėtų užduoti sau 3 klausimus:

Kokia yra jo šaltinių dienotvarkė?

Kaip ši dienotvarkė iškraipo paties žurnalisto istorijos suvokimą?

Kokie potencialūs šaltiniai galėtų padėti sumažinti šį iškraipymą ir bendradarbiauti padedant suprasti, o ką ši istorija reiškia platesniame kontekste?(journalism.org)

Informacinė žurnalistika, atspindėdama realią tikrovę, pateikdama žinių apie konkrečius įvykius, procesus bei reiškinius, supažindina visuomenės narius su *socialinio gyvenimo kasdienybe, naujienomis* ir *raidos tendencijomis*. Nauja ir aktuali informacija visuomeniniais, politiniais, ekonominiais ir kitais klausimais, perduodama žiniasklaidos priemonėmis, padeda plėsti žinių akiratį, pasinaudoti naujomis idėjomis, pažangiu patyrimu ir kartu **surasti** racionalius konkrečių **problemų sprendimo būdus**. (Urbonas, 2004)

Remiantis Urbono informacinės žurnalistikos apibūdinimu, galima būtų teigti, kad rašant informacinio žanro publikacijas, reiktų naudotis valstybės tarnautojų, kitų oficialių pareigūnų, įvairių institucijų atstovų spaudai kaip šaltinių teikiama informacija.

Analitinė žurnalistika, remdamasi konkrečiais, visuomenės gyvenime reikšmingais faktais ir apibendrintais duomenimis, *paaiškina* svarbiausių *įvykių, reiškinių ar procesų esmę* bei *ištakas, tarpusavio ryšius, priežastis* ir *pasekmes*. Ji padeda žmonėms geriau orientuotis sudėtingame nūdienos pasaulyje, plačiau vadovautis pažintais gamtos dėsniniais, remtis sukaupta patirtimi, kasdieninės veiklos rezultatais (Urbonas, 2004). Stengiamasi paaikškinti faktų prasmę, reikšmę, atskleisti jų ryšį su kitais faktais, pateikti aptariamą temą apibendrinimus. Analitiniais žanrais mūsų šalies žurnalistikoje tradiciškai laikoma *korespondencija, straipsnis, komentaras, apžvalga, recenzija, publicistinis laiškas*. Vakarų žurnalistikos teorijoje aiškiau neapibrėžta, kurie žanrai priskirtini analitiniams (Žurnalistikos enciklopedija, 1997).

Remiantis Urbono analitinės žurnalistikos aprašymu, galima būtų teigti, kad rašant analitinio žanro publikacijas, **šaltiniais** reiktų pasirinkti tam tikros srities ekspertus, analitikus, mokslininkus – teoretikus bei mokslininkus – praktikus.

Remiantis kai kurių Vašingtono reporterių praktika, kaip pavyzdį galima būtų pateikti kaip reiktų dirbti su šaltinių atnaujinimu bei plėtimu (informacija iš tinklapio www.journalism.org). Visų pirma, palaikyti kontaktus su jau išėjusiais iš institucijų darbuotojais. Jie suvokia, kaip veikia sistema, kur laikoma informacija bei yra mažiau suvaržyti darbo reikalų. Taip pat bendradarbiauti su specialistų, mokslininkų kolektyvais ar komisijomis, moksliniais institutais, skirtais tam tikrai problemai tirti, dar vadinamais “think-tank networks”. Naudotis naujų technologijų galimybėmis, kurios padėtų istoriją pateikti dviem kanalais, į rašinius įpinti tarptautinių ekspertų įžvalgas (journalism.org).

Ypatingai svarbiems straipsniams reikia surasti bent tris, tarpusavyje nesusijusius **šaltinius**. Kuo daugiau šaltinių, tuo geriau. Niekada nepasikliaukite vieninteliu pašnekovu ar dokumentu. Nesielkite kaip biurokratas, kuris antspauduoja dokumentus, jų neperskaitęs (Žurnalistikos vadovėlis, 1995).

Šaltiniai gali pasiūlyti labai gerų „tip“ (*angl.* - viršūnėlė) istorijų, kurios kyla ne tik šaltinio aplinkoje, jis gali būti ką nors perskaitęs ar išgirdęs tai, kas sudomintų visuomenę. Reporterio su šaltiniu bendravimas turėtų būti toks, kad šaltinis laisvai galėtų pasiūlyti savo idėją (Mencher, 1991).

Apibendrinimai, kaip reporteris turėtų naudotis informacijos šaltiniais (pagal Mencher, 1991):

- kur tik įmanoma tiesiogiai stebėti
- kur būtina – pasikliauti netiesioginių šaltinių pranešimais/nuomonėmis, naudoti aukštos kokybės spausdintinius šaltinius, įrašus ir dokumentus ir žinomiausius ir įtakingiausius žmoniškuosius šaltinius.
- apsistoti ties pagrindiniu įvykiu, apie kurį rašoma herojumi(ais) ar šaltiniu(iais) – pranešėju, atlikėju, liudininku, oficialiu pareigūnu.
- Išdėlioti viską anksčiau laiko ir turėti omeny– žmoniškieji šaltiniai, kurie gali pateikti oficialias ir autoritetingas versijas: policija, ugniagesių viršininkas ar gaisrininkų komandos viršininkas, spaudos sekretorė, atstovas spaudai, konkrečios srities valstybinės institucijos. Visada laikytis arti jų. Bet prisiminti – ne visada oficiali versija yra teisinga.
- Naudotis savais šaltiniais, kurie patvirtintų oficialius pranešimus.
- žinoti žmoniškųjų ir fizinių šaltinių ribas.

5.3 Informacijos apie aplinką šaltinių problema

Išsamus aplinkosauginio žurnalizmo tyrimas turėtų apimti **žinių šaltinius**, kurie atlieka esminį vaidmenį, konstruojant aplinkosauginę darbotvarkę (Lagerspetz, 1994).

Aplinkosauginė istorija buvo viena iš labiausiai komplikuočių ir darančių spaudimą istorijų visais laikais. Jos scenarijus abstraktus ir tikimybinis: labirintiniai įstatymai, tik dėl efekto pasirodantys politikai, spekuliatyvi ekonomika ir kompleksinė sąveika tarp individų ir visuomenės. Ši istorija rūpinasi labai tolima mūsų planetos ateitimi. Galbūt labiau negu dauguma istorijų, ji reikalauja kruopštesnio, tikslesnio, aštresnio pranešimo bei analizės (Stocking H. ir Leonard J., 1990).

Rašymą apie aplinkosaugą komplikuočia daro dar vienas aspektas. Adam Seligman pastebi:

“Kai kuriais atvejais į socialinius veikėjus ir aktyvistus (pvz. “sąjūdis už gyvūnų teises” ir ekologinis sąjūdis), galima žvelgti taip lyg jie suteiktų gamtiniais reiškiniams – vandenynams, banginiams, medžiams, etc. – “teises”, tad ir piliečių statusą (Seligman, 2004).

Kyla klausimas: kaip objektyviai pateikti informaciją apie aplinką, kai “antroji” istorijos pusė negali nei pasiskųsti, nei paskelbti viešosios nuomonės (turima omenyje gyvoji gamta).

Rašymas aplinkosaugos tematika yra komplikuočias, reikalaujantis žinių apie biologiją, chemiją, geologiją, meteorologiją, statistiką, visuomenės sveikatą, teisę, valstybes ir kitus dalykus (Detjen, 1992). Jim Detjen teigia, kad žiniasklaida **nėra pakankamai agresyvi**, gilindamasi į temas, tokias, kaip ozono sluoksnis, dujų, sukeliančių šiltnamio efektą, kaupimasis atmosferoje, laukinių buveinių nykimas, viršutinio dirvos sluoksnio, augalų ir gyvūnų nykimas. Todėl rašant aplinkosauginėmis temomis, informacijos šaltinių atranka yra labai svarbus aspektas.

Rašydamas apie aplinkos apsaugą, žurnalistas turi galimybę naudotis **oficialiaisiais** šaltiniais: dokumentais (byla, tarnybinis pranešimas, paaiškinimas, patikrinimo aktas, baudos kvitas, leidimas, licencija) Taip pat turi išmanyti **pagrindinius įstatymus**, reglamentuojančius aplinkos apsaugą: Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas, Aplinkos apsaugos ir valstybinės kontrolės įstatymas, Miškų įstatymas, Saugomų teritorijų įstatymas. Šie įstatymai nustato valstybinių aplinkos apsaugos pareigūnų teisę taikyti administracinę atsakomybę už aplinkosaugos reikalavimų pažeidimus (Valstybinių aplinkos apsaugos pareigūnų dokumentų rinkinys), be jokios abejonės, ir **Europos Sąjungos aplinkosauginius** teisės aktus.

Kiti informacijos apie aplinką šaltiniai, dažnai vartojami Vakarų žurnalistų, rengiant reportažus apie aplinką:

Spaudimo grupės - joms priklauso tokios organizacijos, kaip “Žalieji”. Jos įsteigtos labdaros pagrindais ir įkurtos kokiam nors kilniam tikslui. Jų veikimo sfera – aplinkos, piliečių laisvių, laukinės gamtos išsaugojimo, transporto, moterų teisių, sveikatos, vaikų teisių klausimai. Kiekvienoje Vakarų Europos šalyje tokių grupių tūkstančiai, visos jos atlieka tyrimus, rašo pranešimus ir noriai padeda

žurnalistams, besidomintiems jų tema. Daugeliui Europos reporterių, ypač rašantiems specialiomis temomis, šios grupės yra bene pagrindinis geros, ne planinės medžiagos šaltinis. (Randall, 1998)

Tarptautinės organizacijos – jos tikriausiai bene didžiausias, bet tinkamai nepanaudojamas šaltinis straipsnių medžiagai gauti. Jis tinka ne tik globalinės tematikos straipsniams. (Randall, 1998)

Universitetai ir tyrimo institutai – visur bus medžiagos, kurios joks reporteris nedrįstų sugalvoti. Ir ta medžiaga daugeliui bus visiškai netikėta.

Magistro darbe bus tiriama, kokie informacijos šaltiniai vartojami Lietuvos žurnalistų, rašant apie aplinkosaugą. Ir kokios būtent tokių šaltinių vartojimo priežastys. Kitas rašymo apie aplinkosaugą problematiškas aspektas – pačios naujienos, įvykio perteikimas.

Didžiulė aplinkosauginė nelaimė tikrai atkreips dėmesį, tuo tarpu moksliniai pranešimai apie rūgštų lietu ar oro kokybę dėmesį atkreips tik trumpam, nes visuomenės suinteresuotumo faktorius yra ribotas ir trumpalaikis (Dennis, 1992).

Nors dažnai realaus gyvenimo įvykiai nėra nei būtina, nei pakankama sąlyga tam, kad tam tikra problema patektų į žiniasklaidos darbotvarkę, labai dažnai tik nelaimė ar tragedijai nutikus, žiniasklaida, o kartu visuomenė bei valdžia atkreipia dėmesį į jau seniai egzistuojančią problemą (Dearing, 1996).

Verslo ir aplinkosaugos interesai labai susikerta ir tai lemia žurnalistus ir redaktorius klastingai žvilgčioti į juos ir nuspręsti ką iš jų pasirinkti šaltiniais patikimai informacijai ir naujienoms gauti. Komplikuota aplinkosauginių šaltinių aplinka, kurią sudaro mokslininkai, ekonomistai, politiniai aktyvistai yra pilna sunkumų jiems veikti šioje sferoje (Dennis, 1992).

Vienas iš būdų žurnalistams gauti informacijos apie aplinką – yra naudotis anksčiau magistro darbe paminėtu teisės aktu – Orhuso konvencija. Tiek žurnalistai, tiek kiti visuomenės nariai gali pateikti užklausa tokiu pobūdžio informacijai gauti. Tuo tikslu reikia pateikti prašymą raštu, kuriame reikia kuo tiksliau apibūdinti reikalingos informacijos turinį; nurodyti pageidaujamą informacijos pateikimo formą (rašytinė, vaizdo, garso, elektroninė ar kt.); pateikti paklausėjo duomenis: vardą, pavardę (institucijos/organizacijos pavadinimą), adresą, telefoną. (Orhuso konvencija, Teisės aktų rodyklė).

Lietuvos valstybės institucijos, atsižvelgdamos į joms priskirtas funkcijas, sistemingai kaupia ir atnaukina informacija apie aplinka bei rūpinasi jos pateikimu visuomenei. Šią informaciją sudaro:

Informacija apie ekstremalias situacijas (Konvencija, 5str. 1sk.), ataskaitos apie aplinkos būklę (Konvencija, 6str., 4sk.), informacija apie teisės aktus (LR įstatymas dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos; LR Vyriausybės 1999 02 04 nutarimas Nr. 118 patvirtinta “Įstatymų ir kitų norminių teisės aktų projektų skelbimo “Interneto” tinkle tvarka), informacija apie produktus (Konvencija 5str. 6sk.)

Publikacijos profesionalumas ir poveikis skaitytojui labai priklauso nuo to, kokie informacijos šaltiniai yra naudojami. Kaip informacijos šaltiniais naudojantis dokumentais kyla rizika, kad jie gali turėti faktinių klaidų, o žmoniškieji šaltiniai gali turėti asmeninį interesą, nemokėti stebėti įvykių ir informaciją apie įvykius pateikti nekompetentingai. Tai, kad reporteris negali būti geresnis, negu jo šaltiniai, mokslininkai laiko aksioma. Šaltinių pasirinkimo specifiką lemia žurnalistikos kryptis ir žanrai. Rašydamas informacinio žanro publikacijas - žurnalistas faktus ir atskiras detales turi pateikti sąžiningai, išlaikydamas jų tikrąją prasmę, atskleisdamas esminius ryšius ir jų neiškreipdamas. Rašydamas analitinio žanro publikacijas žurnalistas turėtų stengtis paaiškinti faktų prasmę, reikšmę, atskleisti jų ryšį su kitais faktais, pateikti aptariamą temą apibendrinimus. Ypatingai svarbiems straipsniams žurnalistas turėtų surasti bent tris, tarpusavyje nesusijusius šaltinius. Kuo daugiau šaltinių, tuo geriau. Didžiausi pavojai, su kuriais susiduria žurnalistas – įtakojant šaltiniams, tai rašymas tendencingai. Tendencingas rašymas – terpė žiniasklaidoje plisti korupcijai, o naudojimas tik keletu šaltinių rodo nepakankamą žurnalistų kompetenciją.

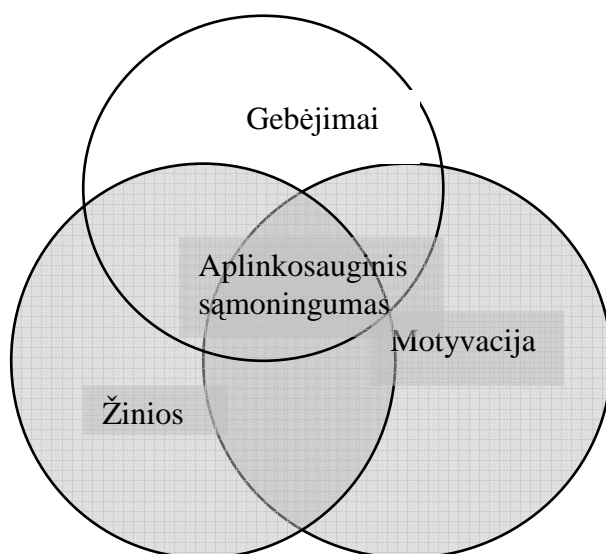
Rašymas aplinkosaugos tematika yra komplikuoatas, reikalaujantis žinių apie biologiją, chemiją, geologiją, meteorologiją, statistiką, visuomenės sveikatą, teisę, valstybes, todėl rašant aplinkosauginėmis temomis, informacijos šaltinių atranka yra labai svarbus aspektas. Galima naudotis dokumentais taip pat informacijos šaltiniais, būdingais tik rašant apie aplinkosaugą, tokiais, kaip: spaudimo grupės, tarptautinės organizacijos, universitetai ir tyrimo institutai. Rašant šiomis temomis taip pat svarbu išmanyti aplinkosauginius įstatymus. Daug problemų šio tipo informacijos pateikimui kelia aplinkosauginių problemų, tokių kaip rūgštūs lietūs ar ozono sluoksnis, neapčiuopiamumas bei verslo ir aplinkosaugos interesų susikirtimas. Žurnalistas palengvinti prieinamumą prie aplinkosauginės informacijos visuomenei gali taip pat ir Orhuso konvencijos pagalba.

6. APLINKOSAUGINIS SĄMONINGUMAS IR JO REIKŠMĖ PILIETIŠKUMUI

6.1 Aplinkosauginio sąmoningumo koncepcija

Darbe remiamasi visuomenės aplinkosauginio sąmoningumo koncepcija, kurią apibrėžė Suomijos aplinkos instituto mokslininkai Marjut Partanen-Hertel, Pekka Harju-Auti, Katarzyna Kreft-Burman ir David Pemberton (Partanen-Hertel, 1999, p.20), projekto „Aplinkosauginio sąmoningumo ir aplinkosauginio švietimo didinimo visuomenėje strategija Baltijos jūros regiono valstybėse“ (Strategy guidelines for improving public awareness and environmental education in the Baltic Sea area) vykdyto 1999 m. metu. „Aplinkosauginis sąmoningumas – tai trijų tarpusavyje susijusių komponentų – motyvacijos, žinių ir gebėjimų derinys“, t.y. jį lemia *motyvacija* domėtis įvairiais aplinkos aspektais,

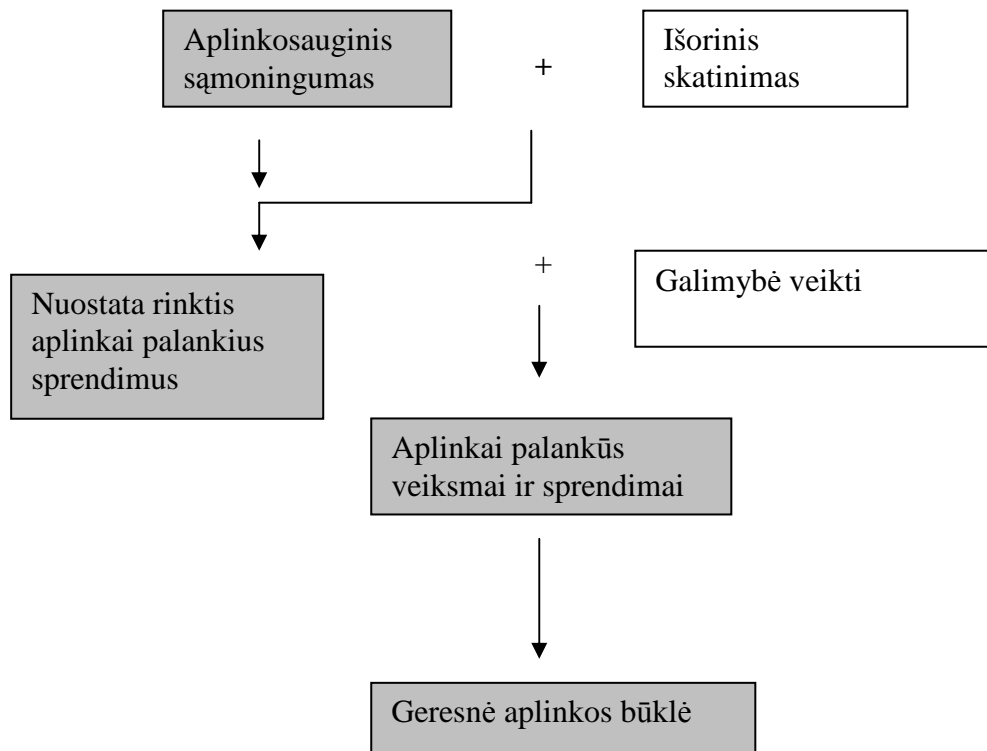
sukaupti žinių apie tai ir įgyti gebėjimų praktiškai prisidėti prie jos išsaugojimo asmeniškai, profesinėje veikloje bei savo bendruomenėje (visuomenėje)

1 pav. Trys aplinkosauginio sąmoningumo sudėtinės dalys.

Koncepcija buvo išplėtotą ir pritaikyta projekte. Tyrimai buvo atlikti 13 Baltijos jūros regiono ir kaimyninių valstybių: Rusijoje, Baltarusijoje, Ukrainoje, Latvijoje, Lietuvoje, Lenkijoje, Čekijos respublikoje, Slovakijoje, Danijoje, Suomijoje, Vokietijoje, Norvegijoje, Švedijoje. Aplinkosauginio sąmoningumo lygmenys Baltijos regiono šalyse buvo tiriami, remiantis apklausų duomenimis apie aplinkosauginės informacijos prieinamumą, poreikį, sklaidą, aplinkosauginio sąmoningumo kitimą, didinimo galimybes. Pagal atsakymų panašumus Baltijos regiono valstybės buvo suskirstytos į 3 subregionus. Lietuva, kartu su Latvija, Lenkija, Čekijos Respublika bei Slovakija patenka į 2 subregioną.

Aplinkosauginis sąmoningumas veikia kelias individo gyvenimo sritis: asmeninį gyvenimą, profesinę veiklą ir visuomenės gyvenimą/politiką. Ugdyti aplinkosauginį sąmoningumą reikia, kad vystytųsi **pilietinė visuomenė** ir demokratija, žmonės turėtų savo nuomonę ir galėtų kompetentingai dalyvauti įvairaus lygmens sprendimų svarstyme ir priėmime. Aukštas aplinkosauginio sąmoningumo lygis lemia **sąmoningus veiksmus** aplinkos atžvilgiu. Kita vertus, nesant pakankamai išsamios informacijos, dažnai pasirenkami aplinkai nepalankūs sprendimai.

2 pav. Aplinkosauginio sąmoningumo projekcija praktinėje veikloje: esant palankioms išorės sąlygoms, aplinkosauginis sąmoningumas yra prielaida aktyviems piliečių veiksams asmeninėje, profesinėje ir visuomeninėje/politinėje srityje.

6.2 Aplinkosauginio sąmoningumo lygmenys

Aplinkosauginis sąmoningumas pradeda augti, kai žmogus suvokia, kad nepalankūs aplinkos pokyčiai gali būti negrįžtami, o pasekmės – panaikinamos ar tik sušvelninamos didelių investicijų ir žmogiškųjų išteklių dėka.

Priklausomai nuo **motyvacijos, informacijos pobūdžio ir gebėjimų** Suomijos aplinkos instituto mokslininkai išskiria 4 visuomenės aplinkosauginio sąmoningumo lygmenis.

1 lygmuo. Pirmajame aplinkosauginio sąmoningumo lygmenyje pagrindinis motyvas domėtis šia informacija – **rūpestis, sveikata** (Kreft - Burman, 2002). Publikacijos, pasirodančios žiniasklaidoje, orientuotos į pirmąjį aplinkosauginio sąmoningumo lygmenį dažniausiai būna apie aplinkos taršą, žmonių sveikatą, sveiką gyvenimo būdą, gentiškai modifikuotą produkciją ir panašiai.

Suomijos mokslininkai teigia, kad esant šiam lygmeniui, žmonės nemato savo veiklos ir gyvenimo būdo ryšio su aplinkos kokybe. Vyrauja nuostata, kad “kažkas” yra atsakingas už aplinkos kokybę. Žinios apie aplinką savo šalyje yra gana ribotos. Dominuoja bejėgiškumo jausmas, dėl to, kad nėra pakankamo priėjimo prie informacijos. Žmonių žinios apie savo šalies aplinką yra ribotos. Todėl jiems sunku palyginti situaciją su kitomis valstybėmis. Žmonės nėra gerai išsąmoninę, kad savo sprendimais ir veiksmais patys gali paveikti aplinką. Žmonėms trūksta žinių ir gebėjimų, kaip

racionaliai naudoti vandens ir energijos išteklius, kaip rūšiuoti atliekas. Ekspertai yra parengę tik teorines prielaidas, kaip pagerinti aplinkos kokybę.

Šie paminėti aspektai rodo, kad visuomenei turi būti pateikiama speciali aplinkosauginės informacijos rūšis, kuri skatintų visuomenės elgesį, orientuotą darnaus vystymosi link. Ši informacijos poreikį papildyti galėtų informacija, gauta iš tarptautinių šaltinių. 1 lygmens šalyse pagrindinis dalykas, kurio reikėtų imtis – šviesti ir rengti apmokymus įtakingiems politikams, oficialiems pareigūnams, dėstytojams (mokslininkams), verslo sprendimus priimančioms pareigūnams. Svarbu, kad jie įsisažymintų aplinkosauginių įstatymų leidybos svarbą ir prasmę savo šalyje, atsižvelgiant ir tarptautinius aspektus. Aplinkosauginio sąmoningumo didėjimas tarp politikų gali sukelti stiprią motyvaciją priimti politinius sprendimus, orientuotus į aplinkos apsaugą. Taip pat tai gali lemti įstatymų pertvarkymą bei ekonominių priemonių pakeitimą. Tai taip pat galėtų lemti išteklių perskirstymą, tuo pagerinant aplinkos būklę. Aplinkai palankios investicijos gali sumažinti ir kitų visuomenės sluoksnių poreikį vartoti.

Svarbu įvairiuose visuomenės sluoksniuose įdiegti prevencines priemones visose jų gyvenimo srityse, pvz. sveikatos apsaugos srityje. Čia taip pat svarbu sustiprinti nevyriausybių aplinkosauginių organizacijų vaidmenį ir skleisti visuomenei aplinkosauginę informaciją prieinamais, paprastais būdais, kad ši informacija būtų suprantama, aiški, aktuali (Kreft - Burman, 2002).

2 lygmuo. Publikacijos, pasirodančios žiniasklaidoje, orientuotos į antrąjį aplinkosauginio sąmoningumo lygmenį dažniausiai būna apie aplinkosauginę politiką – veiklą arba priemones, įskaitant ir administracines priemones, susitarimus, įstatymų leidybą, planus, programas, ekonomines analizes.

Suomijos mokslininkų duomenimis, esant šiam lygmeniui, pastebimas pokyčių poreikis ir didėjanti atsakomybė, bet išorės veiksnių poveikis dar laikomas svarbiu. Pagrindinių aplinkos apsaugos įstatymų leidyba ir vykdančiosios struktūros visuomenėje jau egzistuoja ir funkcionuoja. Aplinkosauginis sąmoningumas tampa profesinės veiklos dalimi, pastebima didėjanti atsakomybė, bei motyvacija veikti, bet išorės veiksnių poveikis dar laikomas svarbiu. Jau yra sukurta aplinkos monitoringo finansavimo sistema, bei naudojamos įvairios taršos prevencijos priemonės. Bet šios apsaugos priemonės veikia atskirai ir nesukuria teigiamo sinergetinio efekto. Dar nėra sukurtų organizacinio šių problemų sprendimo grandinės, ciklo ar tinklo. Koncentruojamasi į atskiras aplinkosaugos problemas, tokias, kaip oro, vandens, dirvos tarša. Aplinkosauginis sąmoningumas dar tik pradeda tapti visuomeninio sąmoningumo dalimi.

Asmenys, turintys galią sprendimų priėmimo procese vis labiau pradeda suvokti, kad priimdami sprendimus, jie gali turėti įtakos aplinkai. Tai didina jų atsakomybės jausmą bei motyvaciją veikti, nors tikėjimas, kad šias problemas turi spręsti kažkas „iš šalies“ dar pakankamai stiprus.

Stiprėja šių problemų sprendimo gebėjimai privataus gyvenimo ir verslo srityse. Tarptautinis bendradarbiavimas, sprendžiant aplinkosaugos problemas didėja tiek tarp profesionalų tiek politinėje veikloje. Tarptautinis stimulus ir susirūpinimas paspartina palankius, naudingus sprendimus. Jausmas, kad aktyvūs veiksmai gerina aplinkos kokybę, palaikomas matant teigiamus rezultatus. Energija nešvaistoma pergyvenant dėl esamų problemų, bet veiksmai nukreipiami aplinkos gerinimo link. Visuotinis supratimas apie aplinkos procesus ir jų dinamiką tampa vis platesnis ir gilesnis.

Šiame lygmenyje žinių ir įgūdžių poreikis turi tendenciją augti ir kiekybiškai ir kokybiškai. Informacijos poreikis skatina profesionalių žinių ir įgūdžių atsiradimą aplinkosauginiuose tyrimuose, technologijose ir valdyme. Taip pat žvelgiant aplinkosauginiu aspektu –supratimas, skirtingos sritys ir sektoriai glaudžiai susiję, skatina ekonominį augimą. Stengiamasi skatinti visos visuomenės aplinkosauginį sąmoningumą, pradedant nuo nedidelės grupės žmonių, kuri turi didžiausią įtaką šalyje sprendžiant aplinkosaugines problemas. Sąmoningumas didėja laipsniškai - nuo asmeninio rūpesčio aplinkosaugos problemomis iki visuomenės atsakomybės. Tai taip pat motyvuoja visuomenę elgtis sąmoningai aplinkos labui, priimant vartotojiškus sprendimus ir dalyvaujant rinkimuose.

3 lygmuo. Publikacijos, pasirodančios žiniasklaidoje, orientuotos į trečiąją aplinkosauginio sąmoningumo lygmenį dažniausiai būna apie aplinkos taršą, traktuojamą kaip riziką, visuomenės gerovei, administracines priemones (pvz. baudas, mokesčius), monitoringą, technologijos priemones, nukreiptas aplinkos gerinimui, rinkos pokyčius įtakojamus aplinkosauginės politikos. Šis lygmuo turėtų būti būdingas verslininkams, tačiau dėl verslo bei aplinkosaugos interesų susikirtimo, verslininkai šio lygmens yra nepasiekę. Suomijos mokslininkų duomenimis, esant šiam lygmeniui, suvokiama, kad visuomenės ir žmogaus gerovė priklauso nuo aplinkos, todėl būtina rūpintis jos kokybe. Atsiranda atsakomybė už aplinkos išsaugojimą ir aplinkos problemų globalumo ir tarptautinio bendradarbiavimo svarbos suvokimas. Aplinkosauginių įstatymų leidyba puikiai išvystyta. Visa apimantis (holistinis) aplinkosauginis sąmoningumas pradeda apimti sritis profesiniu, sektorių ir nacionaliniu mastu.

Politikai pradeda suvokti, kad visuomenės gerovė priklauso nuo aplinkos būklės. Jau suvokiama, kad gamtos niokojimas vėliau visuomenei gali turėti didžiules pasekmes. Motyvacija, žinios ir gebėjimai didėja kartu ir turi sinergetinį efektą aplinkosauginio sąmoningumo didėjimui. Aplinkosaugos klausimai tampa vis svarbesne profesinės veiklos ir visuomenės sąmoningumo dalimi. Dauguma visuomenės veiksmų aplinkosaugos labui suprantami, kaip natūralūs dalykai kasdieniniame gyvenime. Ir asmeniniame, ir privačiame gyvenime atsiranda vis daugiau galimybių veikti subalansuotos plėtros link.

Viena vertus, atrodytų, kad šiame aplinkosauginio sąmoningumo lygmenyje susidaro vaizdas, kad globalinės problemos neišsprendžiamos, kita vertus – suvokimas, kad aplinkosauginės problemos

gali būti išspręstos, suteikia pasitenkinimą ir norą jomis domėtis, būti aktyviems, jas sprendžiant. Šiame aplinkosaugos lygmenyje informacijos apie aplinkos ir ekosistemų pokyčius poreikis atsiranda tiek vietiniu, tiek globaliniu mastu. Atsiranda suvokimas, kad teigiami sprendimai aplinkos atžvilgiu tarpusavyje susiję priimant sprendimus asmeniniame gyvenime, darbe ir dalyvaujant politikoje. Tai svarbu, kai pereinama prie prevencinių aplinkos išsaugojimo priemonių. Taip pat svarbus supratimas, kad naujos technologijos ir inovacijos gali turėti poveikį aplinkai. Pagrindiniai veiksniai, kurie lemia aplinkosauginės informacijos plitimą, tai mokymasis vienas iš kito. Visuomenės varomoji jėga ne ekonomikos ir gamybos augimas, o gerovės kūrimas darnaus vystymosi pagrindu.

4 lygmuo. Publikacijos, pasirodančios žiniasklaidoje, orientuotos į trečiąjį aplinkosauginio sąmoningumo lygmenį dažniausiai būna apie aplinkosaugos aspektus, integruotus visose gyvenimo srityse ir asmeniniame gyvenimo būde. Žiniasklaidoje dažniausiai pateikiami pavyzdžiai apie aplinkai palankų, žmonių elgesį, ir tokia informacija skaitytoją skatina elgtis taip pat.

Remiantis Suomijos mokslininkų duomenimis, galima teigti, kad esant šiam lygmeniui Aplinkosauginis sąmoningumas tampa integruota kasdienių sprendimų priėmimo tiek darbe, tiek asmeniniame gyvenime, dalimi. Aplinkos problemos interpretuojamos darnaus vystymosi kontekste, atsižvelgus į ekonomikos, socialinės plėtros bei aplinkos apsaugos tarpusavio ryšius ir priklausomybę. Aplinkosauginis sąmoningumas tampa holistiniu. Aplinkos apsauga tampa vertybine orientacija ir pilietinės atsakomybės objektu. Dingsta nuomonė, kad aplinka, toks dalykas, kuris priklauso žmonijai, nes pirmųjų trijų lygmenų kontekste vis dar jaučiamas nemažas vartotojiškas požiūris į gamtos išteklius. Visuomenėje vertybe nėra vartojimo didėjimas, o bendra individų gerovė ir laimė. Šio supratimo lygmenyje žmonija suvokiama, kaip didžiulės ekologinės sistemos dalis. Šis lygmuo kol kas būdingas tik pavieniams asmenims ar atskiroms organizacijoms.

6.3 Aplinkosauginio sąmoningumo reikšmė pilietiškumui

Ankstesniuose skyriuose aptarta aplinkosauginės informacijos pateikimas žiniasklaidoje, taip kad ji veiktų žmonių sąmoningumą ir skatintų juos veikti aplinkos apsaugos labui. Nors ir pateikta labai profesionaliai, informacija visuomenę veiks tik tada, kai jis bus pastebėta, perskaityta, į ją bus įsigilinta. Žiniasklaidos įtaką visuomenei įrodyti visada buvo problematiška, todėl galima būtų kelti klausimą, ar informacija apie aplinkosaugą Lietuvos žiniasklaidoje, pastebima visuomenės. J. Fiske išskiria pagrindines priežastis, dėl kurių tiesinio informacijos poveikio modelis neveikia:

1. Signalai nepasiekia gavėjų arba tų, kuriems skiriamas pranešimas.
2. Pranešimas suprantamas ne taip kaip tiki siuntėjas.
3. “Triukšmo” buvimas kanaluose.

4. Maža tiesioginės nemedijuotos komunikacijos, kai pranešimas perfiltruojamas per kitus kanalus arba patikrinamas per asmeninius kontaktus (Fiske, 1998).

Darbe bus mėginama išsiaiškinti ar tiriamieji pastebi aplinkosauginę informaciją Lietuvos žiniasklaidoje ir kaip ji įtakoja jų - palankius veiksmus aplinkos labui, vieną iš pilietiškumo aspektų.

Aplinkos kokybė yra viena iš visuomenės gyvenimo kokybės sričių. Šio metu vis daugiau sociologų sutaria, kad “žmogaus gyvenimo kokybę lemia ne tiek gyvenimo sąlygos, kiek paties žmogaus požiūris į jas (Gečienė, 2001).

Ekologine sąmone laikome socialinį žmogaus ir jį supančios gamtinės aplinkos santykio vertinimą. Ekologinės sąmonės struktūriniais elementais laikome ekologines žinias, proekologišką elgesį ir ekologinius požiūrius (Jūraitė, 2002).

Visuomenės rūpestis dėl aplinkos apsaugos geriausiai atsispindi įvairiose žmonių požiūrių ir nuomonių apklausose. Svarbu pažymėti tai, kad žmonių teigiamas požiūris į aplinkos apsaugą dar nereiškia ekologiškai orientuoto žmonių vartojimo ir gyvenimo stiliaus egzistavimo (Gečienė, 2001).

Orhuso konvencija – tik teisinė priemonė didinti piliečių aplinkosauginiam sąmoningumui. Kiekvienas pilietis turi tam tikro lygio pradines žinias ir gebėjimus apie aplinkos problemas. Todėl remiantis šia konvencija ir atsižvelgiant į esantį piliečių sąmoningumo lygmenį, galima planuoti ir įgyvendinti strategijas kaip šį lygmenį padidinti dar labiau.

Vienas iš Suomijos projekto „Aplinkosauginio sąmoningumo ir aplinkosauginio švietimo didinimo visuomenėje strategija Baltijos jūros regiono valstybėse“ (Strategy guidelines for improving public awareness and environmental education in the Baltic Sea area), kurio tyrimu remiamasi magistro darbe tikslų - užtikrinti sveiką aplinką Baltijos jūros regione ateityje bei numatyti veiklas ir rekomendacijas tolimesniam aplinkosauginio sąmoningumo didinimui. Vykdamas projektą buvo sukurtas aplinkosauginio sąmoningumo vystymosi modelis. Aplinkosauginį sąmoningumą sudaro trys glaudžiai tarpusavyje susiję komponentai: motyvacija, žinios ir gebėjimai, kurie skatina piliečių aktyvius veiksmus dėl sveikos aplinkos išsaugojimo asmeniniame, profesiniame ir **pilietiniame** lygmenyje, ir kai tam yra palankios išorės sąlygos.

Didelę reikšmę **pilietiškumo** bei visuomenės **aplinkosauginio sąmoningumo plėtotei** turi konkretūs pavyzdžiai, pateikti žiniasklaidoje. Jie sukelia emocijas, stimuliuoja ir didina domėjimąsi. Suomijos siūloma nedidelį informacijos kiekį įtraukti į “muilo operų” fabulas, populiariausias programas, pvz., į orų prognozę žinių pabaigoje (Kreft - Burman, 2002).

Suomijos apžvalgoje sakoma, kad situaciją galėtų pagerinti žurnalistų, rašančių tokiomis temomis bendradarbiavimo skatinimas visame Baltijos regione. Žvelgiant iš kitos pusės, žurnalistams, besispecializuojantiems politikos, ekonomikos srityse, trūksta aplinkosauginių žinių (Kreft – Burman, 2002).

Remiantis Suomijos aplinkos instituto mokslininkų Baltijos jūros regione atlikto tyrimo rezultatais visuomenės aplinkosauginio sąmoningumo motyvacijos lygmenims apibūdinti pasirinkti kriterijai:

- 1 lygmuo – suvokimas, kad aplinkos būklė turi įtakos sveikatai;
- 2 lygmuo – svarbiausias vaidmuo priskiriamas įstatymams ir finansiniams jų įgyvendinimo mechanizmams, stipri tarptautinių procesų įtaka;
- 3 lygmuo – rinkos pokyčiai, palankūs švaresnių technologijų diegimui ir gamtos išteklių tausojimui.
- 4 lygmuo – aplinkai palankios vertybinės orientacijos, skatinančios aktyviai veikti.

Šie kriterijai naudoti magistro darbe, apibūdinant, į kokį aplinkosauginio sąmoningumo lygmenį orientuoti rašiniai/laidos.

7.TYRIMO METODOLOGIJA IR BAZĖ

Magistrinio darbo tyrimą sudaro **4 dalys**:

- 1 dalis** Informacijos apie aplinką identifikavimas bei įvertinimas į kokį aplinkosauginio sąmoningumo lygmenį ji yra orientuota leidiniuose, informacijos įvertinimas radijo, TV laidose.
- 2 dalis** Informacijos šaltinių tyrimas leidiniuose, radijo, TV laidose.
- 3 dalis** Lietuvos gyventojų apklausa - domėjimosi aplinkosaugine informacija ir jos poveikio tyrimas
- 4 dalis** Redakcijų pilietiškumo, rašant aplinkosaugos klausimais tyrimas.

Informacijos apie aplinką identifikavimas bei įvertinimas, į kokį aplinkosauginio sąmoningumo lygmenį ji yra orientuota

Vertinant publikacijų pasiskirstymą pagal žanrus, buvo naudoti V.Urbono pateikti žurnalistikos žanrų apibrėžimai (Urbonas, 2001).

Informacija apie aplinką. Siekiant patikrinti įvade suformuluotą hipotezę, „informacijos apie aplinką“ sąvoka buvo patikslinta, atsižvelgus į jos apibrėžimą Orhuso konvencijoje (Konvencija, 2 str., 3 sk.): “bet kokia rašytinė, vaizdo, garso, elektroninė ar kitokia materialia forma saugoma informacija”. Orhuso konvencijoje pateiktas informacijos apie aplinką apibrėžimas šiame magistro darbe yra suskirstytas į 6 pagrindines temas.

1. Aplinkos elementų – oro, atmosferos, vandens, dirvožemio, žemės, kraštovaizdžio, gamtos objektų būklė.
2. Biologinė įvairovė ir jos komponentai, įskaitant ir genetiškai modifikuotus organizmus.
3. Aplinkos būklę įtakojantys veiksniai – medžiagos, energija, triukšmas, radiacija.

4. Veikla arba priemonės, įskaitant ir administracines priemones: susitarimai, politika, įstatymų leidyba, planai, programos, ekonominės analizės.
5. Žmonių sveikatos ir saugos būklė, gyvenimo sąlygos, kurias veikia aplinkos elementų būklė.
6. Kultūros objektų ir statinių būklė, kurią veikia aplinkos elementų būklė.

Aplinkosauginio sąmoningumo koncepcija. Aplinkosauginį sąmoningumą lemia 3 komponentai: *motyvacija* domėtis įvairiais aplinkos aspektais, sukaupti *žinių* apie tai ir *įgyti gebėjimų* praktiškai prisidėti prie jos išsaugojimo asmeniškai, profesinėje veikloje bei savo bendruomenėje (visuomenėje) (Kreft – Burman, 2002).

Aplinkosauginio sąmoningumo lygmenis išsamiai tyrė Suomijos aplinkos instituto mokslininkai Marjut Partanen – Hertel, Pekka Harju – Auti, Katarzyna Kreft – Burman, David Pemberton (Partanen – Hertel, 1999), darbe panaudoti jų suformuluoti kriterijai.

- 1 lygmuo – suvokimas, kad aplinkos būklė turi įtakos sveikatai;
- 2 lygmuo – svarbiausias vaidmuo priskiriamas įstatymams ir finansiniams jų įgyvendinimo mechanizmams, stipri tarptautinių procesų įtaka;
- 3 lygmuo – rinkos pokyčiai, palankūs švaresnių technologijų diegimui ir gamtos išteklių tausojimui.
- 4 lygmuo – aplinkai palankios vertybinės orientacijos, skatinančios aktyviai veikti.

Informacijos apie aplinką šaltinių tyrimas

Šios tyrimo dalies objektai:

„**Veidas**“ savaitinis žurnalas, orientuotas į inteligentiją, visuomenės nuomonės formuotojus ir sprendimų priėmėjus, prioritetinės temos – visuomenės raida, kultūra, politika, valstybės gyvenimas (duomenys, remiantis redaktoriaus atsakyta anketa)

„**Ekstra**“ – savaitinis žurnalas, rašantis apie Lietuvos ir pasaulio įvykius, visuomenę, popkultūrą, sportą, kiną, sveikatą, astrologiją.

A. Vaišnys (1992) „savaitraščių žurnalistika“ vadina publicistikos kūriniais, kurie pritraukia žodžio galia ir kryptingu, argumentuotu reiškinių, išvadų grupavimu. Toks viešas tyrinėjimas yra sudėtingas žurnalistikoje dėl to, jog reikalauja iš rašančiojo gebėjimo plačiau mąstyti, o ne šiaip apžvelgti įvykius.

„**Pradėk nuo savęs**“ - tai televizijos “5 kanalas” kas savaitinė reportažinė laida, kurioje Lietuvos ekologines problemas mėgina spręsti visi – nuo ministro iki moksleivio, nuo mokslų daktaro iki laukų artojo.

„**Vienkartinė planeta**“ – Lietuvos Radijo pirmosios programos laida apie besikeičiančią aplinką ir jos ryšį tarp visuomenės gyvenimo būdo ir gamtoje vykstančių procesų.

Tyrimo eiga:

Išnagrinėjus 2004 m. sausio - birželio mėnesių savaitinių žurnalų „Ekstra“ ir „Veidas“ publikacijas, buvo atrinktos publikacijos, kurios, remiantis Orhuso konvencija, atitiko informacijos apie aplinką apibrėžimą. Publikacijos atrinktos išigilinant į teksto prasmę, taigi, naudotas turinio (content) analizės metodas. Taip pat išskirti informaciniai ir analitiniai žanrai.

Peržiūrėjus 2006 m. sausio – kovo mėn. TV 5 kanalo laidas “Pradėk nuo savęs”, išskirti informacijos šaltiniai, kuriuos vartojo žurnalistė.

Perklaudus 2005 m. rugsėjo-lapkričio per LRT transliuotas “Vienkartinės planetos laidas, išskirti informacijos šaltiniai, kuriuos naudojo žurnalistė.

Lietuvos gyventojų apklausa

Anketos (klausimyno) informacijos patikimumo nustatymas.

Anketos klausimai buvo sudaryti remiantis tokiais principais:

- 1) Tas pats klausimas pateikiamas skirtingose klausimyno vietose, ta pačia arba kiek pakeista forma (dar vadinami tikrinamieji arba kontroliniai klausimai).
- 2) Naudoti atviri klausimai – neturi atsakymo variantų, kai klausiama pirmą kartą ir kai nėra aiškių atsakymo variantų, klausiant apie aplinkosaugines laidas Lietuvoje.
- 3) Klausimai nukreipti į esminius žmogaus elgesio ypatumus, jų sąlygojančius veiksniai
- 4) Reprerzentuoja indikatą

Imties parinkimo kriterijai. Praktišką reiškia nuomonė, kad jeigu tyrėjas savo tyrimo rezultatus norės apdoroti statistiniais būdais, tada minimalus atvejų skaičius neturėtų būti mažesnis kaip 30 [38] (Kardelis, 1997) Atsakytų anketų skaičius - 147 yra pakankamas, kad duomenys būtų reprezentatyvūs ir patikimi.

Imties tūrio parinkimo būdai. Pagrindinis principas – imties atsitiktinumo, visi populiacijos elementai turi turėti vienodas galimybes patekti į imtį (Kardelis, 2005).

Nedidelės apimties tyrimuose tiriamųjų grupės neretai formuojamos ne pilnai laikantis atsitiktinumo principo. Be abejo, taip suformuotos grupės ne visiškai atspindi populiaciją, tačiau, kita vertus, tai paparsčiau ir pigiau. Be to, ir tokio tyrimų rezultatai gali būti pakankamai patikimi, jeigu tik tyrėjas neketina jų ekstrapoliuoti visai populiacijai, tai yra transformuoti už tiriamosios grupės ribų. Taip dažniausiai parenkamos grupės, atliekant preliminarinį bei kokybinį tyrimą. Šiame tyrime apklausos rezultatai takomi tik tiriamųjų grupei, o ne visai Lietuvos visuomenei.

Respondentai – vidutinio išsilavinimo, politiniu ir visuomeniniu gyvenimu besidomintys žmonės, kurie nesunkiai formuluoja savo mintis ir noriai atsakinėja į klausimus (Gaidys, 1999).

Šiame tyrime respondentai buvo atrenkami atsitiktinumo principu, remiantis interneto portalais www.visalietuva.lt bei www.nisc.lt. Tyrimo rezultatai taikomi tik tiriamosios grupės narių atžvilgiu.

Anketą sudaro 21 klausimas, ji sudaryta naudojantis interneto portalo www.apklausa.lt pagalba. Apklausos tipas – internetinė, anoniminė apklausa. Anketos buvo išsiųstos 600 respondentų, iš kurių anketą peržiūrėjo 205 respondentai o atsakymus atsiuntė 147 respondentai.

Redakcijų pilietiškumo tyrimas

Anketos redakcijoms buvo sudarinėjamos tokiu pačiu principu kaip ir visuomenės apklausos metu bei naudojantis tais pačiais metodais. Buvo vertinama, kiek redaktoriai yra motyvuoti talpinti informaciją apie aplinką savo leidiniuose bei kokią informaciją savo laidose pateikia TV bei radijo žurnalistai.

Anketą užpildė šie leidinių, TV bei radijo redaktoriai/autoriai: “Sostinės”, “Verslo žinių”, “Žaliojo pasaulio”, “Extra”, radijo laidos “Vienkartinė planeta”, TV laidos “Pradėk nuo savęs” .

8. REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS

8.1 Informacija apie aplinką ir bei aplinkosauginis sąmoningumas

Išnagrinėjus 2004 m. liepos mėnesio dienraščių „Lietuvos rytas“, „Kauno diena“ ir „Verslo žinios“ bei 2004 m. pirmo pusmečio „Veido“ bei „Žaliojo pasaulio“ publikacijas, taip pat 1988 m. sausio ir birželio mėnesių „Komjaunimo tiesos“ publikacijas, buvo atrinktos publikacijos, kurios, remiantis Orhuso konvencija, atitiko informacijos apie aplinką apibrėžimą.

„Komjaunimo tiesa“ pasirinkta lyginamajai analizei su 1988 m. Sąjūdžio laikų situacija Lietuvoje. Palyginus dabar leidžiamus leidinius ir to meto „Komjaunimo tiesą“, galima bus daryti išvadas apie rašinių apie aplinkos apsaugos temomi pateikimo ypatumus bei aktualumą.

Leidinio pavadinimas	Nagrinėtų numerių kiekis	Atrinkta publikacijų
„Lietuvos rytas“	27	167
„Kauno diena“	27	31
„Verslo žinios“	27	26
„Veidas“	21	26
„Žaliojo pasaulio“	24	194
„Komjaunimo tiesa“	27	30
Viso:	153	474

1 lentelė. Magistro darbe tirti leidiniai ir publikacijų skaičius.

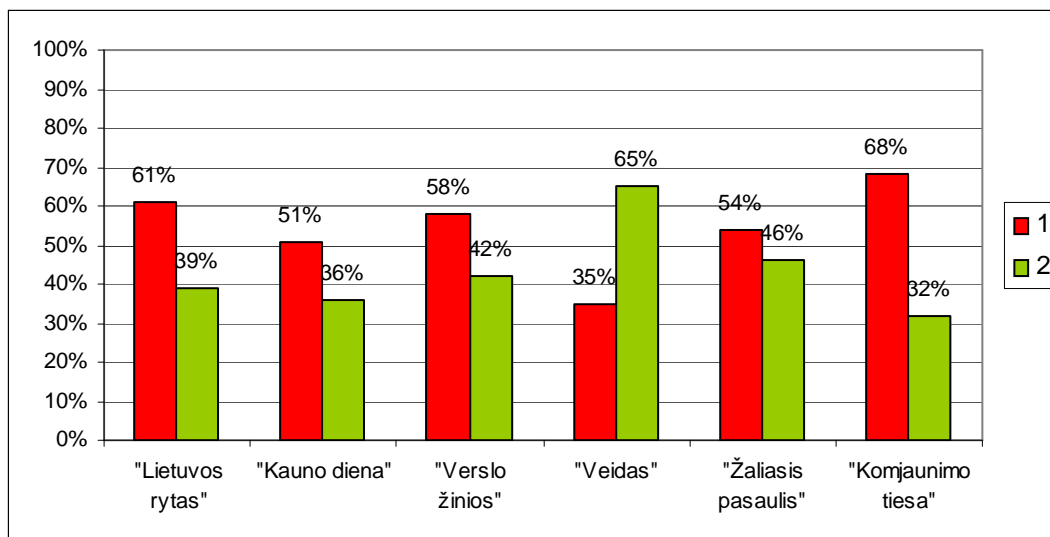
Publikacijos atrinktos išsigilinant į teksto prasmę, taigi, naudotas turinio (content) analizės metodas. Išskirti publikacijų žanrai - informaciniai ir analitiniai. Kiekvieno leidinio publikacijos pagal sk. 7.1 suformuluotus kriterijus surūšiuotos pagal aplinkosaugines temas, minimas Orhuso konvencijoje bei aplinkosauginio sąmoningumo lygmenis.

TV laidos „Pradėk nuo savęs“ bei LR „Vienartinė planeta“ garso bei vaizdo reportažai buvo surūšiuoti remiantis ta pačia Orhuso konvencija bei aplinkosauginio sąmoningumo lygmenis.

Laidos pavadinimas	Nagrinėtų reportažų kiekis
„Vienartinė planeta“ (LR)	13
„Pradėk nuo savęs“ (5 kanalas)	13

2 lentelė. Magistro darbe tirtos laidos ir reportažų skaičius.

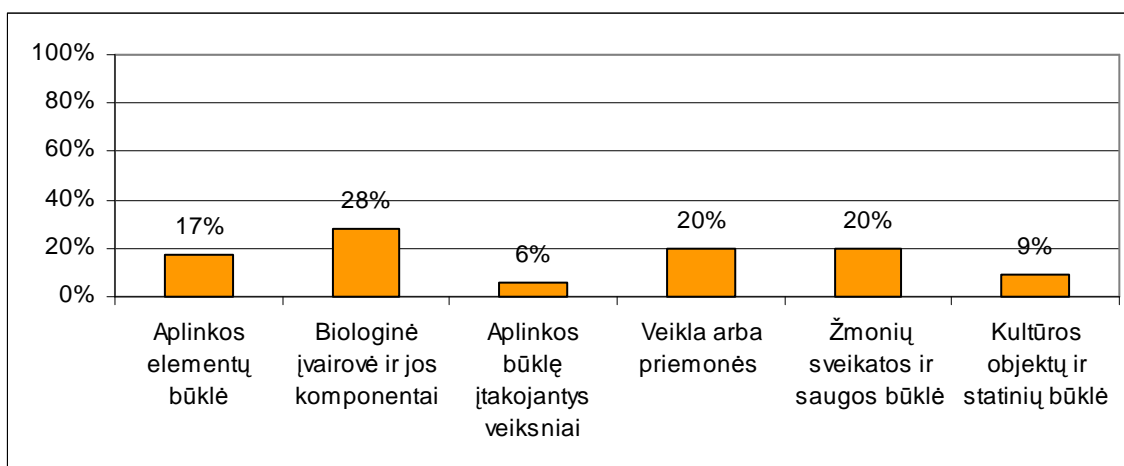
Analitinių ir informacinių žanrų pasiskirstymas tirtuose leidiniuose

3 pav. Leidinių palyginimas pagal analitinių ir informacinių publikacijų aplinkosaugos temomis procentinį santykį: 1- informacinės; 2- analitinės publikacijos.

Pagal žanrų pasiskirstymą informacinių žanrų publikacijų daugiausia buvo dienraščiuose "Komjaunimo tiesa" (68 proc.), "Lietuvos rytas" (61 proc.), "Verslo žinios" (58 proc.) bei savaitraštyje „Žaliasis pasaulis“ (54 proc.), analitinių žanrų publikacijų daugiausia buvo žurnale "Veidas" (65 proc.).

Informacijos apie aplinką pasiskirstymas leidiniuose

4 pav. Informacijos apie aplinką pasiskirstymas "Lietuvos ryte", proc. nuo aplinkosauginių publikacijų skaičiaus leidinyje.

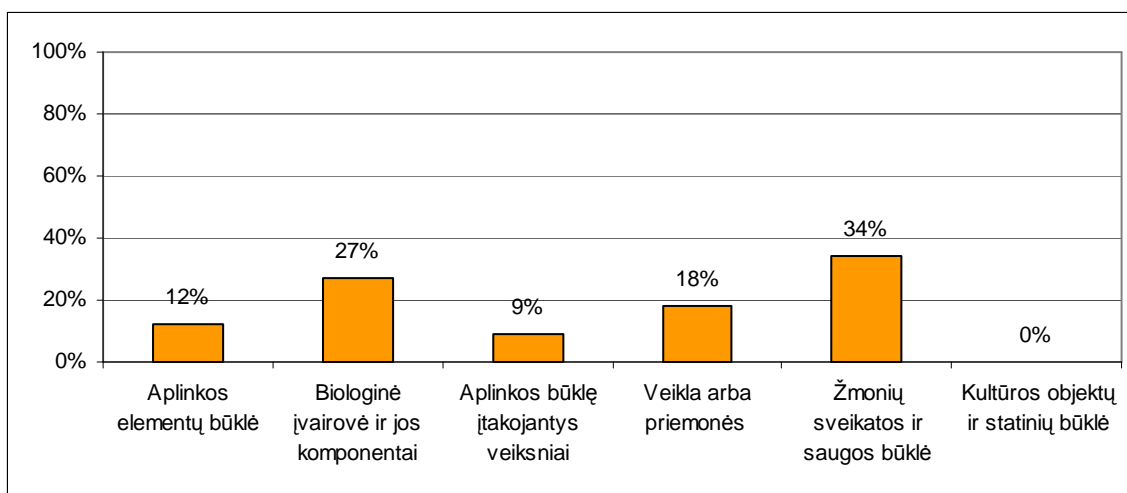
Informacija apie aplinką “Lietuvos ryte” yra pasiskirsčiusi taip:

Biologinė įvairovė ir jos komponentai, įskaitant ir genetiškai modifikuotus organizmus – 20%

Veikla arba priemonės (susitarimai, politika, įstatymų leidyba, planai, programos, ekonominės analizės) aplinkosaugos srityje – 20%, žmonių sveikatos ir saugos būklė – 20%, aplinkos elementų būklė – 17 %.

Galima daryti apibendrinimą, kad šioms temoms skiriama maždaug vienodai dėmesio. Mažiausiai dėmesio skiriama aplinkos būklę įtakojančioms veiksniams (6 %) bei kultūros objektų bei statinių būklei – 9 %.

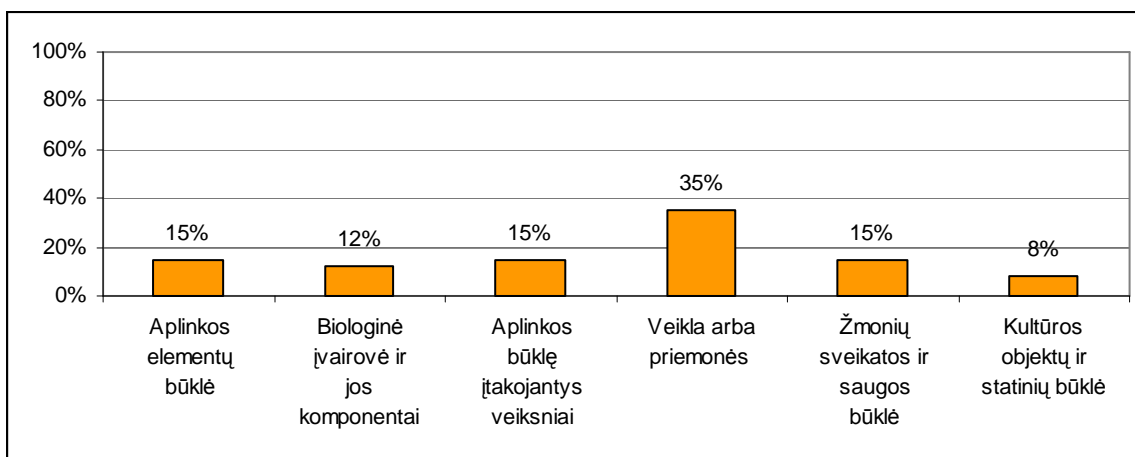
Leidinys orientuojasi į nesudėtingas, žmonėms lengvai suprantamas aplinkosaugines temas.

5 pav. Informacijos apie aplinką pasiskirstymas “Kauno dienoje”, proc. nuo aplinkosauginių publikacijų skaičiaus leidinyje.

“Kauno dienoje” daugiausia dėmesio skiriama temoms apie žmonių sveikatos būklę (34%) bei biologinę įvairovę ir jos komponentus (27 %). Visiškai neskiriama kultūros objektų ir statinių būklei (0%) bei labai mažai (9 %) temoms apie aplinkos būklę įtakojančius veiksnius.

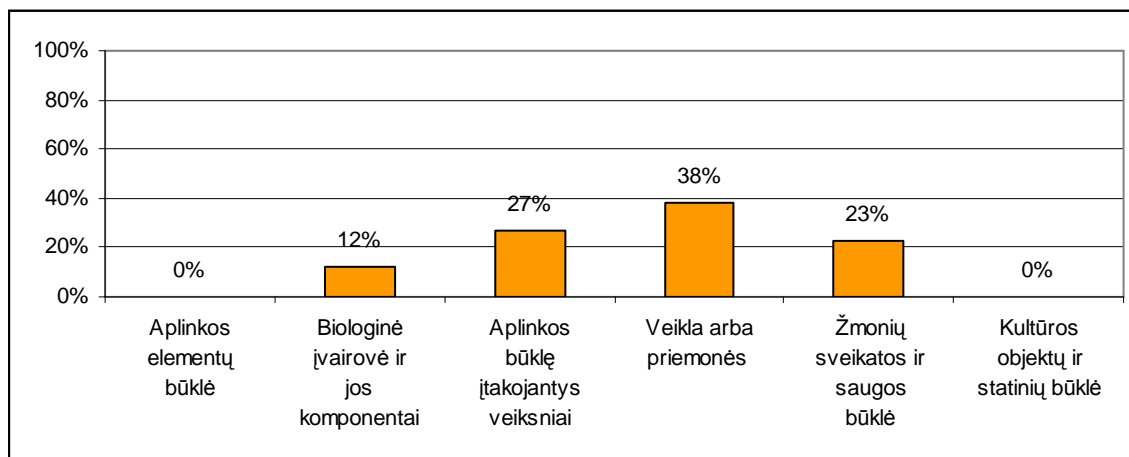
Leidinys orientuojasi nesudėtingas, žmonėms lengvai suprantamas aplinkosaugines temas.

6 pav. Informacijos apie aplinką pasiskirstymas “Veide”, proc. nuo aplinkosauginių publikacijų skaičiaus leidinyje.

“Veidas” daugiausia dėmesio skiria temoms apie veiklą arba priemones (susitarimai, politika, įstatymų leidyba, planai, programos, ekonominės analizės) aplinkosaugos srityje - 35%, mažiausiai temoms apie biologinę įvairovę ir jos komponentus – 12 %, bei visiškai nėra publikacijų temomis apie kultūros objektų bei statinių būklę, temoms apie aplinkos elementų būklę, aplinkos būklę įtakojančius veiksniai, bei žmonių sveikatos ir saugos būklę skiriama vienodai dėmesio – po 15 %.

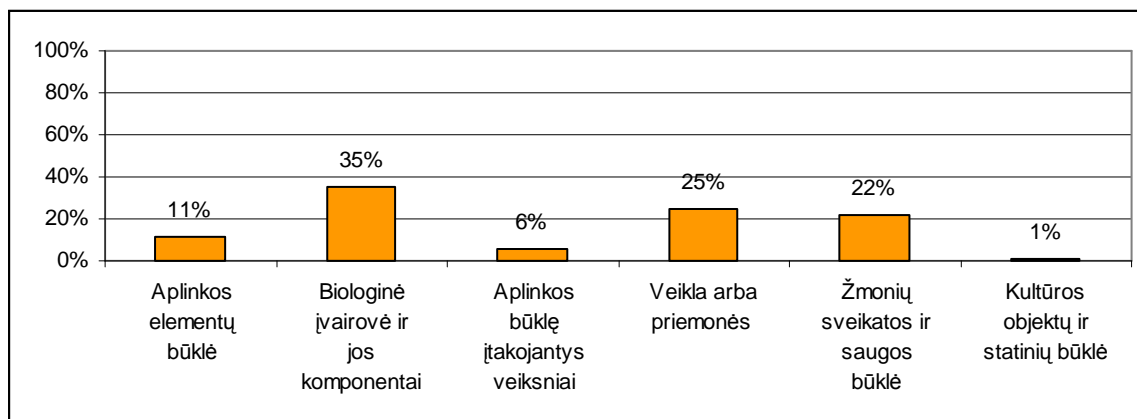
Leidinyje orientuojasi į išsilavinusią visuomenę, visuomenės nuomonės formuotojus, todėl prioritetingos temos susijusios su aplinkosaugine politika bei pakankamai gausu publikacijų apie aplinkos būklę įtakojančius veiksniai bei žmonių sveikatos būklę.

7 pav. Informacijos apie aplinką pasiskirstymas “Verslo žiniose”, proc. nuo aplinkosauginių publikacijų skaičiaus leidinyje.

“Verslo žiniose” populiariausios temos apie veiklą arba priemones (susitarimai, politika, įstatymų leidyba, planai, programos, ekonominės analizės) aplinkosaugos srityje (38 %) bei aplinkos būklę įtakojančius veiksniai - 27%. Visiškai nėra publikacijų temomis apie aplinkos elementų būklę bei kultūros objektų būklę.

Leidinyje orientuotas į verslu susidomejusią auditoriją, todėl prioritetingos temos aplinkos apsaugos klausimais - politika, rinkos pokyčiai, naujos technologijos.

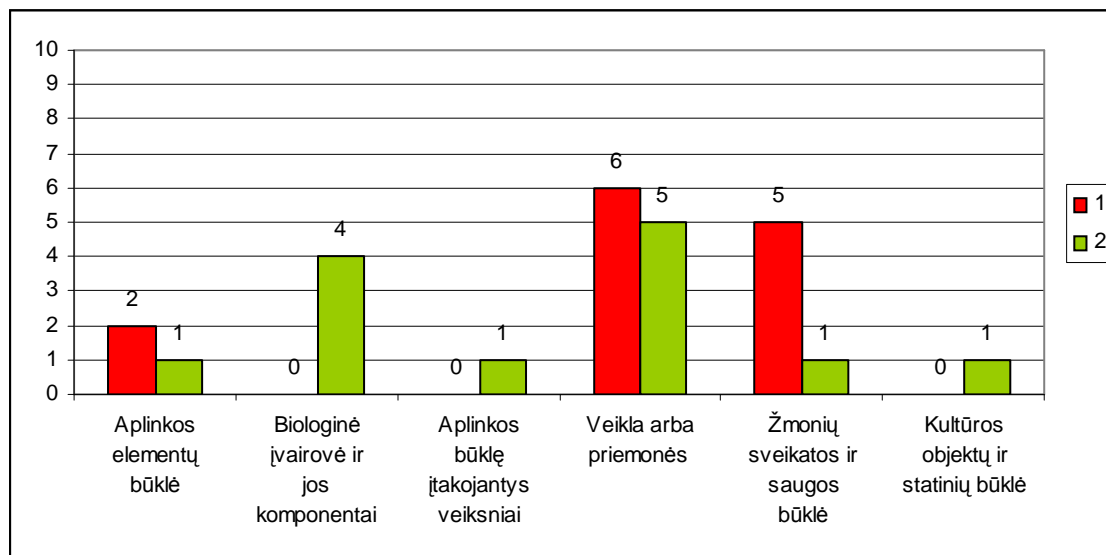

8 pav. Informacijos apie aplinką pasiskirstymas “Žaliajame pasaulyje”, proc. nuo aplinkosauginių publikacijų skaičiaus leidinyje.

“Žaliajame pasaulyje” daugiausia publikacijų temomis apie biologinę įvairovę bei jos komponentus (35%), mažiausiai temomis apie aplinkos būklę įtakojančius veiksnius (6%) bei kultūros objektų bei statinių būklę (1%).

Leidinyi orientuojasi nesudėtingas, žmonėms lengvai suprantamas aplinkosauginės temas.

Informacijos apie aplinką pasiskirstymas laidose “Pradėk nuo savęs” bei “Vienkartinė planeta”

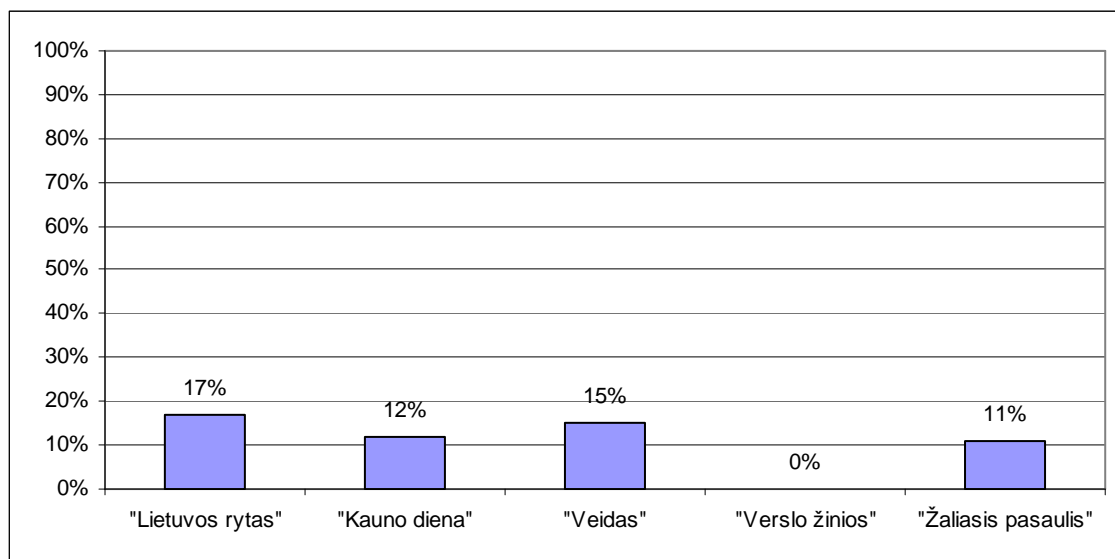

9 pav. Informacijos apie aplinką pasiskirstymas TV ir radijo laidose, vnt. nuo transliuotų per 1 mėnesį reportažų skaičiaus: 1- “Vienkartinė planeta”, 2- “Pradėk nuo savęs”

Iš 9 pav. Matome tendencijas, kad laida “Vienkartinė planeta” orientuojasi į temas apie veiklą ir priemones (susitarimai, politika, įstatymų leidyba, planai, programos, ekonominės analizės) aplinkosaugos srityje (6 reportažai per mėnesį) bei žmonių sveikatos bei saugos būklę (5 reportažai per mėnesį). TV laida “Pradėk nuo savęs” daugiausia reportažų transliuoja temomis apie veiklą ir priemones (susitarimai, politika, įstatymų leidyba, planai, programos, ekonominės analizės) aplinkosaugos srityje (5 reportažai per mėnesį) bei apie biologinę įvairovę (4 reportažai per mėnesį).

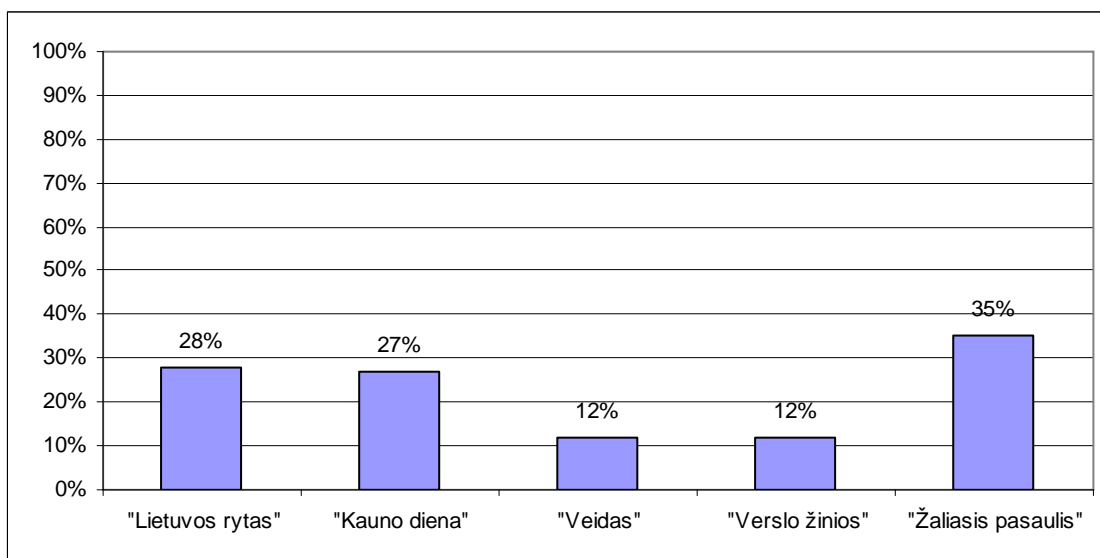
Leidinių palyginimas pagal informacijos apie aplinką pobūdį

Analizuotuose leidiniuose spausdinamos įvairias temas atitinkančios publikacijos, tačiau jų procentiniai santykiai skiriasi ir priklauso nuo leidinio pobūdžio.

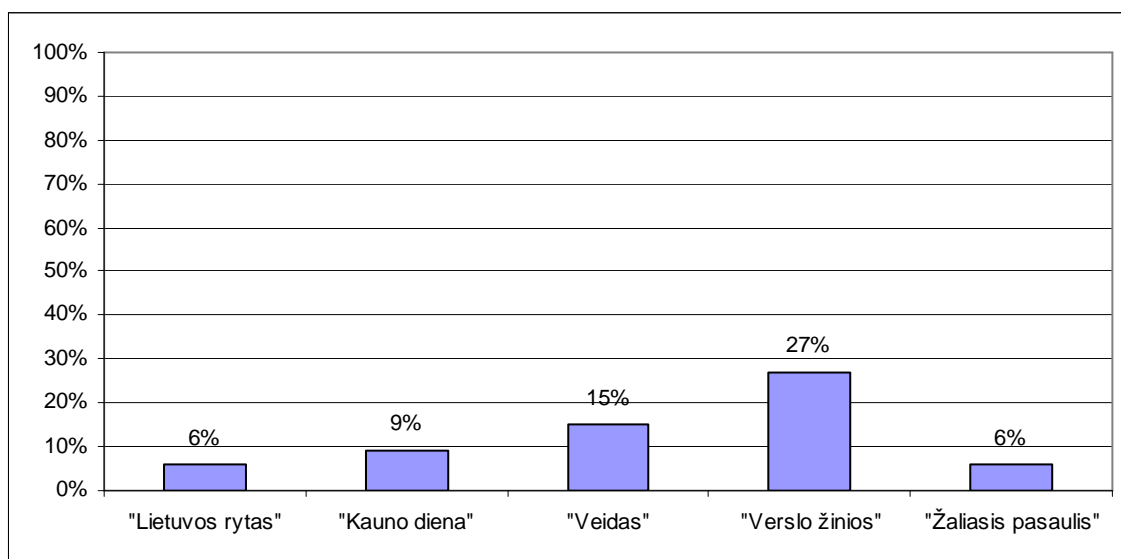
10 pav. Leidinių palyginimas pagal publikacijas temomis apie aplinkos elementų - oro, atmosferos, vandens, dirvožemio, žemės, kraštovaizdžio, gamtos objektų būklę.

Daugiausia publikacijų temomis apie aplinkos elementų - oro, atmosferos, vandens, dirvožemio, žemės, kraštovaizdžio, gamtos objektų būklę iš tirtų leidinių buvo "Lietuvos ryte" bei savaitraštyje "Veidas", iš viso nebuvo "Verslo žiniuose".

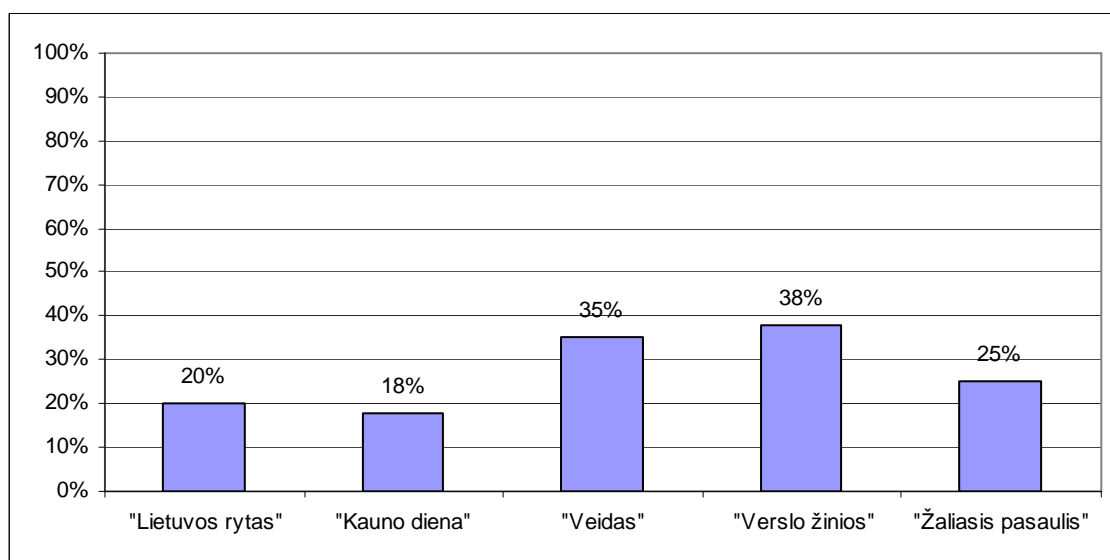
11 pav. Leidinių palyginimas pagal publikacijas temomis apie biologinę įvairovę bei jos komponentus, įskaitant ir genetiškai modifikuotus organizmus.

Daugiausia publikacijų temomis apie biologinę įvairovę bei jos komponentus, įskaitant ir genetiškai modifikuotus organizmus užfiksuota "Žaliajame pasaulyje" (35%), "Lietuvos ryte" (28%) bei "Kauno dienoje" (27%).

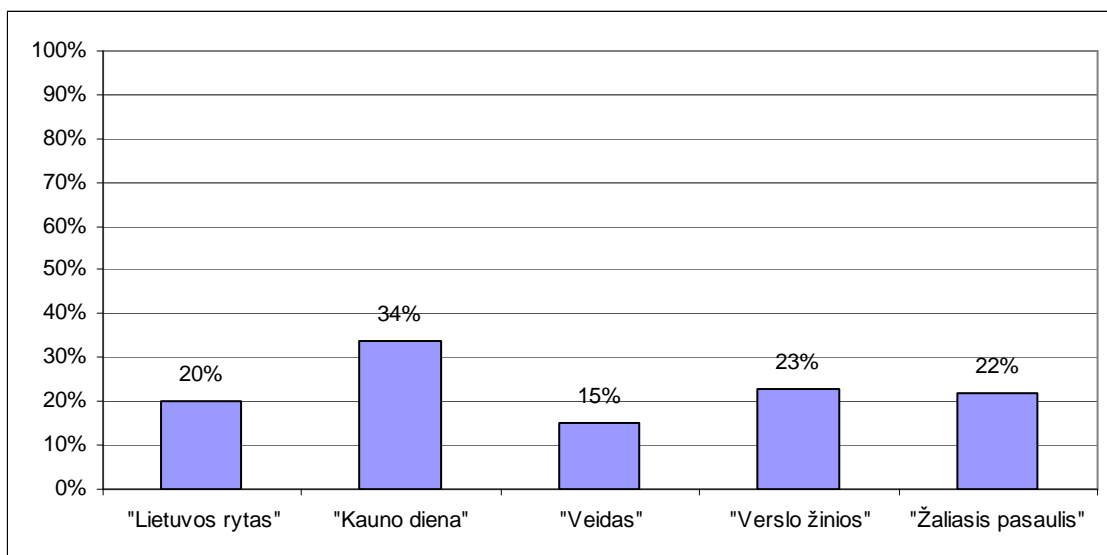
12 pav. Leidinių palyginimas pagal publikacijas temomis apie aplinkos būklę įtakančius veiksnius – medžiagas, energiją, triukšmą, radiaciją.

Daugiausia publikacijų temomis apie aplinkos būklę įtakančius veiksnius – medžiagas, energiją, triukšmą, radiaciją užfiksuota dienraštyje “Verslo žinios” (27%), mažiausiai – “Lietuvos ryte” bei “Žaliajame pasaulyje” (po 6%).

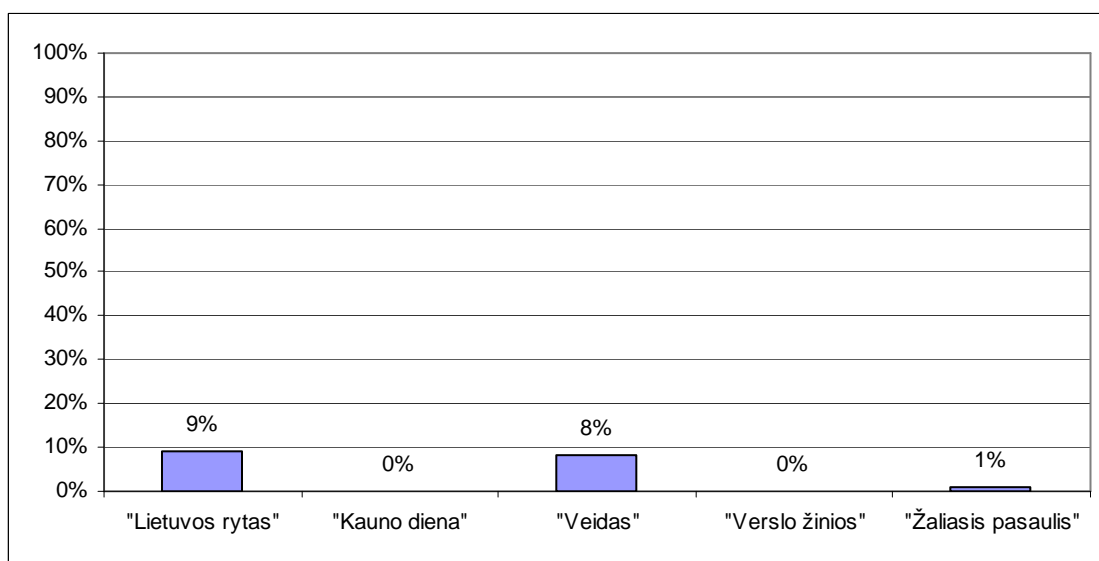
13 pav. Leidinių palyginimas pagal publikacijas temomis apie veiklą arba priemones, įskaitant ir administracines pvz., susitarimus, politiką, įstatymų leidybą, planus, programas, ekonomines analizes.

Daugiausia publikacijų temomis apie veiklą arba priemones, įskaitant ir administracines pvz., susitarimus, politiką, įstatymų leidybą, planus, programas, ekonomines analizes aplinkosaugos srityje užfiksuota “Verslo žiniuose” (38%), “Veide” – 35%. Mažiausiai - “Kauno dienoje” - 18%.

14 pav. Leidinių palyginimas pagal publikacijas temomis apie žmonių sveikatos ir saugos būklę, gyvenimo sąlygas.

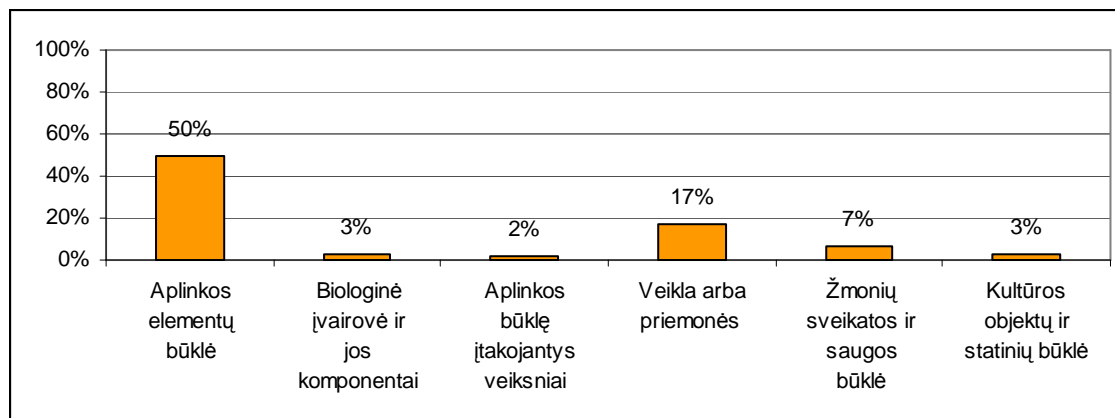
Daugiausia publikacijų temomis apie žmonių sveikatos ir saugos būklę, gyvenimo sąlygas užfiksuota "Kauno dienoje" (34%) bei maždaug po vienodai "Verslo žiniuose", "Žaliajam pasaulyje" bei "Lietuvos ryte" (atitinkamai 23%, 22% bei 20%). Mažiausiai publikacijų šia tema aptikta "Veide" - 15%.

15 pav. Leidinių palyginimas pagal publikacijas temomis apie kultūros objektų ir statinių būklę.

Daugiausia publikacijų temomis apie kultūros objektų ir statinių būklę užfiksuota "Lietuvos ryte" (9%) bei "Veide" (8%). Visiškai nebuvo "Kauno dienoje" bei "Verslo žiniuose".

Aplinkosauginė informacija 1988 m. “Komjaunimo tiesoje” – lyginamoji analizė

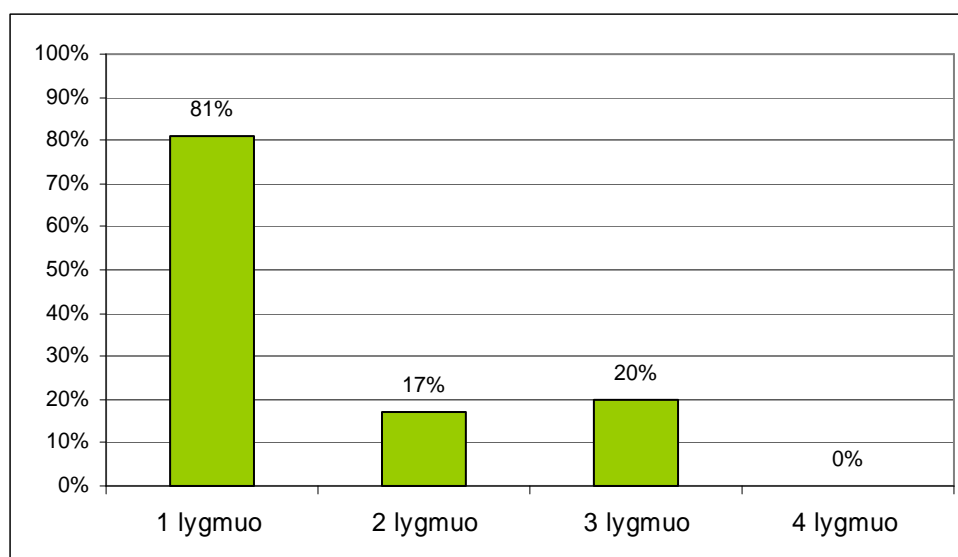

16 pav. Informacijos apie aplinką pasiskirstymas “Komjaunimo tiesoje”, proc. nuo aplinkosauginių publikacijų skaičiaus leidinyje.

1988m. “Komjaunimo tiesoje” daugiausia publikacijų buvo temomis apie aplinkos elementų būklę (50%), mažiausiai temomis apie biologinę įvairovę bei kultūros objektų būklę (po 3%) bei aplinkos būklę įtakojančius veiksnius (2%).

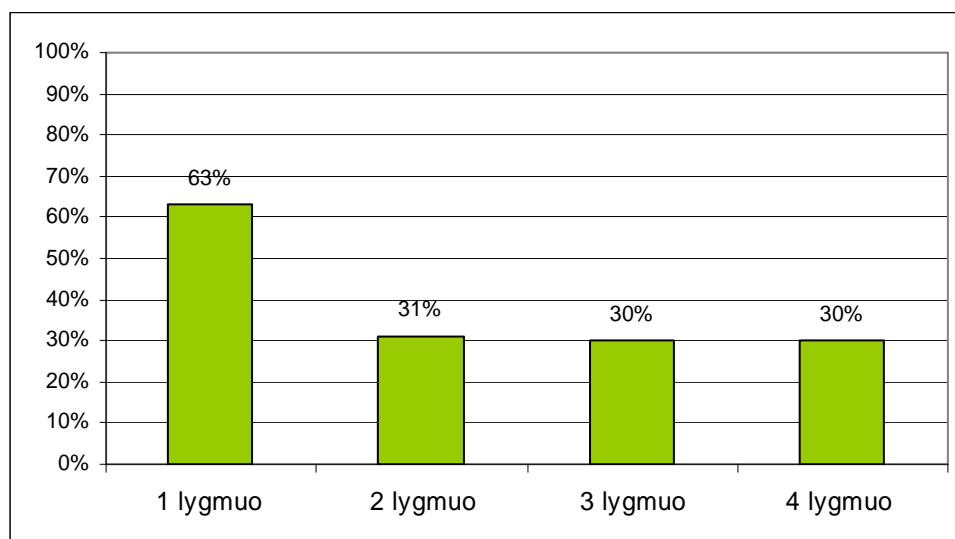
Palyginus su šiandieniniais dienraščiais, 1988 m. “Komjaunimo tiesa” išsiskiria dideliu publikacijų apie aplinkos elementų būklę kiekiu. Tai rodo to laikotarpio didelį žmonių susirūpinimą aplinkos būkle.

Informacijos apie aplinką pasiskirstymas pagal aplinkosauginio sąmoningumo motyvacijos lygmenis

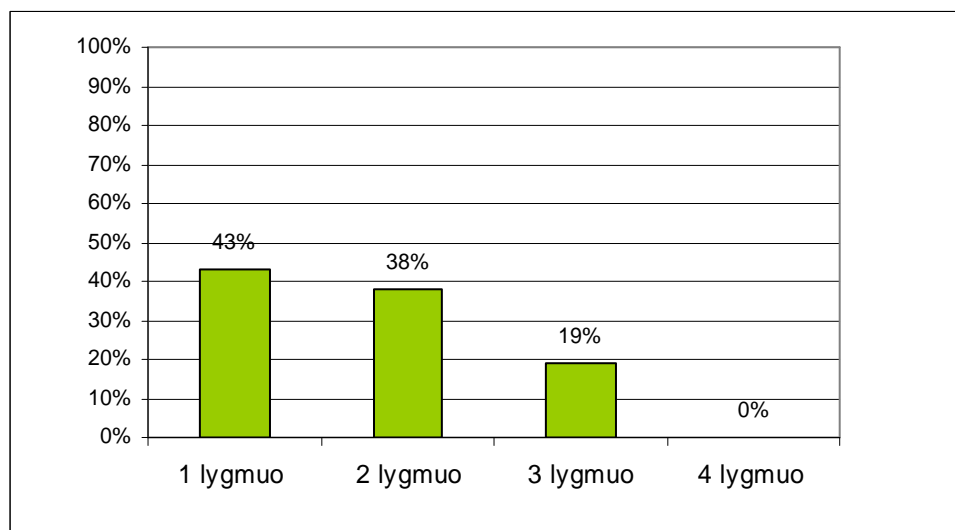
17 pav. “Lietuvos ryto” publikacijų pasiskirstymas pagal motyvacijos lygmenis, proc. nuo aplinkosauginių publikacijų skaičiaus.

Daugiausia publikacijų (81%) „Lietuvos ryte“ orientuota į pirmąjį aplinkosauginio sąmoningumo lygmenį – kuriam esant, motyvacija domėtis aplinkosaugine informacija yra suvokimas, kad aplinkos būklė turi įtakos sveikatai.

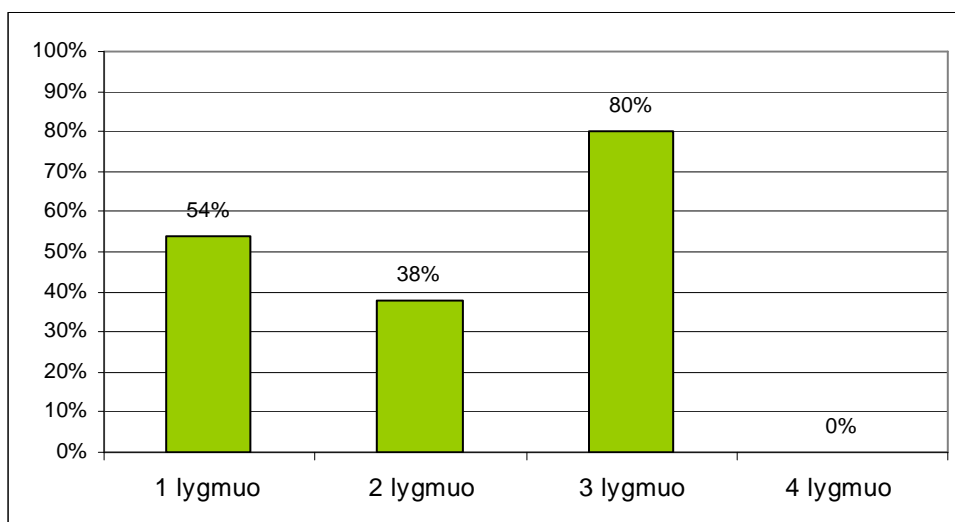
18 pav. „Kauno dienos“ publikacijų pasiskirstymas pagal motyvacijos lygmenis, proc. nuo aplinkosauginių publikacijų skaičiaus.

Daugiausia publikacijų (63%) „Kauno dienoje“ orientuota į pirmąjį aplinkosauginio sąmoningumo lygmenį – kuriam esant, motyvacija domėtis aplinkosaugine informacija yra suvokimas, kad aplinkos būklė turi įtakos sveikatai.

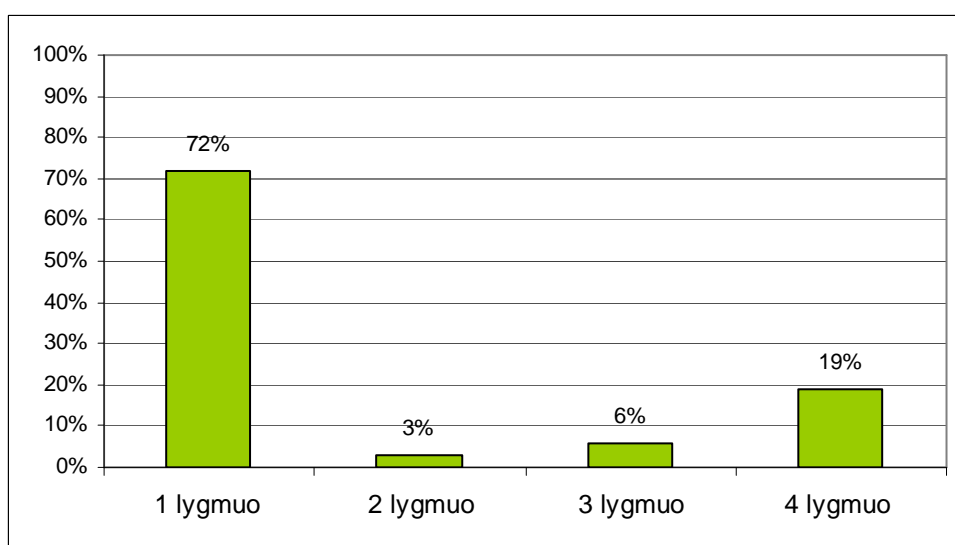
19 pav. „Veidas“ publikacijų pasiskirstymas pagal motyvacijos lygmenis, proc. nuo aplinkosauginių publikacijų skaičiaus.

Daugiausia publikacijų (43%) „Veide“ orientuota į pirmąjį aplinkosauginio sąmoningumo lygmenį – kuriam esant, motyvacija domėtis aplinkosaugine informacija yra suvokimas, kad aplinkos būklė turi įtakos sveikatai bei 38% orientuota į antrąjį aplinkosauginio sąmoningumo lygmenį, kuriam esant, motyvacija domėtis informacija apie aplinką – „išoriniai“ arba tarptautiniai politikos procesai.

20 pav. “Verslo žinios” publikacijų pasiskirstymas pagal motyvacijos lygmenis, proc. nuo aplinkosauginių publikacijų skaičiaus

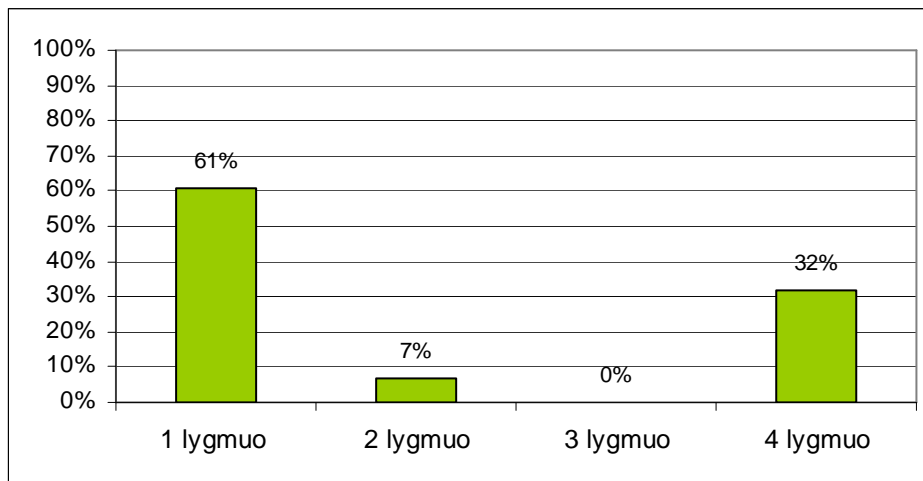
Daugiausia publikacijų (80 %) “Verslo žiniuose” orientuota į trečiąjį aplinkosauginio sąmoningumo lygmenį, kuriam esant, motyvacija domėtis aplinkos apsaugos problemomis yra rinkos pokyčiai.

21 pav. “Žaliasis pasaulis” publikacijų pasiskirstymas pagal motyvacijos lygmenis, proc. nuo aplinkosauginių publikacijų skaičiaus.

Daugiausia publikacijų (72%) “Žaliajame pasaulyje” orientuota į pirmąjį aplinkosauginio sąmoningumo lygmenį – kuriam esant, motyvacija domėtis aplinkosaugine informacija yra suvokimas, kad aplinkos būklė turi įtakos sveikatai. Bet taip pat užfiksuotas ženklus skaičius publikacijų (19%), orientuotų į ketvirtąjį lygmenį, kuriam esant, motyvacija domėtis aplinkosaugine informacija yra aplinkai palankios vertybinės orientacijos.

Aplinkosauginiai lygmenys 1988m. "Komjaunimo tiesoje" – lyginamoji analizė

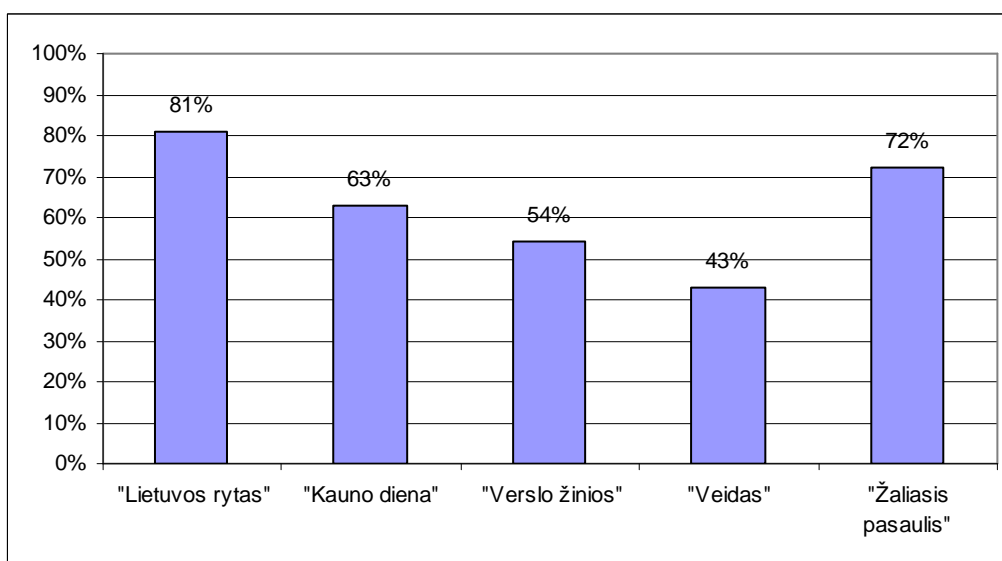

22 pav. "Komjaunimo tiesa" publikacijų pasiskirstymas pagal motyvacijos lygmenis, proc. nuo aplinkosauginių publikacijų skaičiaus.

Daugiausia publikacijų (61%) "Komjaunimo tiesoje" orientuota į pirmąjį aplinkosauginio sąmoningumo lygmenį – kuriam esant, motyvacija domėtis aplinkosaugine informacija yra suvokimas, kad aplinkos būklė turi įtakos sveikatai. Taip pat užfiksuota didelis kiekis ketvirtojo aplinkosauginio lygmens publikacijų (32%). Didelis 4 lygmens publikacijų kiekis rodo didelį to laikotarpio žmonių susirūpinimą aplinkos būkle, kai aplinkos apsauga tapo vertybine orientacija bei pilietinės atsakomybės objektu.

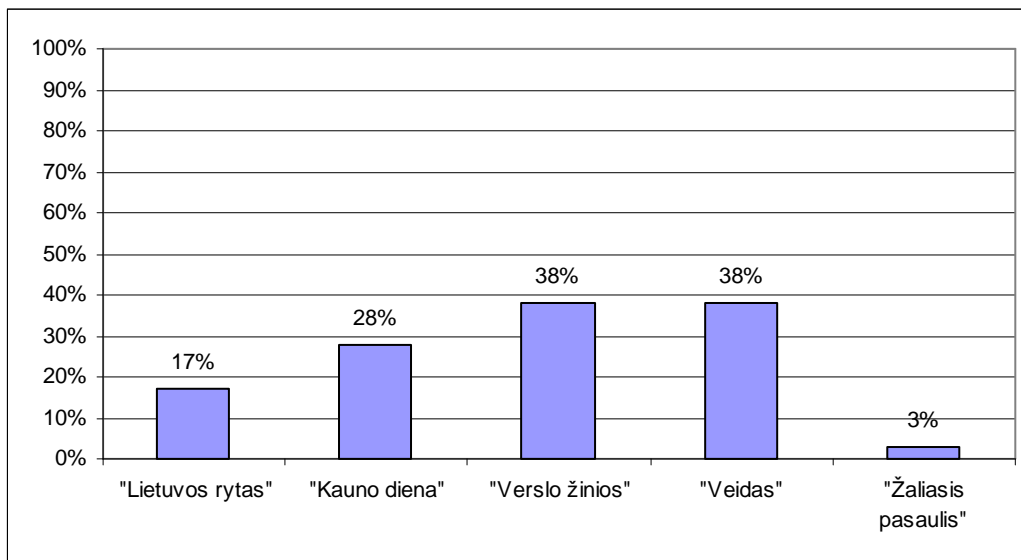
Leidinių palyginimas pagal aplinkosauginio sąmoningumo motyvacijos lygmenis

Analizuotuose leidiniuose spausdinamos įvairius motyvacijos lygmenis atitinkančios publikacijos, tačiau jų procentiniai santykiai skiriasi ir priklauso nuo leidinio pobūdžio.

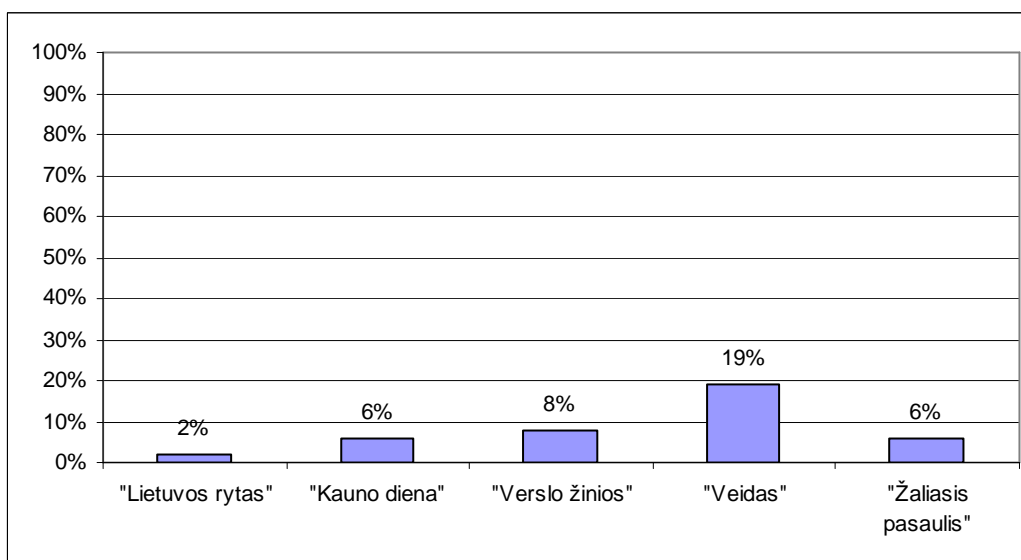
23 pav. Leidinių palyginimas pagal pirmojo motyvacijos lygmens publikacijas

Publikacijų, orientuotų į pirmąjį aplinkosauginio sąmoningumo lygmenį iš visų tirtų leidinių, daugiausia aptikta dienraščiuose “Lietuvos rytas” (81 proc.) ir “Žaliasis pasaulis” (72 proc.). Matoma tendencija, kad visi leidiniai skiria tokioms publikacijoms skiria pakankamai dėmesio.

24 pav. Leidinių palyginimas pagal antrojo motyvacijos lygmens publikacijas.

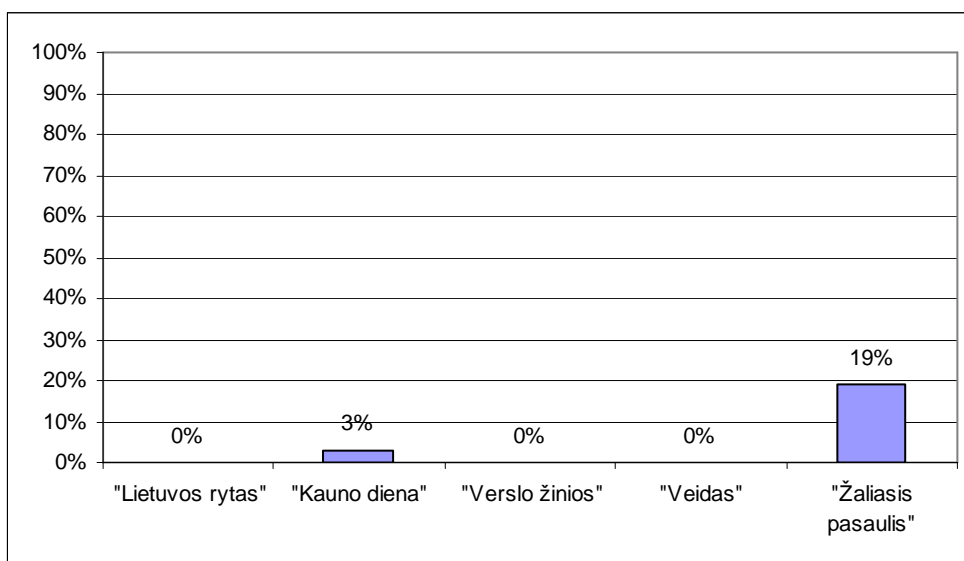
Publikacijų, orientuotų į antrąjį aplinkosauginio sąmoningumo motyvacijos lygmenį daugiausia buvo dienraštyje “Verslo žinios” ir žurnale “Veidas” (po 38 proc.), mažiausiai savaitraštyje “Žaliasis pasaulis” (3 proc.) Toks temų pateikimas atitinka leidinių specializaciją. “Verslo žinios” orientuotos į verslu susidomėjusią auditoriją, “Veidas” – visuomenės nuomonės formuotojus, sprendimų priėmėjus.

25 pav. Leidinių palyginimas pagal trečiojo motyvacijos lygmens publikacijas.

Publikacijų, orientuotų į trečiąjį aplinkosauginio sąmoningumo lygmenį daugiausia buvo savaitraštyje “Veidas” (19%) bei dienraštyje “Verslo žinios” (8 proc.) Remiantis tuo, kad publikacijoms, orientuotoms į trečiąjį aplinkosauginio sąmoningumo lygmenį būdingos aplinkosauginės temos, susijusios su rinkos pokyčiais, galima būtų teigti, kad didesnis procentas turėtų

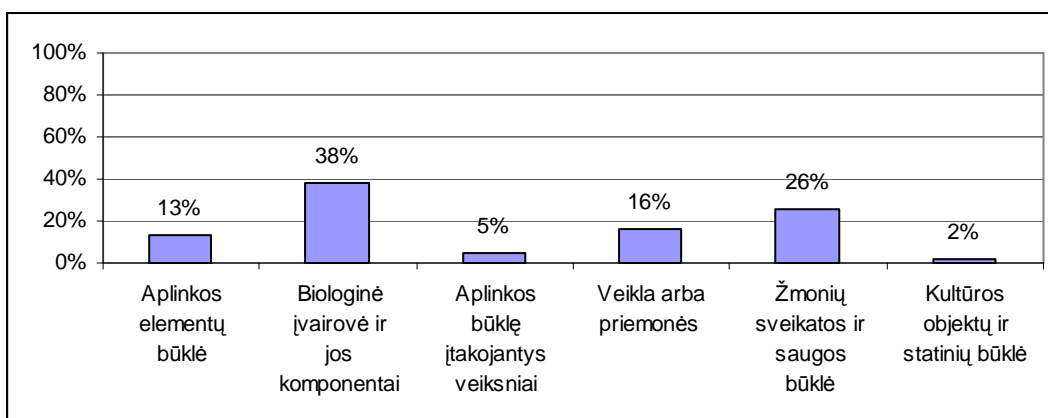
būti būdingas “Verslo žinioms”. Reiktų atsižvelgti, kad “Veide” nemažai šio lygmens publikacijų buvo pažymėta “PR” ženklų, todėl “Veido” publikacijų procentas šia tematika didesnis.

26 pav. Leidinių palyginimas pagal ketvirtojo motyvacijos lygmens publikacijas.

Publikacijų, orientuotų į 4 aplinkosauginio sąmoningumo lygmenį, daugiausia buvo savaitraštyje “Žaliasis pasaulis” (19 proc.), “Kauno dienoje” (3 proc.), kituose tirtuose leidiniuose tokių publikacijų nebuvo. “Žaliasis pasaulis” orientuotas į įvairiomis aplinkos problemomis besidominčias visuomenės grupes, prioritetinė tema – aplinkos apsauga, todėl ir 4 lygmens publikacijų yra daugiau nei kituose leidiniuose.

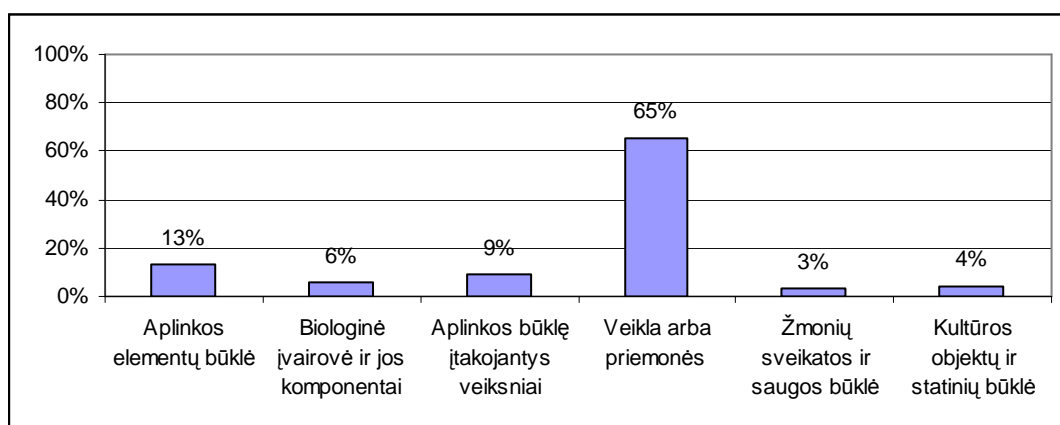
Aplinkosauginių temų pasiskirstymas visose tirtose publikacijose, orientuotose į skirtingus aplinkosauginius lygmenis

27 pav. Aplinkosauginių temų pasiskirstymas pirmojo lygmens publikacijų grupėje, proc. nuo visų 1 lygmens publikacijų skaičiaus.

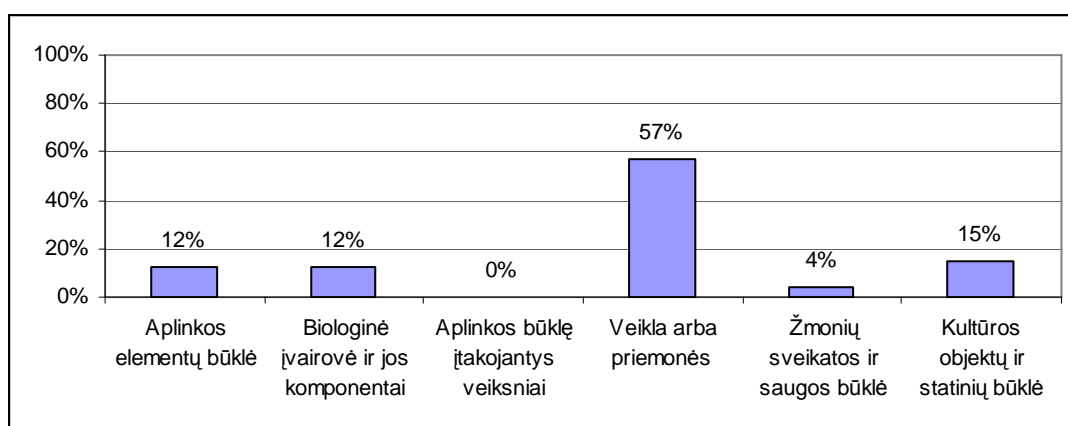
Iš 27 pav. matyti, kad tirtos 1 lygmens publikacijos daugiausia yra temomis apie biologinę įvairovę (38%) ir jos komponentus bei žmonių ir sveikatos būklę (28%). Skaitant tokias publikacijas,

formuojama motyvacija domėtis tokio pobūdžio informacija tiek, kiek tai susiję su paties skaitytojo sveikata.

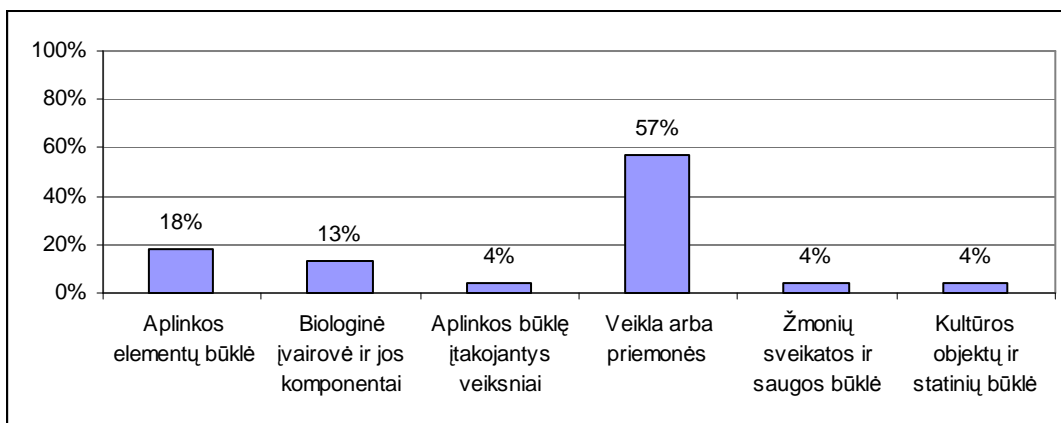
28 pav. Aplinkosauginių temų pasiskirstymas antrojo lygmens publikacijų grupėje, proc. nuo visų 2 lygmens publikacijų skaičiaus.

Iš 28 pav. matyti, kad tirtos 2 lygmens publikacijos daugiausia yra temomis apie veiklą ir priemones aplinkosaugos srityje (65%). Skaitant tokias publikacijas, formuojamas pokyčių poreikis ir didėjanti atsakomybė už mus supančią aplinką, bet išorės poveikis dar laikomas svarbiu.

29 pav. Aplinkosauginių temų pasiskirstymas trečiojo lygmens publikacijų grupėje, proc. nuo visų 3 lygmens publikacijų skaičiaus.

Iš 29 pav. matyti, kad tirtos 3 lygmens publikacijos daugiausia yra temomis apie veiklą ir priemones aplinkosaugos srityje. Tai ir atitinka į šį lygmenį orientuotų publikacijų pobūdį. Skaitant tokio pobūdžio publikacijas pvz., „Verslo žiniuose“, formuojamas supratimas, kad naujos technologijos ir inovacijos gali turėti poveikį aplinkai.

30 pav. Aplinkosauginių temų pasiskirstymas ketvirtojo lygmens publikacijų grupėje, proc. nuo visų 4 lygmens publikacijų skaičiaus.

Iš 30 pav. matyti, kad tirtos 4 lygmens publikacijos daugiausia yra temomis apie veiklą ir priemones aplinkosaugos srityje.

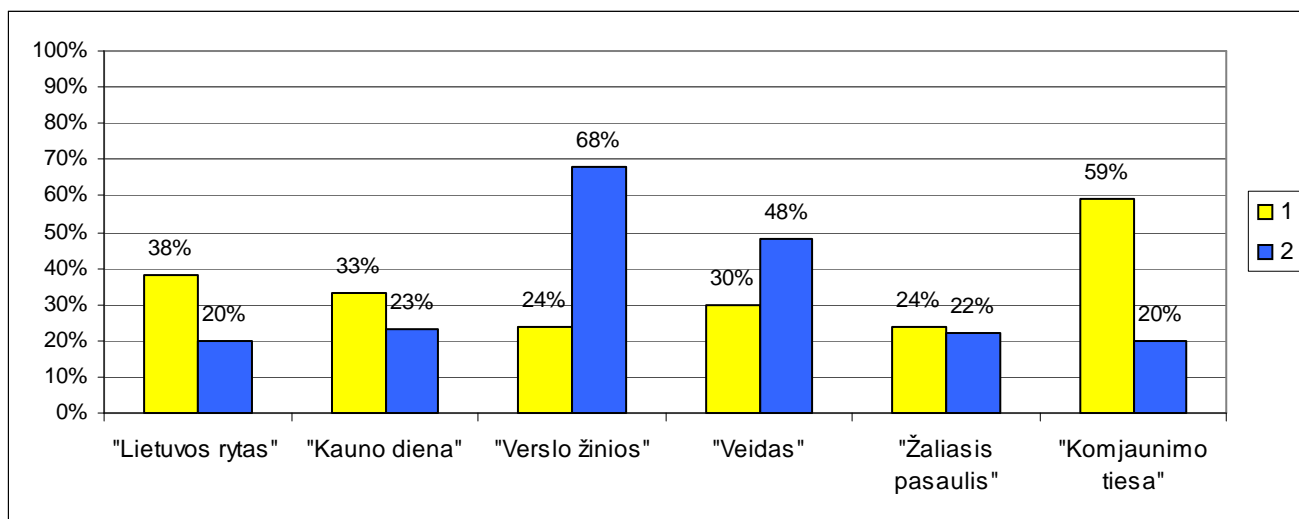
Skirtingiems visuomenės aplinkosauginio sąmoningumo lygmenims yra būdinga ne tik skirtinga motyvacija, bet ir skirtinga informacija ir žinios.

Iš 28, 29 ir 30 matyti tendencija, kad publikacijos, orientuotos į 1 aplinkosauginio sąmoningumo lygmenį yra temomis apie biologinę įvairovę bei žmonių sveikatos bei saugos būklę, o publikacijos, orientuotos į 2, 3 bei 4 aplinkosauginio sąmoningumo lygmenis dažniausiai yra temomis apie veiklą bei priemones aplinkosaugos srityje.

Aplinkosauginės tematikos publikacijų kiekybinė ir kokybinė analizė

Kadangi pirmojo visuomenės sąmoningumo lygmens motyvacija domėtis aplinkos problemomis yra siejama su aplinkos poveikiu sveikatai, galima tikėtis, kad daugiau dėmesio čia turėtų būti skirta Orhuso konvencijos temoms – aplinkos elementų būklė bei žmonių sveikatos ir saugos būklė ir gyvenimo sąlygos, kurias veikia aplinkos elementų būklė.

Antrajam ir trečiajam sąmoningumo lygmeniui labiau būdingos temos – veikla arba priemonės, įskaitant ir administracines priemones: susitarimai, politika, įstatymų leidyba, planai, programos, ekonominės analizės bei aplinkos būklę įtakojantys veiksniai.

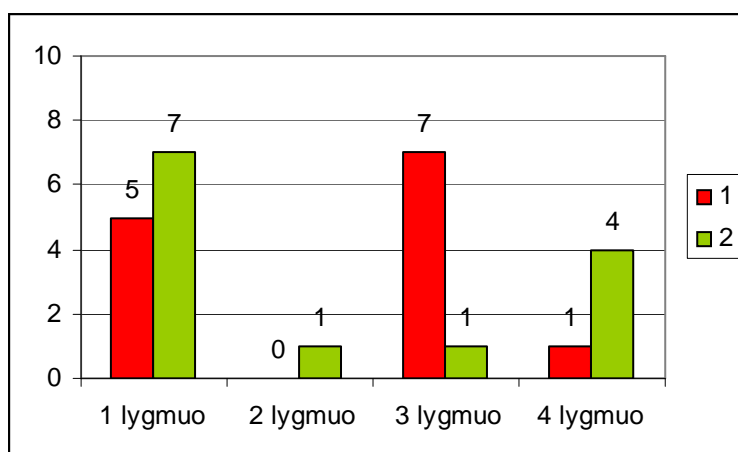
31 pav. Leidinių palyginimas pagal publikacijų temas:

1 – aplinkos elementų būklė bei žmonių sveikatos ir saugos būklė, gyvenimo sąlygos, kurias veikia aplinkos elementų būklė;

2 – veikla arba priemonės, įskaitant ir administracines priemones: susitarimai, politika, įstatymų leidyba, planai, programos, ekonominės analizės, aplinkos būklę įtakojantys veiksniai.

Peržvelgus tirtų leidinių publikacijas, daugiausia publikacijų temomis apie aplinkos elementų būklę bei įtaką sveikatai daugiausia buvo dienraščiuose “Komjaunimo tiesa” (59 proc.) ir “Lietuvos rytas” (38 proc.), o publikacijų apie veiklą bei priemones aplinkosaugos srityje bei aplinkos būklę įtakojančius veiksniai daugiausia buvo dienraštyje “Verslo žinios” (68 proc.) bei žurnale “Veidas”(48 proc.).

Motyvacijos lygmenų pasiskirstymas laidose “Pradėk nuo savęs” bei “Vienkartinė planeta”

32 pav. Reportažų pasiskirstymas pagal motyvacijos lygmenis, vnt. nuo visų transliuotų per vieną mėnesį reportažų skaičiaus: 1 – “Vienkartinė planeta”, 2 – “Pradėk nuo savęs”

Iš 8 lentelės matoma tendencija, kad radijo laidoje “Vienkartinė planeta” dominuoja 1 ir 2 aplinkosauginio sąmoningumo lygmenys, o TV laidoje “Pradėk nuo savęs” – 1 ir 4 aplinkosauginio sąmoningumo lygmenys. Galima daryti apibendrinimą, kad TV bei radijo laidų informacija apie aplinką pateikiama profesionaliau, negu tirtų leidinių informacija.

8.2 Informacijos apie aplinką šaltiniai

2 tyrimo dalis - informacijos šaltinių tyrimas leidiniuose, radijo, TV laidose.

Iš viso išnagrinėtos 38 publikacijos aplinkosaugos tema, 12 - „Ekstros“, 26 – „Veido“.

„Ekstros“ - 4 analitinės, 8 informacinės

„Veido“ - 17 analitinių, 9 informacinės.

Abiejų leidinių publikacijose apie aplinką panaudoti 109 informacijos šaltiniai. Publikacijų šaltiniai buvo surūšiuoti, remiantis tuo, kokie jie yra ir kiek kartų pasikartoja tirtame šaltinių kiekyje:

Informacijos šaltinis	Kiek kartų panaudota leidinyje
Valstybės tarnautojai	36
Oficialūs dokumentai	35
Kitų specialybių asmenys (verslininkai, medžiotojai, mokslininkai, kitų leidinių redaktoriai, psichologai, ūkininkai)	17
Naujienų agentūrų informacija	9
Internetas	6
Kitos žiniasklaidos priemonės	3

Knygos	3
--------	---

3 lentelė. Informacijos šaltiniai savaitraščiuose „Ekstra“ bei „Veidas“

Išnagrinėti 13 laidos „Pradėk nuo savęs“ bei 13 laidos „Vienkartinė planeta“ reportažai. Reportažų šaltiniai buvo surūšiuoti, remiantis tuo, kokie jie yra ir kiek kartų pasikartoja tirtame šaltinių kiekyje:

Informacijos šaltinis	Kiekis
Pareigūnai	14
Dokumentinė medžiaga	6
Gamtos apsaugos darbuotojas	4
Mokslininkai	11
Menininkai	3
Kultūros darbuotojai	4
Verslininkai	2
Nevyriausybinių darbuotojai	3
Kiti asmenys	6

4 lentelė Informacijos šaltiniai laidose „Pradėk nuo savęs“ bei „Vienkartinė planeta“

Šaltinių kiekio, vartojamų parengti vieną publikaciją aplinkosaugine tematika, vidurkis:

„Ekstroje“ – parengti publikaciją vidutiniškai vartojami 1-2 šaltiniai (vidurkis 1,66)

informacinę – vidutiniškai 1-2 šaltiniai (vidurkis 1,5)

analitinę – vidutiniškai 2 šaltiniai (vidurkis 2)

„Veide“ – parengti publikaciją vidutiniškai vartojami 2-3 šaltiniai (vidurkis 2,27)

informacinę – vidutiniškai 1-2 šaltiniai (vidurkis 1,7)

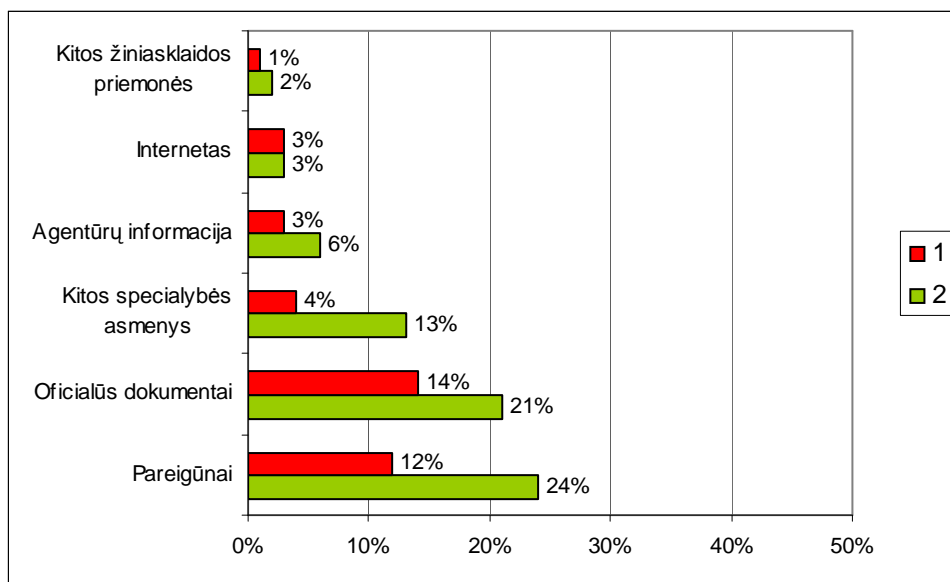
analitinę – vidutiniškai 2-3 šaltiniai (vidurkis 2,7)

Šaltinių, vartojamų parengti vieną radijo ar TV reportažą aplinkosaugine tematika, vidurkis:

Radijos laidos – vidutiniškai 2 šaltiniai (vidurkis 2,1)

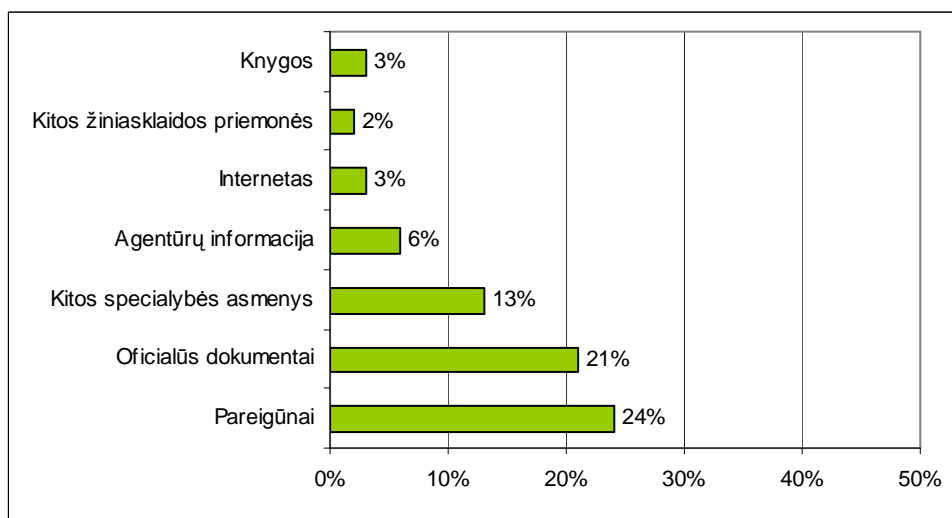
TV laidos - vidutiniškai 3 šaltiniai (vidurkis 3,2)

Rezultatai bus apibendrinti šaltinių tyrimo pabaigoje.

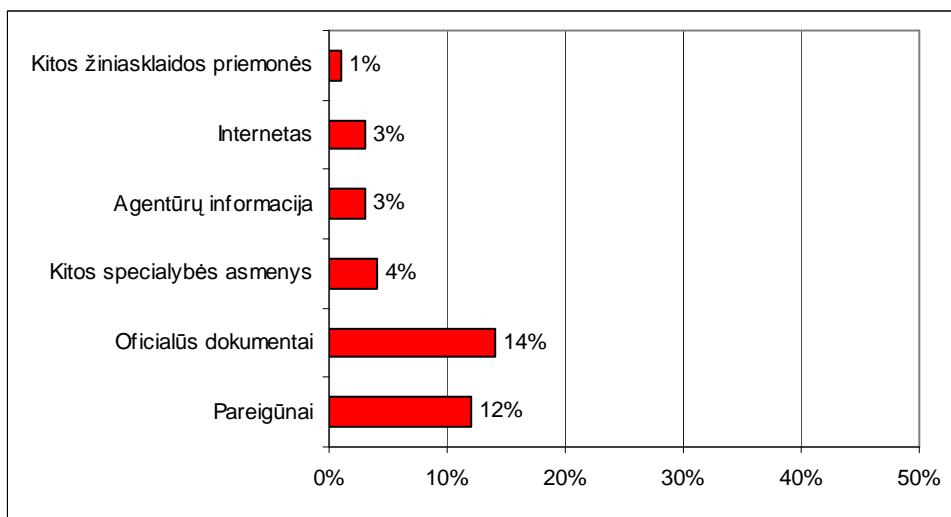
33 pav. Šaltinių pasiskirstymas aplinkosauginėse publikacijose „Ekstroje“ ir „Veide“ proc. nuo viso šaltinių skaičiaus, 1- „Ekstra“, 2- „Veidas“

Iš 33 pav. matome bendras tendencijas, kad rašydami publikacijas aplinkosaugos temomis, savaitinių žurnalų „Ekstra“ bei „Veidas“ žurnalistai kaip informacijos šaltinius **dažniausiai naudoja pareigūnų teikiamą informaciją, oficialius dokumentus, bei kitų specialybių asmenų teikiamą informaciją.**

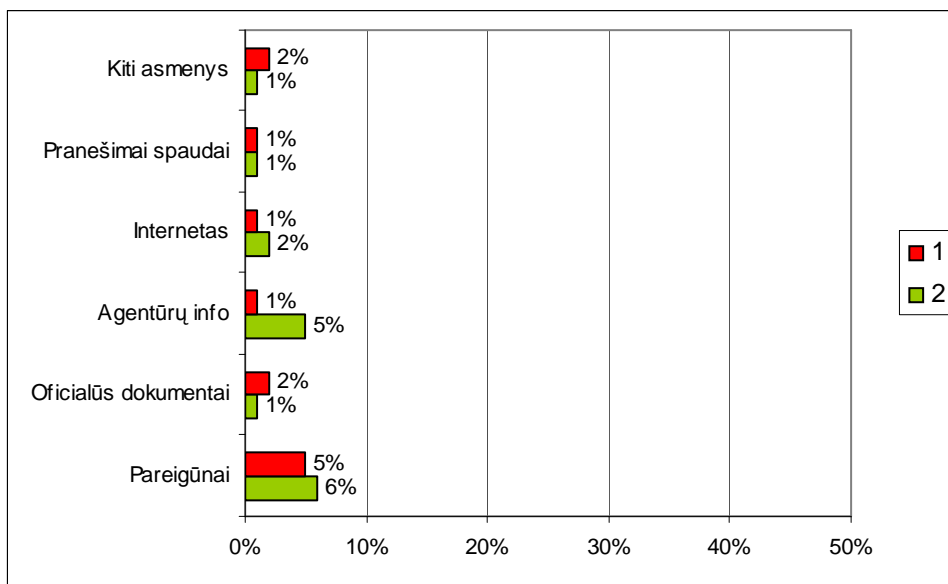
34 pav. Šaltinių pasiskirstymas aplinkosauginėse publikacijose „Veide“, proc. nuo šaltinių skaičiaus.

Iš 34 pav. matome, kad „Veido“ žurnalistai naudojami pareigūnų teikiama informacija (24% visų šaltinių) bei oficialiais dokumentais (21% visų šaltinių), kitų specialybių asmenų teikiama informacija (13 % visų šaltinių), naujienu agentūrų informacija (6 % visų šaltinių). Galima daryti apibendrinimą, kad pagrindiniai “Veido” žurnalistų vartojami šaltiniai – oficialieji.

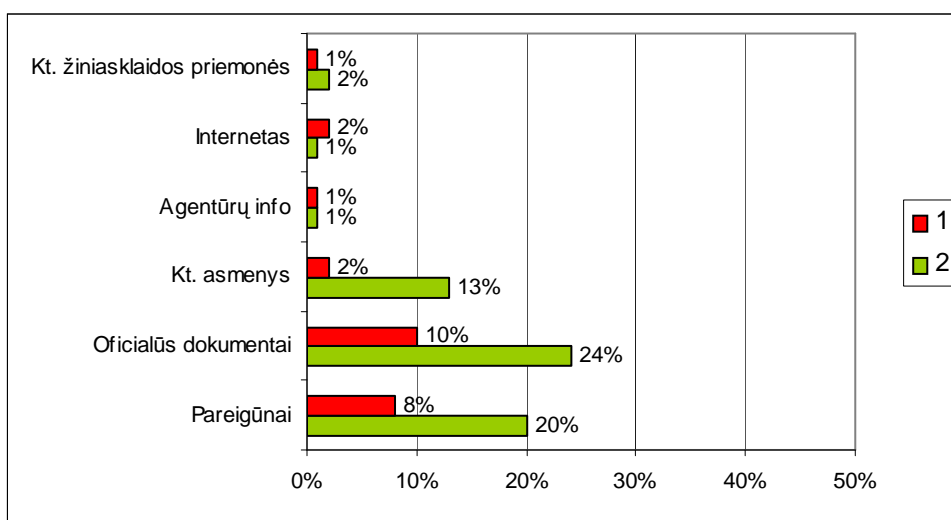
35 pav. Šaltinių pasiskirstymas aplinkosauginėse publikacijose „Ekstroje“ proc. nuo viso šaltinių skaičiaus.

Iš 35 pav. matome, kad „Ekstros“ žurnalistai daugiausia naudojami oficialiais dokumentais (14% visų šaltinių) bei pareigūnų teikiama informacija (12% visų šaltinių), kitų specialybių asmenų teikiama informacija (4% visų šaltinių), interneto bei naujienų agentūrų informacija (po 3% visų šaltinių). Galima daryti apibendrinimą, kad pagrindiniai „Ekstros“ žurnalistų vartojami šaltiniai – oficialieji.

36 pav. Šaltinių pasiskirstymas aplinkosauginėse informacinėse publikacijose „Ekstroje“ ir „Veide“, proc. nuo visų šaltinių skaičiaus, 1- „Ekstra“, 2- „Veidas“.

Iš 36 pav. matome, kad rašydami informacinio žanro publikacijas, žurnalistai naudojami pareigūnų teikiama informacija, bei naujienų agentūrų informacija.

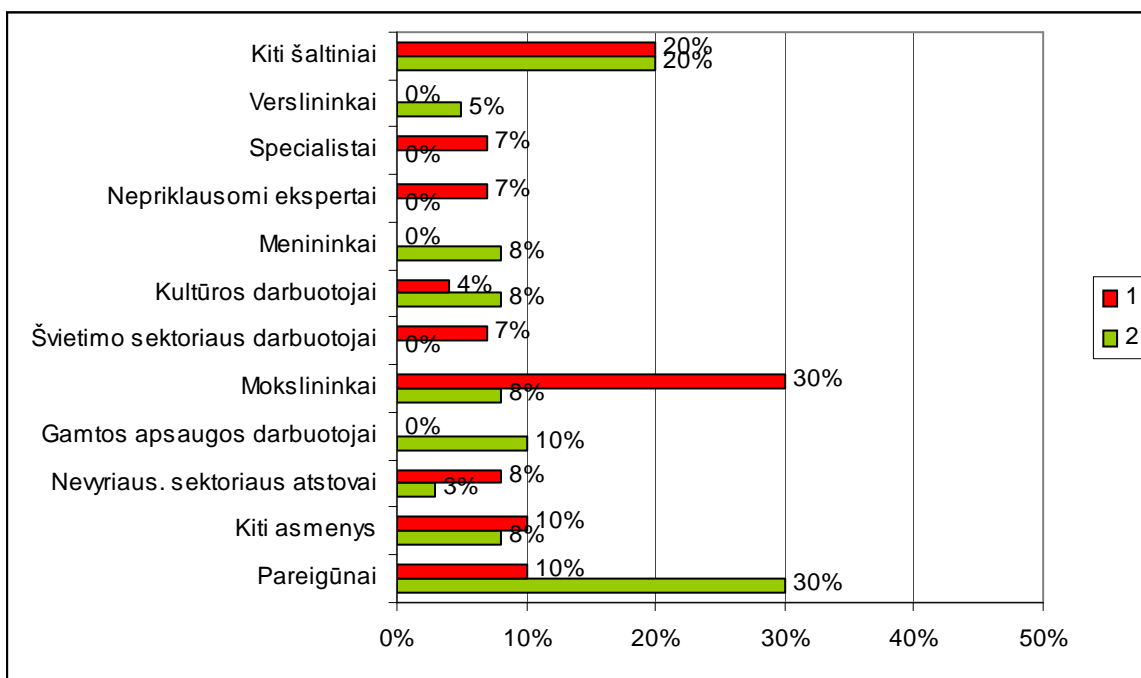

37 pav. Šaltinių pasiskirstymas aplinkosauginėse analitinėse publikacijose „Ekstroje“ ir „Veide“, proc. nuo visų šaltinių skaičiaus, 1- „Ekstra“, 2- „Veidas“.

Iš 37 pav. matome, kad rašydami analitinio žanro publikacijas, žurnalistai daugiausia naudojami oficialiais dokumentais, kitų asmenų bei pareigūnų teikiama informacija.

Iš šaltinių tyrimo galima daryti apibendrinimą, kad abiejų leidinių žurnalistai parengti tiek informacinę, tiek analitinę publikaciją aplinkosaugine tema naudojami panašiais šaltinių parinkimo kriterijais.

Šaltinių pasiskirstymas TV laidoje “Pradėk nuo savęs” bei radijo laidoje “Vienkartinė planeta”

38 pav. Šaltinių pasiskirstymas TV laidoje “Pradėk nuo savęs” ir radijo laidoje “Vienkartinė planeta”, proc. nuo visų šaltinių skaičiaus, 1 – “Vienkartinė planeta”, 2 – “Pradėk nuo savęs”

Iš diagramos matyti, kad „Vienkartinės planetos“ žurnalistė kaip šaltinius daugiausia vartoja mokslininkus, bei kitus įvairius šaltinius (internetas, įvairių ataskaitų medžiaga). TV laidos „Pradėk nuo savęs“ žurnalistė daugiausia kaip šaltinius vartoja oficialių pareigūnų informaciją. Remiantis šiais rezultatais, galima teigti, kad radijo laidos žurnalistė naudojami profesionaliesniais šaltinių parinkimo kriterijais.

Šaltinių tyrimo apibendrinimas

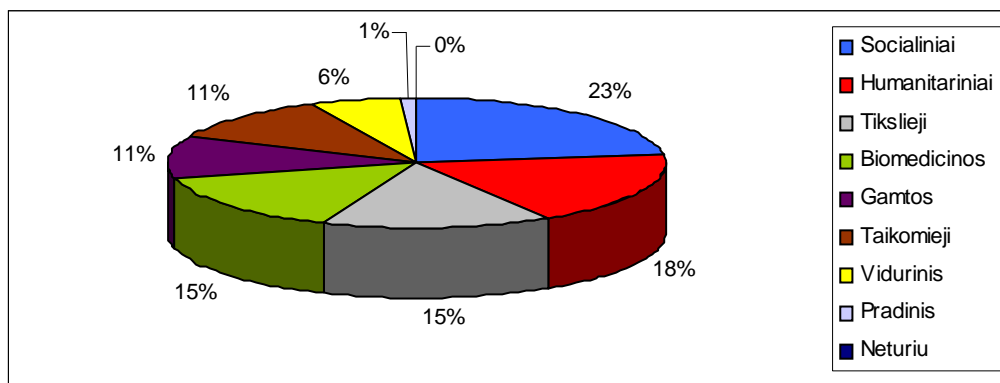
Atlikus tyrimą pasinaudojant kiekybiniu aplinkosauginių publikacijų šaltinių žurnaluose „Ekstra“ ir „Veidas“ šaltinių skaičiavimu bei lyginimu, matome bendras tendencijas, kad rašydami publikacijas aplinkosaugos temomis, žurnalistai kaip informacijos šaltinius dažniausiai vartoja **valstybės tarnautojų teikiamą informaciją, oficialius dokumentus, bei kitų specialybių asmenų teikiamą informaciją.**

Šaltinių kiekio, vartojamų parengti vieną publikaciją aplinkosaugine tematika, vidurkis „Ekstros“ žurnale yra **1-2** šaltiniai, žurnalo „Veidas“ vidurkis **2-3** šaltiniai. Rengiant informacinių ir analitinių žurnalistikos žanrų publikacijas, vartojamų šaltinių kiekis labai nesikeičia. „Ekstroje“ parengti informacinio žanro publikaciją vartojamų šaltinių kiekio vidurkis **1-2**, analitinio žanro – vidurkis **2** šaltiniai. „Veide“ informacinio žanro publikaciją parengti vidutiniškai vartojami **1-2** šaltiniai, analitinio žanro – vidutiniškai **2-3** šaltiniai. Iš apibendrintų rezultatų matosi, kad pagrindiniai šaltiniai – **oficialieji**. Iš per vieno mėnesio laikotarpio apžvelgtų radijo ir TV laidų apie aplinkosaugą, išryškėja tendencijos, kad radijo žurnalistė parengti vieną reportažą vidutiniškai vartoja **2** informacijos šaltinius, televizijos žurnalistė – **2-3** informacijos šaltinius. Radijos žurnalistė daugiausia remiasi **mokslininkų** informacija, TV žurnalistė – **oficialių pareigūnų** informacija.

8.3 Lietuvos gyventojų apklausa

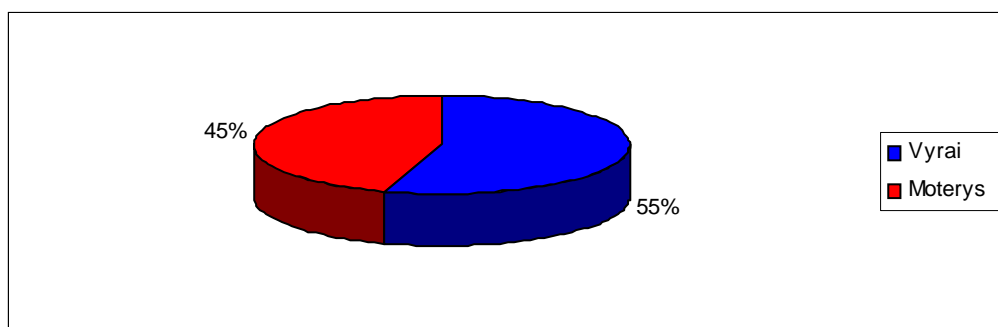
3 tyrimo dalis - Lietuvos gyventojų apklausa - domėjimosi aplinkosaugine informacija tyrimas.

Respondentų amžius – 17-65 m. Vidurkis – 32 metai. Apibendrinti duomenys pateikiami grafikuose ir schemose.

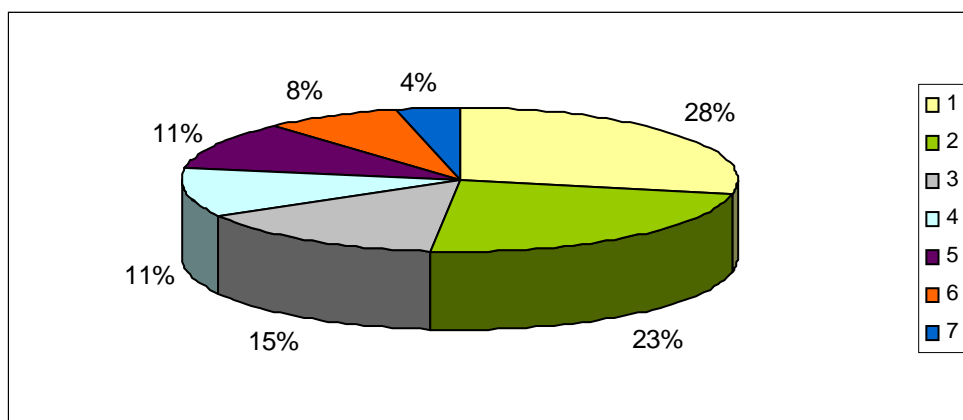

39 pav. Respondentų išsilavinimas, proc. nuo apklaustųjų skaičiaus

Didžiausią dalį procentais tarp atsakiusių į klausimus respondentų sudarė socialinių mokslų atstovai (23%), humanitarinių (18%), tikslųjų (15%) bei biomedicinos mokslų (15%) atstovai.

40 pav. Respondentų lyčių santykis

41 pav. Imties parinkimas :

- 1 - Švietimo, mokslo, kultūros srities darbuotojai (28proc.)
- 2 - Energetikos, gamtinių išteklių dabuotojai (23proc.)
- 3 - Medicinos, farmacijos srities darbuotojai (15 proc.)
- 4 - Valstybinių įstaigų darbuotojai (11 proc.)
- 5 – Nevyriausybinio sektoriaus darbuotojai (11 proc.)
- 6 - Draugai, pažįstami, bendradarbiai, Seimo nariai, bei patarėjai bei padėjėjai (8 proc.)
- 7 -Verslo informacijos centrų dabuotojai (4 proc.)

Apklauso rezultatai (pateikiami proc. nuo atsakiusių respondentų skaičiaus)

1. Kokiai žiniasklaidos priemonei skiriate prioritetą?		
Laikraščiai		21
Žurnalai		3
Radijas		10
Televizija		40
Internetinė žiniasklaida		26
2. Kuriomis žiniasklaidos priemonėmis labiausiai pasitikite?		
Laikraščiais		17
Žurnalais		5
Radiju		13

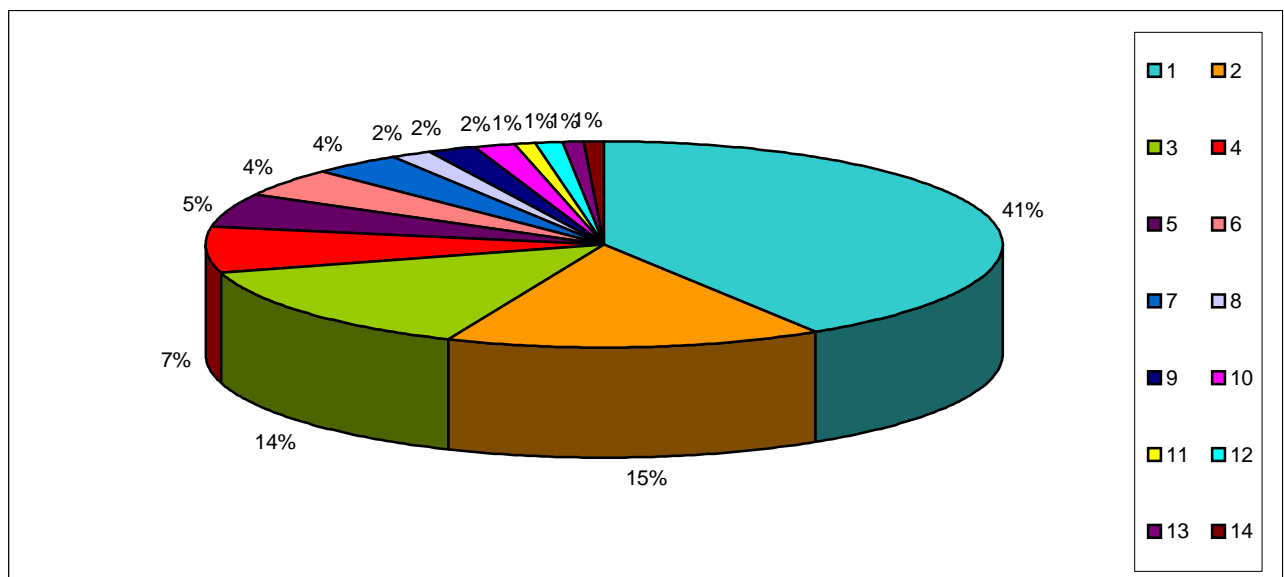
Televizija		22
Interneto žiniasklaida		21
Nepasitikiu nei viena		22
3. Kokios temos Jus labiausiai domina laikraščiuose?		
Pramoginiai straipsniai		22
Politiniai straipsniai		27
Šviečiamieji straipsniai		51
4. Ką daugiausia žiūrite per televiziją?		
Pramogines laidas		10
Žinias		38
Šviečiamąsias laidas		20
Publicistiką		11
Filmus		21
5. Kam teikiate pirmenybę, klausydamiesi radijo?		
Muzikai		60
Politinėms laidoms		12
Šviečiamosioms laidoms		22
Pramoginėms laidoms		6
6. Kas Jus labiausiai domina internetinėje žiniasklaidoje?		
Naujienos		27
Straipsnių komentarai		10
Pramoginė informacija		6
Šviečiamoji informacija		20
Ieškau informacijos man asmeniškai aktualiomis temomis		37
7. Ar domėtės aplinkos apsaugos problemomis?		
Labai		28
Tiek kiek gaunu informacijos be jokių papildomų išteklių ar pastangų		68
Man tai visiškai neidomu		2
Aplinkos problemos nėra tokios aktualios, kad jomis reikėtų domėtis		2
8. Kur visų pirma ieškotumėte aplinkosauginių žinių?		
Laikraščiuose, žurnaluose		10
Valstybės institucijose		15
Internetė		64
Televizijos, radijo laidose		11
9. Jūsų nuomone, kokios priežastys trukdo visuomenei domėtis informacija apie aplinką?		
Informacijos apie aplinką trūksta		67
Informacijos apie aplinką per daug, todėl sunku susigaudyti		4
Nežinau, kur šios informacijos gauti		17
Tai man neidomu		12
10. Gamtos niokojimas:		
Turi pasekmes visuomenei		82
Daro žalą tik pačiai gamtai		17
Neturiu nuomonės		1
11. Kaip Jums atrodo, kas turėtų būti atsakingas už aplinkos, kurioje gyvename, kokybę?		
Politikai		14
Valstybinių institucijų darbuotojai		14

Pareigūnai, dirbantys aplinkos apsaugos srityje		19
Visuomenė		27
Verslininkai		8
Mokslininkai		9
Pramonės darbuotojai		9
12. Kurios iš šių aplinkosaugos temų Jums aktualiausias, įdomiausias?		
Vandens, dirvožemio, žemės, oro tarša, taršos poveikis kraštovaizdžiui, saugomiems gamtos objektams		24
Gyvūnai, augalai, grybai, kerpės, dumbliai, bakterijos, genetiškai modifikuoti organizmai		16
Aplinką veikiančios cheminės medžiagos, fiziniai veiksniai(triukšmas, radiacija)		15
Susitarimai, politika, įstatymų leidyba, planai, programos, ekonominės analizės		10
Žmonių sveikatos ir saugos būklė, gyvenimo sąlygos		26
Aplinkos poveikis kultūros paveldo objektams(pastatai, paminklai ir t.t)		9
13. Kuris iš pateiktų teiginių yra Jums artimiausias?/ Kas Jus paskatintų imtis aktyvių veiksmų aplinkos labui?		
Suvokimas, kad aplinkos būklė turi įtakos sveikatai		45
Įstatymai ir finansiniai jų įgyvendinimo mechanizmai, stipri tarptautinių procesų įtaka		8
Švaresnių technologijų diegimą, gamtos išteklių tausojimą skatina rinkos pokyčiai		15
Aplinkai palankios vertybinės orientacijos, skatinančios aktyviai veikti		32

5 lentelė. Respondentų apklausos rezultatai

Atviri klausimai: rezultatai (pateikiami procentais)

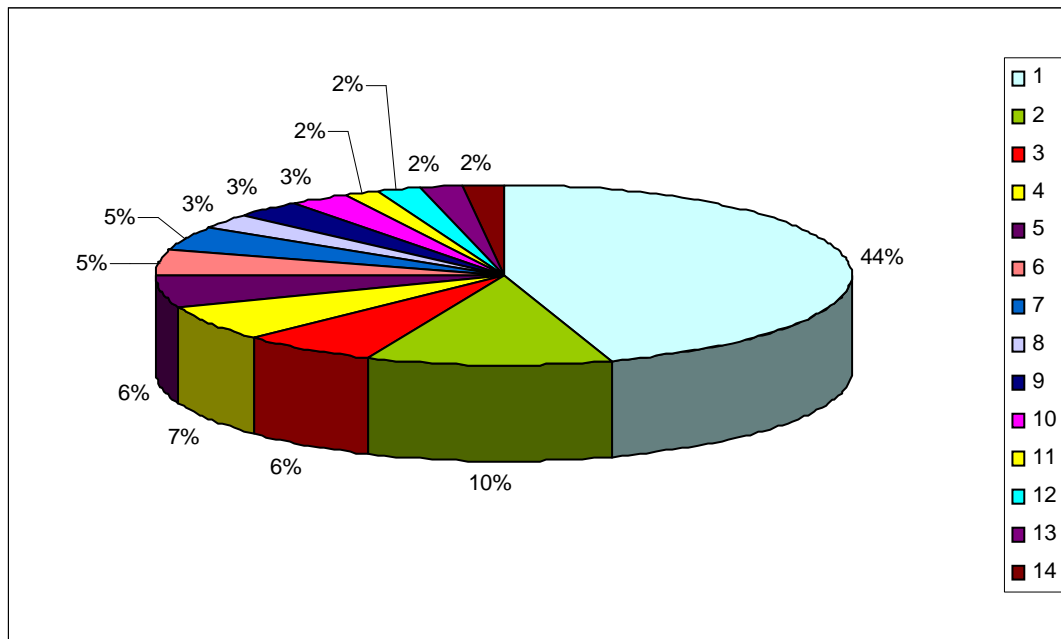
Įvardinkite lietuvišką leidinį, kuris, Jūsų nuomone, pateikia išsamios info. apie aplinkosaugą

42 pav. Respondentų atsakymai proc. į klausimą apie leidinį:

1 – Nežinau (41.1)	8 – Respublika (1.8)
2 – specializuoti leidiniai (15.3)	9 – Lietuvos žinios (1.8)
3 – Žalioji Lietuva(14.2)	10 – Nesidomėjau(1.8)
4 – Internetas (7.2)	11 – Šaulių naujienos (0.9)
5 – Žalioji pasaulis(5.3)	12 – Šiaulių kraštas(0.9)
6 - Nėra(4.4)	13 – Veidas (0.9)
7 – Lietuvos rytas (3.5)	14 – Neteko susidurti (0.9)

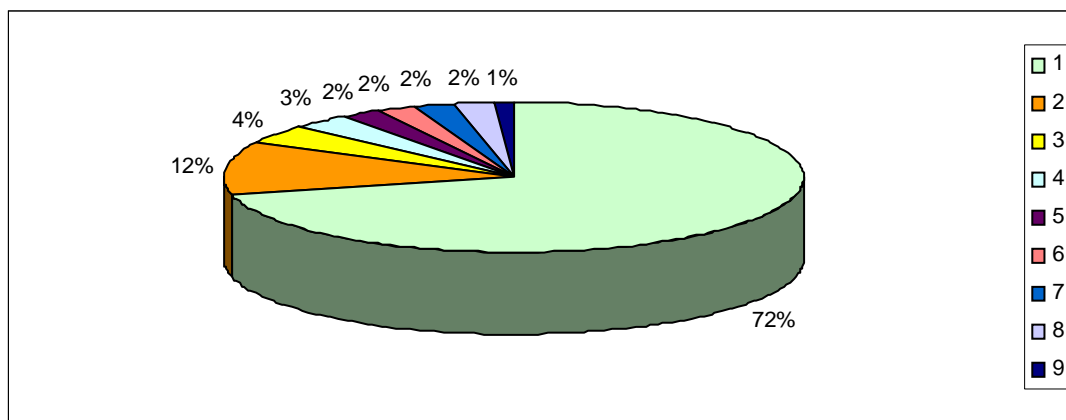
Kokia lietuviška televizijos laida suteikia naudingos informacijos apie aplinkos apsaugą?

43 pav. Respondentų atsakymai proc. į klausimą apie TV laidą:

1 – nežinau (45)	8- Popietė su Algimantu Čekuoliu (2.8)
2 – Žinios (11.3)	9 – Panorama (2.8)
3 – LRT (6.5)	10 – Pradėk nuo savęs (5 kanalas) (2.8)
4- nėra (6.5)	11- Neprisimena (1.9)
5 – Negali būti (LRT) – 5.6	12 – Neturi televizoriaus (1.9)
6 – nesidomi (4.6)	13 – “Paskutinė instancija” (LNK) (1.9)
7 – specializuotos laidos, iš kurių po 0.9 dokumentiniai filmai, “Girių takais” (5 kanalas), “Prašau žodžio” (LRT), “Statau namą” (BTV), “Sveikatos ABC” (LNK) – 4.5	14 – Tarp miesto ir kaimo (BTV) (1.9)

Parašykite, jei žinote radijo laidą apie aplinkosaugą, transliuojamą Lietuvoje

44 pav. Respondentų atsakymai proc. į klausimą apie radijo laidą:

1 – nežinau (71.2)

2 – “Vienkartinė planeta”(11.2)

3 – Lietuvos radijas (4.4)

4 – “Gamta – visų namai” (3.3)

5 – “Gimtoji žemė” (2.2)

6 – neklausau (2.2)

7 – nėra (2.2)

8 – nesidomiu (2.2)

9 – “Ryto garsai” (1.1)

Apklauso rezultatų aptarimas:

Apklauso rezultatai rodo, kad apklaustieji didžiausią prioritetą skiria televizijai (40%) bei šiek tiek mažiau internetinei žiniasklaidai (26%). Taip pat šiomis priemonėmis daugiausia ir pasitiki. Atitinkamai TV (22%), internetine žiniasklaida (21%)

Laikraščiuose respondentai labiausiai domisi šviečiamaisiais straipsniais (51%)

Žiūrėdami televiziją daugiausia dėmesio skiria žinioms (38%), filmams (21%) bei šviečiamosioms laidoms (20%).

Klausydamiesi radijo daugiausia dėmesio skiria muzikai (60%.)

Internete ieško informacijos jiems asmeniškai aktualiomis temomis (37%) bei skaito naujienas (27%).

Aplinkos apsaugos problemomis domisi tiek, kiek gauna informacijos be jokių papildomų išteklių ar pastangų (68%).

Aplinkosaugos žinių visų pirma ieškotų internete (64%).

Pagrindinę priežastį dėl ko žmonės nesidomi aplinkosauginėmis temomis nurodo, kad informacijos apie aplinką **trūksta** (67%).

Didelė dalis respondentų įsitikinusi, kad gamtos niokojimas turi pasekmes visuomenei (82%).

Apklaustieji apie tai, kas atsakingas už aplinkos, kurioje gyvename, kokybę mano kad už tai atsakinga visuomenė (27%), pareigūnai, dirbantys aplinkos apsaugos srityje (19%), valstybinių institucijų darbuotojai (14%), politikai (14%).

Įdomiausias/aktualiausias aplinkosaugos respondentams temas būtų: žmonių sveikatos ir saugos būklė (26%), gyvenimo sąlygos bei vandens, dirvožemio, žemės, oro tarša, taršos poveikis kraštovaizdžiui, saugomiems gamtos objektams (24%).

Aktyvių veiksmų aplinkos labai apklausos dalyvius paskatintų imtis: suvokimas, kad aplinkos būklė turi įtakos sveikatai (45%), aplinkai palankios vertybinės orientacijos, skatinančios aktyviai veikti (32%).

Į atvirą klausimą, kokius žino leidinius apie aplinkosaugą, 41% respondentų atsakė “nežinau”, 15% įvardijo specializuotus leidinius, 14% “Žaliąją Lietuvą”, 7% – internetą.

Į atvirą klausimą, kokia lietuviška televizijos laida suteikia naudingos informacijos apie aplinkos apsaugą, 45% respondentų atsakė “nežinau”, 11% įvardijo įvairių kanalų žinias, 6.5% įvardijo LRT, tiek pat atsakė, kad tokių laidų nėra.

Į atvirą klausimą, ar žino radijo laidą apie aplinkosaugą, transliuojamą Lietuvoje, 71% respondentų atsakė “nežinau”, 11% įvardijo “Vienkartinę planetą”, 4.4% Lietuvos radiją apskritai bei 3.3% įvardijo laidą – “Gamta – visų namai”.

8.4 Redakcijų pilietiškumo tyrimas

4 dalis Redakcijų pilietiškumo, rašant aplinkosaugos klausimais tyrimas

Iš tirtų leidinių bei laidų į anketą atsakė šių leidinių redaktoriai: “Pradėk nuo savęs” (5 kanalas), LR “Vienkartinė planeta”, “Lietuvos ryto” priedo “Sostinė”, savaitraštis “Žaliasis pasaulis”, dienraštis “Verslo žinios”, bei savaitinis žurnalas “Ekstra”.

Į anketas neatsakė “Veido”, “Lietuvos ryto” bei “Kauno dienos” redaktoriai. “Veido” bei “Lietuvos ryto” redaktoriai į anketą visai nesureagavo, o “Kauno dienos” redaktorė atsisakė atsakyti į anketą, motyvuodama tuo, kad anketa sudaryta tendencingai.

Apklausos rezultatai, proc. bei atsakymų skaičiais (pažymėti skliaustuose):

1. Jūsų nuomone, informacija apie aplinką nepopuliari Lietuvoje, nes:		
Tai nepelninga		(1) 13
Tai neįdomu žmonėms		(0) 0
Aplinkosauginėmis temomis sunku rašyti		(2) 25
Žmonės nelabai suvokia aplinkos problemų aktualumo		(4) 50
Neturiu nuomonės		(1) 13
2. Informacija apie aplinką dažniausiai patenka į mano leidinį/laidą, nes:		
Tai užsakomasis straipsnis/laida		(2) 20
Tai Aplinkos ministerijos vykdomo projekto dalis		(1) 10

Šia informaciją naudoju, kai trūksta kitokios informacijos		(0) 0
Kartais šioje srityje pasitaiko “egzotiškų” temų		(1) 10
Tai aktualu žmonėms		(3) 30
Tai mano veiklos sritis		(3) 30
3. Ar kolegos pasiūlo Jums idėjų aplinkosauginėmis temomis?		
Taip		(5) 83
Ne		(1) 17
4. Ar esate girdėjusi/girdėjęs apie Orhuso konvenciją?		
Taip		(5) 83
Ne		(1) 17
5. Jūsų nuomone, kuri iš šių aplinkosaugos temų labiausiai sudomintų žmones?		
Oro, atmosferos, vandens, dirvožemio, žemės, kraštovaizdžio, gamtos objektų būklė.		(4) 24
Biologinė įvairovė ir jos komponentai, įskaitant ir genetiškai modifikuotus organizmus.		(1) 6
Aplinkos būklę įtakojantys veiksniai – medžiagos, energija, triukšmas, radiacija.		(5) 30
Susitarimai, politika, įstatymų leidyba, planai, programos, ekonominės analizės aplinkosaugos srity		(0) 0
Žmonių sveikatos ir saugos būklė, gyvenimo sąlygos, kurias veikia aplinkos elementų būklė		(6) 35
Kultūros objektų ir statinių būklė, kurią veikia aplinkos elementų būklė.		(1) 6
6. Jūsų nuomone, kokios priežastys visuomenei trukdo domėtis informacija apie aplinką?		
Informacijos apie aplinką trūksta		(2) 29
Informacijos apie aplinką per daug, todėl sunku susigaudyti		(0) 0
Žmonės nežino, kur šios informacijos ieškoti		(0) 0
Žmonės nesuvokia aplinkos problemų aktualumo		(5) 71
7. Kaip Jums atrodo, kas turėtų būti atsakingas už aplinkos, kurioje gyvename, kokybę?		
Politikai		(4) 24
Valstybinių institucijų darbuotojai		(2) 12

Pareigūnai, dirbantys aplinkos apsaugos srityje		(3) 18
Visuomenė		(5) 29
Verslininkai		(3) 18
Mokslininkai		(0) 0
Pramonės darbuotojai		(0) 0

8. Kuris iš pateiktų teiginių yra Jums artimiausias?

Aplinka reikia rūpintis, nes jos būklė turi įtakos mano sveikatai		(4) 57
Aplinka reikia rūpintis, nes egzistuoja tai reglamentuojantys įstatymai, taip pat ES teisiniai aktai		(0) 0
Švaresnių technologijų diegimą, gamtos išteklių tausojimą skatina rinkos pokyčiai		(0) 0
Tokios aplinkai palankios yra mano vertybinės orientacijos		(3) 43

9. Kurios Jūsų nuomone, aplinkosaugos temos šiandien yra aktualiausias?

Sveika gyvensena, žmonių sveikata		(5) 28
Aplinkos poveikis kultūros paveldo objektams (pastatai, paminklai ir t.t)		(2) 11
Aplinkosauginė politika		(1) 6
Aplinką veikiančios cheminės medžiagos, fiziniai veiksniai(triukšmas, radiacija)		(4) 22
Gyvūnai, augalai, grybai, kerpės, dumbliai, bakterijos, genetiškai modifikuoti organizmai		(1) 6
Vandens, dirvožemio, žemės, oro tarša, taršos poveikis kraštovaizdžiui, saugomiems gamtos objektams		(5) 28

10. Jūsų asmeniniai pastebėjimai/nuomonės aplinkosaugos srityje

pastaba: puse jusu anketos klausimu suformuluota tendencingai todėl sunku i juos atsakyti ("Sostinė")

Kol nesprogs antras Černobylius, visiems bus dzin ("Pradėk nuo savęs")

Aplinkosauga nėra aktuali, iš dalies, dėl elementaraus dalyko: varganos ekonomikos, pareigūnų patriotizmo, pasiaukojimo savo darbui stokos. ("Žalioji pasaulis")

11. Kaip manote, kiek proc. auditorijos pasiekia informacija apie aplinką Jūsų leidinyje/laidoje?

Išvis nepasiekia		(0) 0
Iki 20 proc.		(3) 50
Nuo 20 iki 40 proc.		(0) 0
Nuo 40 iki 60 proc.		(1) 17
Nuo 60 iki 100 proc.		(2) 33

12. Jūsų išsilavinimas		
Socialiniai mokslai		(1) 17
Humanitariniai mokslai		(5) 83
Tikslieji mokslai		(0) 0
Gamtos mokslai		(0) 0.
Biomedicinos mokslai		(0) 0
Taikomieji/techniniai mokslai		(0) 0
Vidurinis		(0) 0

6 lentelė Redaktorių apklausos rezultatai

IŠVADOS

Išanalizavus literatūrą apie žiniasklaidos vaidmenį pilietinės visuomenės plėtotei šviečiamąją žurnalistikos funkciją aplinkosaugos temų aktualumą visuomenėje informacijos šaltinius aplinkosauginio sąmoningumo koncepciją pilietinės visuomenės bruožus, atlikus periodinių leidinių, televizijos, radijo laidų turinio analizę bei ištyrus informacijos šaltinius, padarius gyventojų bei tirtų leidinių bei laidų redaktorių apklausą, galima daryti šias magistrinio darbo išvadas:

1. Palyginus periodinius leidinius pagal Orhuso konvencijos temas “Lietuvos ryte” bei “Kauno dienoje”, galima teigti, jog dominuoja informacija apie biologinę įvairovę bei jos komponentus, žmonių sveikatos būklę bei gyvenimo sąlygas. Iš visų 81 proc. „Lietuvos ryto“ ir 63 proc. „Kauno dienos“ publikacijų minėtomis temomis buvo orientuotos į pirmąjį aplinkosauginio sąmoningumo motyvacijos lygmenį. Galima daryti išvadą, kad pirmasis lygmuo dienraštyje dominuoja. Tai ir būdinga plačiau visuomenei (nesegmentuotai publikai) skirtuose leidiniuose.

2. Antrojo aplinkosauginio sąmoningumo motyvacijos lygmens publikacijų daugiausia „Veide“ ir „Verslo žiniuose“ (po 38 proc.) bei “Ekstroje” (33 proc.), trečiojo – „Veide“ (19 proc.), ketvirtojo – “Žaliajame pasaulyje” (12 proc.) ir “Kauno dienoje” (3 proc.), kituose tirtuose leidiniuose tokių publikacijų nebuvo. Toks pasiskirstymas atitinka specializuotų leidinių auditoriją ir temų prioritetus.

3. Išanalizavus TV ir radijo laidas apie aplinkosaugą, matoma tendencija, kad radijo laida “Vienkartinė planeta” orientuojasi į temas apie veiklą ir priemones aplinkosaugos srityje, susitarimus, ekonomines analizes bei žmonių sveikatos bei saugos būklę, o TV laida “Pradėk nuo savęs” į temas apie biologinę įvairovę, bei jos komponentus, taip pat apie veiklą ir priemones aplinkosaugos srityje bei žmonių sveikatos bei saugos būklę.

4. Palyginus tirtus leidinius su 1988 m. “Komjaunimo tiesa”, matome, kad to meto spaudoje dominavo informacija apie aplinkos elementų būklę, iš ko galima daryti išvadą, kad žurnalistai stengėsi atkreipti dėmesį į aplinkos problemas ir paskatinti visuomenę veikti. Taip pat šiame leidinyje daugiausia publikacijų orientuotų į ketvirtąjį – didžiausią aplinkosauginio sąmoningumo lygmenį (32 proc.).

5. Apklaustieji gyventojai prioritetą skiria televizijai ir nors egzistuojančios laidos apie aplinkosaugą galėtų juos paveikti, šios laidos pasiekiamos tik nedidelės dalies auditorijos. Apie aplinkosauginę laidą “Pradėk nuo savęs” žinojo tik 2.8 proc. apklaustųjų. Apklaustos rezultatai rodo, kad dalis apklaustųjų informacijos apie aplinką ieškotų nacionalinėje televizijoje bei įvairių televizijų žinių

laidose, todėl procentų skaičių galima būtų padidinti, pateikiant daugiau reportažų aplinkos apsaugos tema žinių laidose.

6. Nors apklaustieji laikraščiuose daugiausiai ieško šviečiamųjų straipsnių (51 proc.), ši informacija dėl vietos laikraštyje stokos nėra pastebima, be to ji pateikiama paviršutiniškai, ką rodo informacijos šaltinių tyrimas.

7. Žurnalistai, rašydami tiek informacinių, tiek analitinių žanrų publikacijas, naudojami tais pačiais šaltinių parinkimo kriterijais. Rengiant informacinių ir analitinių žurnalistikos žanrų publikacijas, vartojamų šaltinių kiekis labai nesikeičia bei iš apibendrintų šaltinių tyrimo rezultatų “Ekstros” bei “Veido” žurnaluose matosi, kad pagrindiniai šaltiniai – **oficialieji**.

8. Apibendrinus apklausos rezultatus, galima teigti, kad apklausti visuomenės atstovai suvokia kad už aplinkos kokybę atsakinga visuomenė bei tai turi įtakos jų sveikatai, bet žurnalistų pateikiama informacija nepasiekia jų kaip tikslinės auditorijos, todėl pradėti aktyviai domėtis ir veikti aplinkos labai jiems reikia išorinio stimulo.

9. Redakcijų pilietiškumo tyrimas leidžia daryti išvadą, kad dirbantys juose žmonės suvokia, kad ši informacija yra svarbi tiek, kiek tai veikia žmogaus sveikatą taip pat suvokia, kad už aplinkos būklę atsakinga visuomenė. Taip pat juos veikti aplinkos labai veikti paskatintų jos atžvilgiu esamos vertybinės orientacijos. Tačiau dėl įvairių aplinkybių labiau domėtis šia informacija ir pateikti ją leidinyje trūksta motyvacijos.

10. Apibendrinus tyrimo rezultatus, galima teigti, kad nespacializuotų periodinių leidinių Lietuvos žurnalistams bei redaktoriams reikėtų susirūpinti savo kompetencija aplinkosauginių temų srityje bei ieškoti būdų, kad publikacijos pasiektų tikslinę auditoriją ir būtų orientuotos į aukštesnius aplinkosauginio sąmoningumo lygmenis. Tarptautiniai dokumentai bei ES aktai aiškiai reglamentuoja aplinkosauginių temų svarbą visuomenės informavime ir švietime. Ši informacija turėtų užimti lygiai tokią svarbią vietą laikraštyje ar žinių laidoje lygiai taip pat kaip ir ekonomika ar politika.

9. BIBLIOGRAFINIŲ NUORODŲ IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

1. Aplinkos ministerijos ratifikuotų konvencijų sąrašas. Aplinkos ministerijos puslapis [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos pasirašytų, ratifikuotų daugiašalių konvencijų (protokolų) aplinkos apsaugos srityje sąrašas. [žiūrėta 2005 sausio 23d.]. Prieiga per internetą: http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=3094
2. Ataskaitos apie Orhuso konvencijos įgyvendinimą rengėjai laukia pastabų bei pasiūlymų. Aplinkos ministerijos puslapis [interaktyvus]. Visuomenės informavimo skyriaus pranešimas, sausio 22 d., 2005 m. [žiūrėta 2005 m. sausio 22 d.]. Prieiga per internetą: http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=3359
3. Baltijos jūros regiono „Švietimo darbotvarkė 21“. Hagos deklaracija. Komunikatas. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Vilnius, 2002. 5, 9 psl. ISBN 9955-9392-3-0
4. Be Clear About Your Sources Biases and Agendas. Project for Excellence in Journalism. [interaktyvus, prieiga per internetą] žiūrėta 2006 gegužės 6d.: <http://www.journalism.org/resources/tools/reporting/watchdog/clear.asp>
5. Bendroji pilietinio ugdymo programa. Švietimo ir mokslo ministerijos puslapis [interaktyvus]. 2005 m. [žiūrėta 2005 m. gruodžio 26d.]. Prieiga per internetą http://www.smm.lt/veiklos_planai_ir_programos/programos.htm
6. BIELINIS, Lauras. Prezidento rinkimų anatomija (2002 m. prezidento rinkimų anatomija Lietuvoje). Vilnius: Versus Aureus 2003
7. Broaden your Source Base. Project for Excellence in Journalism. [interaktyvus, prieiga per internetą] žiūrėta 2006 gegužės 6d.: <http://www.journalism.org/resources/tools/writing/lessons/base.asp>
<http://www.journalism.org/resources/tools/writing/lessons/questions.asp>
8. CHARLES, Taylor. Modes of Civil Society. Public Culture, Vol. 3, No. 1: Fall, 1990
9. CURRAN, J. *Rethinking the Media as a Public Sphere* in Dahlgren, P and Sparks, C (eds) Communication and Citizenship Routledge, London and New York, 1991.

10. Darbotvarkė 21. Jungtinių tautų RIO veiksmų programa. Lietuvos respublikos aplinkos ministerija. Vilnius, 2001. 14 psl. ISBN 9986-566-98-3
11. DEARING J.W. and E.M. Rogers. Agenda – Setting 1996. Communication Concepts. London: Sage Publications.
12. DENNIS E. Everette and MERRIL C. John. Pokalbiai apie žurnalistiką. Vilniaus universiteto leidykla, 1997 ISBN 9986-19-231 psl. 40-53, p.176.
13. DENNIS E. Everette. In context: Environmentalism in the system of news, p.55. Media and the environment. Edited by Craig L. LaMay and Evereste E. Dennis, 1991, Washington, D.C. Covelo, California.
14. DETJEN, Jim. The Traditionalist's Tols (And a Fistful of New Ones), p. 91. Media and the environment. Edited by Craig L. LaMay and Evereste E. Dennis, 1991, Washington, D.C. Covelo, California.
15. DONSKIS, Leonidas, 1962. Pilietinė visuomenė ir jos priešai: autoritetas, tiesa ir viešoji erdvė XXI amžiaus pradžios Lietuvoje. Vilnius: Versus Aureus, 2004, 172 [2] p.
16. Ekstra: žurnalas 2004 m. sausis – birželis.
17. Eltos info. Gamtos išteklių naudojama sparčiau, nei spėja atsikurti. 2004, spalio 22d. [interaktyvus]. Prieiga per internetą:
http://www.manoukis.lt/index.php?open=main&sub=full&st_id=1318&punktas=13&nav=NA UJIENOS&ban_id=13&pradzia=0&pabaiga=10
18. Eltos info. Nairobyje pristatyta Lietuvos aplinkosaugos strategija. 2005, vasario 23d. [interaktyvus]. Prieiga per internetą:
http://www.manoukis.lt/index.php?open=main&sub=full&st_id=1784&punktas=13&nav=NA UJIENOS&ban_id=13&pradzia=0&pabaiga=10
19. Environmental Information Centres, Resources and Services. Inventory and Needs Assessment for Central and Eastern Europe. Edited by Kristina Vilimaite. Szentendre, Hungary, 2004. ISBN: 963 9424 46 3 , online directory www.rec.org/REC/Databases/EnvInfDirectory

20. GAIDYS, Vladas. Visuomenės nuomonės tyrimai: Teorija ir praktika. Mokomoji knyga, 1999. UDK 316.6 Ga-139, Žara. 30-41 psl.
21. Gečienė, I. 2001. "Gyvenimo kokybė" A. Matulionis, S. Juknevičius, A. Mitrikas (red.) Europa ir mes. Vilnius: Gervėlė.
22. GUDONIENĖ, Vilija. Pilietinė visuomenė ir informacija. Interaktyvus. Prieiga per internetą [<http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/inf-m-9/gudoniene.html>] [žiūrėta 2005 gruodį].
23. INGELHART, R. (1999). Postmodernization Erodes Respect for Authority but Increases Support for Democracy. In Norris, P. (ed.) Critical Citizens: Global Support for Democratic Governance. Oxford: Oxford University Press, p. 236-256.
24. JAKUBOWICZ, K. Media Legislation as a Mirror of Democracy. Transition No.21, 1996, p. 17-21.
25. JŪRAITĖ, Kristina. Ekologinė sąmonė ir masinė komunikacija: visuomenės nuomonės apie aplinkosaugą konstravimas žiniasklaidoje [Rankraštis] : daktaro disertacija : socialiniai mokslai, sociologija (05S), 2002 Kaunas
26. KARDELIS, Kęstutis. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Vadovėlis. Kaunas, Technologija. 1997, KTU, ISBN 9986-13-561-3, p. 64-74; 115-138.
27. Kauno diena 2004 m. liepos mėn.
28. KREFT – BURMAN, Katarzyna. *Raising environmental awareness in the Baltic Sea area: results and experience gained from the SPA Project*. The Finnish Environment Institute, Helsinki, Finland. Int. J. Environment and Sustainable Development, Vol.1, No. 1, 2002.
29. Lagerspetz M. and S. Hanhinen. 1994. "Changing world, changing problems: a comparison of Finnish and Estonian press materials". M. Lagerspetz, (ed.). Social problems in News papers: Studies around the Baltic Sea. NAD Publication, No. 28
30. Lietuvos rytas 2004 m. liepos mėn.
31. McCombs, Maxwell and Donald Show. The agenda – Setting Function of mass Media. „Public Opinion Quarterly 36 (1972): 176-187

32. MEADOWS Donella H. Changing the World Through the Informationsphere, p. 67. Media and the environment. Edited by Craig L. LaMay and Evereste E. Dennis, 1991, Washington, D.C. Covelo, California
33. MEADOWS, Donella. System dynamics meets the press, an exerpt from “The global Citizen”[interaktyvus].Prieiga per internetą:
http://www.sustainabilityinstitute.org/dhm_archive/search.php
34. MENCHER, Melvin. News Reporting and Writing. Fifth edition, 1991. Columbia University. Wm. C.Brown publishers. ISBN 0 – 697 – 03028 – 8.
35. NOELLE - NEUMANN, Elisabeth. „Return to the Cioncept of Powerful Mass Media.“ Studies of Broadcasting 9 (1973): 67-112.
36. NUGARAITĖ, Audronė. Informaciniai žanrai. Žurnalisto žinynas. Kaunas, leidykla „Vilius“, 1992 UDK 002(03) 85-90 psl.
37. Orhuso konvencija Lietuvoje. Teisės aktų rodyklė. Sudarė GALKUTĖ, Laima; NAVICKAS, Kęstutis.VšĮ “Regioninio aplinkos centro centrinei ir Rytų Europai biuras Lietuvoje, Vilnius, 2001. ISBN 9955-9392-0-6.
38. PARTANEN – HERTEL, Marjut; HARJU – AUTI, Pekka; KREFT – BURMAN, Katarzyna; PEMBERTAN, David. *Raising environmental awareness in the Baltic Sea area*. The Finnish Environment 327. Helsinki, 1999. ISBN 952-II-0528-3
39. Partnership for Principle 10.[interaktyvus]. 2004 m. [žiūrėta 2004 m. gruodžio 26d.] prieiga per internetą: <http://www.pp10.org/about.htm>
40. PUTNAM R. D. *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princenton, New Jersey: Princenton University Press, 1993.
41. RANDALL, David. Universalus žurnalistas. The Management & Media Acdemy, Amsterdam, 1998. Iš anglų kalbos vertė Salomėja Poškaitė ir Audronė Rimkienė. ISBN 9986-948-98-3.

42. RYAN, Teya. Network Earth: Advocacy, Journalism and the Environment, p. 81. Media and the environment. Edited by Craig L. LaMay and Evereste E. Dennis, 1991, Washington, D.C. Covelo, California
43. ROBERTS, D. F. and CARISTINE M. Bachen. „Mass Communication Effects“ Annual Rewiew of psychology 32 (February 1981): 207-56
44. SAVUKYNAS, Virginijus. Internetinė žiniasklaida globalizacijos akivaizdoje [interaktyvus]. [Kaunas]: Pranešimas iš 2004 metų kovo 3 d. Lietuvos kūno kultūros akademijoje vykusio seminaro
 ”Žinių visuomenės samprata” [žiūrėta 2005 m. spalį]. Prieiga per internetą:
http://www.lkka.lt/ZVIS_konf/index_.htm
45. SELIGMAN, Adam B. Pilietinės visuomenės idėja. Iš anglų kalbos vertė Auksė Mardosaitė. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2004, 283 p.
46. Studijų darbų rašymo metodiniai nurodymai [interaktyvus]. 2004 [žiūrėta 2004 m. rugsėjį]. Prieiga per internetą: http://www.kf.vu.lt/?s0=studentams&s1=metodiniai_nurodymai
47. SUTKUTĖ, Daiva. ”NVO leidinių atvirumas ir pilietinė žurnalistika: galimybės Lietuvoje”, magistro darbas, darbo vadovė - doc. dr. A. Balčytienė. [Interaktyvus].2004[žiūrėta 2004 m. gruodį]. Prieiga per internetą:<http://www.vdu.lt/media/2004.htm#sutkute>
48. ŠAULAUSKAS, M. P. Postkomunistinės revoliucijos želmenys: iš revoliucinio tarpsnio į postmodernią Lietuvą? Sociologija. Mintis ir veiksmas. Klaipėdos universiteto Socialinių tyrimų/sociologijos istorijos centras.Vytauto Didžiojo universiteto V. Kavolio tarpdalykinių studijų centras. Kaunas, 1998, p. 79 (246). ISSN 0001-15681.
49. URBONAS, Vytas. Žurnalistikos pagrindai. Vadovėlis. Klaipėda, 2001 p.126-127. SL 1335
50. VAIŠNYS, Andrius. Profesionalioji žurnalistika. Įvadas. Europos centras, 1992. psl. 45
51. Valstybinių aplinkos apsaugos pareigūnų dokumentų rinkinys. Sudarytojai: Robertas KLOVAS ir Irena SABALIŪTĖ. Teisinės informacijos centras, 2004. ISBN – 9955-557-55-9
52. “Veidas”: žurnalas. 2004 m. sausis - birželis.
53. “Verslo žinios”: dienraštis. 2004 m. liepos mėn.

54. "Žaliasis pasaulis": savaitraštis. 2004 m. sausis – birželis.
55. Žurnalistikos enciklopedija. Vilnius: Pradai, 1997. 13, 30, 40, 173, 235, 242, 474, 585 p. ISBN 9986-776-62-7.
56. Žurnalistikos vadovėlis skirtas žurnalistams, dirbantiems Baltijos bei kitose besivystančiose demokratinėse valstybėse, International Research & Exchanges Board, 1995 m. Vadovėlių sudarė žurnalistai, dirbantys JAV ir Europoje.

10. Priedai

1 priedas. Anketavimo medžiaga (periodinių leidinių tikslai)

2 priedas. Anketos pavyzdys (redaktorių apklausa)

3 priedas. Anketos pavyzdys (visuomenės apklausa)

Environmental Information in the Lithuanian Media and it's Impact to the Development of a Civic Society

By Laura Levinskaite

Summary

One way to develop people's participation in making decisions on how to improve their environment is by covering environmental topics in the Media. Therefore, the objective of this final thesis is to research how environmental information makes the impact on our society.

The *subject* of research is: environmental information in daily Lithuanian newspapers "Lietuvos rytas", "Kauno diena", "Verslo žinios", weekly magazines "Veidas", "Ekstra" and "Žaliasis pasaulis" and the daily newspaper "Komjaunimo tiesa" published in Lithuania on 1988. In addition, information from TV broadcasting "Pradėk nuo savęs", and radio programme "Vienartinė planeta". Information sources has been investigated in weekly magazines "Veidas" and "Ekstra" and both TV and radio programmes will be used. Moreover, there was a poll made by the society and editors of subjects, mentioned above. The *hypophesis* of the thesis is: Environmental information in Lithuanian Media should be placed professionally and how to reach its target audiences, information sources for this kind of information should be used professionally, placed according to environmental consciousness people and to make impact to their environmentally friendly decisions, also to increase Civic participation.

Main tasks set in the thesis:

1. Make a content analysis of environmental information from periodical publications, TV and radio programs and evaluate the level of environmental consciousness within these.
2. Evaluate what kind and what amount of environmental sources journalists use to cover environmental topics.
3. Research Civic consciousness of editors and authors from periodical publications, as well as from the Lithuanian society.

Methods used for research: content analysis, quantitative calculation and comparison of environmental information sources, the analysis of records and poll's.

Results and findings: according to the research there should be more attention paid to environmental topics in the Lithuanian Media. People do understand that protecting our environment is very important, but have little or no motivation to increase this interest, due its inaccessibility and inefficiency.

Scientific and practical value of this thesis:

It will be useful for journalists who are covering environmental topics and communication for sustainable development lecturers and those who are working in the field of environmental communication.

